

ЧУДАСІЯ

Електричка стрімко вилетіла з-за повороту і, стишуючи хід, плавно зупинилася біля перону. З переднього вагона вийшли дві жінки. Вони поставили на землю свої валізи і озирнулися.

На пероні було безлюдно. Лише за вікнами, в залі чекання, маячіло декілька пасажирів, та біля дверей багажного відділення про щось розмовляли залізничники. Трохи далі, за станцією, починався сосновий ліс. Неширока піщана дорога розсікала його надвоє. Вела вона до дитячого лісового санаторію. Про те сповіщав напис на диктовій стрілці, що була прибита до телеграфного стовпа.

Жінки трохи постояли, потім взяли свої валізи і рушили по тій дорозі.

Спочатку вони йшли мовчки. Лише тоді, коли станція зникла за кущами, одна з них озвалася:

— Здається, ми з вами десь зустрічалися.

— Атож, — згодилася інша жінка і привітно посміхнулася. — Ми бачилися в лісовому санаторії. Ви тоді приїхали зі своїм сином. Коли не помиляюся, його звуть Сергійком.

— Звідкіля ви це знаєте? — здивувалася Сергійкова мати. — Адже ми бачилися лічені хвилини.

— Ну то й що? У мене пам'ять гарна. До того ж, Оля, моя донька, весь час згадує про нього в своїх листах. З тих листів я зрозуміла, що наші діти дружать між собою.

— Он воно як, — відказала на те Сергійкова мати і дістала з валізи парасольку, бо саме почав накрапати дрібний дощик. — Що ж, я рада познайомитися з вами.

— Я теж. Оля писала, що Сергійко їй дуже допоміг.

Іти і розмовляти було куди приємніше, ніж іти і мовчати. Та й дорога тоді здається набагато коротшою.

— Цікаво, чим же це Сергійко допоміг вашій Олі? — запитала Сергійкова мати.

— Поки що не знаю. Оля обіцяла розповісти про все тоді, коли я приїду.

— Атож, незабаром ми їх побачимо, — згодилася Сергійкова мати. — Отоді і поговоримо про все. А завтра я, напевно, заберу Сергійка додому.

Тієї ж миті за кущами, що густо поросли обабіч дороги, почулося чиєсь глузливе пирхання. Проте мами так захопилися розмовою, що не звернули на те ніякої уваги.

— Аби ви знали, скільки я пережила через Олю, — говорила Олина мати. — Вона, знаєте, змалку була хворобливою. А після смерті батька... Ну, гаразд. Коли не помиляюся, зараз буде галявина, а звідтіля до санаторію вже рукою подати.

І справді, через кілька хвилин обидві жінки вийшли на галявину, що густо поросла ожиною. Проте замість дитячого санаторію вони побачили... залізничну станцію, від якої щойно відійшли.

Матері розгублено переглянулися.

— Бути цього не може! — сказала Олина мама. — Ми ж з вами весь час ішли тільки вперед, так? Ми ж з вами нікуди не збочували, правильно?

— Але, як бачите, перед нами станція, — відказала Сергійкова мати. — Мабуть, ми з вами так заговорилися, що й не помітили, як повернули назад. Але як це ми могли зробити?

Вони знову рушили по дорозі, що вела до лісового санаторію. Тепер матері вже не розмовляли, а уважно дивилися собі під ноги.

Та через деякий час вони знову опинилися перед будівлею залізничної станції.

— Нічого не розумію, — розвела руками Сергійкова мати. — Я ж тут стільки разів бувала!

Вона зупинила залізничника, що поспішав у своїх справах, і запитала:

— Ви не скажете, як нам дістатися до лісового санаторію?

— Ідіть прямо й прямо, — відповів залізничник і показав на дорогу, по якій вони вже двічі пройшли. — Все прямо і нікуди не звертайте.

— Даруйте, ми так і робимо, — у відчаї сказала Олина мама. — Та щоразу повертаємося назад. Ніби нас навмисно хтось водить по колу. Може, тут почалися якісь ремонтні роботи? Чи, може, з'явилася інша дорога?

Залізничник підозріло поглянув на неї. Йому, певно, здалося, що над ним жартують.

— Немає тут ніяких ремонтних робіт, — сухо відказав він. — І дорога до санаторію лише одна — ось ця.

Залізничник ще раз вказав на неї і подався до перону.

Тепер обидві матері йшли так обережно, ніби під їхніми ногами було заміноване поле.

— Боюсь, що ми знову опинимося біля станції... — мати Олі чомусь перейшла на шепіт.

Але на цей раз вона помилялася. Залізничної станції і близько не було. Та від того матерям легше не стало, бо дорога раптом почала ділитися на дві вузьенькі стежки, що до того ж вели в різні боки.

— От і вір після цього залізничникам, — сказала вкрай засмучена Сергійкова мати. — Хоча, зрештою, — додала вона по паузі, — вони тут ні при чому. То, мабуть, з нами щось коїться.

— Я теж так думаю, — згодилася Олина мати. — Але давайте візьмемо себе в руки і підемо далі.

— Підемо, — згодилася Сергійкова мати. — Але якою стежкою?

Олина мати замислилася. Потому показала на стежку, що вела праворуч.

— Гадаю, нам треба іти по ній, — сказала вона.

— Помиляєтеся, — м'яко заперечила Сергійкова мати. — Я переконана, що нам треба йти оцією стежкою.

І вона показала на стежку, що вела ліворуч.

Вони ще трохи посперечалися і врешті вирішили іти кожна своєю дорогою.

Та незабаром матері зустрілися знову. Виявляється, вони ішли назустріч одна одній по круговій дорозі.

— Не знаю, що тепер і думати, — тремтячим голосом призналася Олина мати. — Облуда якась. Чаклунство.

— Здається, ви маєте рацію, — згодилася Сергійкова мати. — Що ж нам тепер робити?

Зненацька їй здалося, ніби позад неї хтось тихо проказав: "Ідіть, звідкіля прийшли..." Сергійкова мати здригнулася з несподіванки і швидко озирнулася. Проте нікого не побачила. Одні лише кущі непорушне стояли перед нею. А за ними — ліс.

— Ви нічого не чули? — уривчастим голосом запитала вона Олину маму.

— Нічого... Ой, гляньте-но сюди!

За кілька кроків від них височів могутній дуб з великим дуплом під нижньою гілкою. І в цьому дуплі сидів дивний птах. Кліпаючи круглими очима, він пильно вдивлявся в жінок. Його гострий, мов кіготь, дзьоб то відкривався, то закривався. Складалося враження, ніби птах намірявся щось сказати, проте в останню мить передумував.

— Пугач... — прошепотіла Олина мати. — Виходить, ми забралися в лісові нетрі. Я чула, що пугач живе вдалині від людей.

Пугач хитнув головою, мовби згоджувався зі словами Олиної матері, і зненацька зареготав моторошним голосом. Потому поважно розпростер широкі крила і поплив між деревами.

Дощ начебто припинився. Проте натомість на землю опустився такий густий туман, що неможливо було розгледіти навіть пальці витягнутої руки...

А в цей час Сергійко і Оля стояли на узліссі і не зводили очей з дороги, що вела від станції.

— Електричка вже давно прибула, а мами все немає, — сказала вкрай стривожена Оля. — Мабуть, з нею щось трапилось.

— Не хвилюйся, — заспокоював її Сергійко, хоча й сам хвилювався не менше. — Що з нею може трапитися? Нічого.

— Добре тобі так казати, — заперечила Оля і раптом схлипнула. — Я ж знаю свою маму! Вона в мене така неуважна, така неуважна! З нею завжди щось трапляється.

— Але й моя мама теж повинна приїхати цією електричкою...

— Значить, щось трапилось з ними обома, — сказала Оля, і з її очей покотилися сльози.

— Ну, от ще... Чого б це я плакав? — втішав її Сергійко. — Все буде гаразд! Ти ось що... тепліше вдягнися, і ми підемо їх зустрічати.

Оля витерла очі і слухняно попрямувала до спального корпусу. А через якусь хвилину за закрутом дороги затупали моторні копитця і на узлісся вилетів збуджений Бухтик. Його веселі очі палали, мов два вогники, шерсть на голові розкошлатилася так, що й ріжок не було видно.

— Ура-а! — вигукнув Бухтик, аж виляски пішли узліссям. — Отепер ви вже нікуди не поїдете! Ви залишитеся з нами!.. — Зненацька Бухтик

замовк і пильно подивився Сергійкові в очі. — Щось трапилося, еге ж? Ти якийсь сьогодні не такий...

— Трапилося, — зітхнув Сергійко. — Мами наші кудись поділися.

— Ха! — вигукнув Бухтик. — Теж знайшов чого переживати! Ми з Даванею таке втнули!

— Що? — перепитав Сергійко. — Ви з Даванею? Та як ви посміли? Вони ж наші мами, розумієш ти чи ні?

Бухтик знітився.

— Та я що... Це все Даваня придумав.

— А хто його підмовив на таке. Хто, як не ти?

Бухтик скоса зиркнув на Сергійка.

— Я його не підмовляв... Ну, хіба що зовсім трішечки. А він взяв та й сам підмовився.

— Немає такого слова — підмовився.

— А чому немає? — зацікавлено запитав Бухтик.

Сергійко лише зітхнув. Лихо з цим Бухтиком та й годі! То йому конче треба знати, як їхній лікар Микола Володимирович бореться з хворобами. То розповідай йому, як працює телевізор, — Бухтик мріє створити щось подібне у себе в затоні. А тепер пояснюй, чому немає слова "підмовився"...

— Бухтику, не крути хвостом...

— А я й не кручу, — відказав Бухтик і озирнувся на свій хвіст. — Звідкіля ти взяв, що він крутиться?

— То я просто так сказав. У людей так мовиться...

— А чому саме так мовиться? А чому не інакше?

— Потім поясню. Ти краще скажи, що ви зробили з нашими мамами?

— Нічого такого ми їм не зробили. Лише в ліс заманили та й годі. Нехай трохи поблукають в ньому, нехай налякаються як слід — і тоді Даваня знову наверне їх до станції.

— Навіщо ви це зробили?

— Ну як же ти не розумієш? Вони злякаються, сядуть на електричку та й поїдуть собі. А ви тут залишитеся. Ви ж хотіли цього, так?

— Бухтику, вислухай мене уважно, — почав Сергійко. — Якщо наші мами зразу ж не знайдуть сюди дорогу — я тебе знати не хочу!

Бухтик заціпенів. Його очі злякано вдивлялися в Сергійкове обличчя.

— Он ти який... — повільно сказав він. — А як же наша дружба?

— Та я просто так... — схаменувся Сергійко. — Зачекай, я не те хотів сказати!

Але Бухтик вже повернувся до нього спиною і щез у лісі.

Обидві матері промокли наскрізь і тепер тремтіли від холоду.

— Тільки б зустріти людей, — вибиваючи зубами частий дріб, казала Олина мама. — Хоча б одну людину зустріти!

— Або вийти на іншу дорогу, — підтримувала її Сергійкова мама. — Нехай вона буде найгіршою, лише б вивела кудись!

— А туман, здається, почав розходитися, — зауважила через деякий час Олина мама. — Бачите, як посвітлішало?

— Бачу, — згодилася Сергійкова мама і раптом вигукнула: — Дивіться — дорога!

І вони наввипередки подалися по ній.

Незабаром дорога вивела обох мам на широку галявину. По той бік вишикувалося кілька будинків з великими прозорими вікнами.

— Та це ж наш санаторій! — в один голос вигукнули мами.

Їм назустріч вже бігли Оля з Сергієм.

— Матусю, ти приїхала! — ще здалеку гукала Оля. — Нарешті ти приїхала!

Мати пригорнула до себе доньку і заходилася цілувати її так, ніби кілька років не бачила.

— Коли б ти тільки знала, — сказала вона через хвилину, — що з нами трапилося по дорозі!

— Ось бачиш, — Оля з-під маминої руки подивилася на Сергія сяючими очима. — Я ж тобі казала, що з моєю мамою завжди щось трапляється!

А неподалік від них, за густими ожиновими кущами зачаївся Бухтик.

— Вони поїдуть... — з розпачем шепотів він сам до себе. — Тепер вони напевно поїдуть. А я... тоді мене все одно що й не буде на світі!

З ЧОГО ВСЕ ПОЧАЛОСЯ

— Трохи не забув, — сказав тато і знову схилився над сумкою. — Я ж тобі подарунок привіз!

І ось на Оліній долоні лежить чудернацька пухнаста іграшка. Спочатку Оля подумала, що це Чебурашка. Проте в Чебурашки повинні бути великі вуха. І великі очі. А в цієї й не розбереш — чи то вуха, чи то ріжки. І очі іграшка мала зовсім інші, і вуста в неї склалися так, начебто вона ось-ось вимовить: "Бу-бу-у..." А на обличчі сяяла така зворушлива усмішка, що Оля не втрималася і міцно притиснула татків подарунок до щок.

— Подобається? — запитав татко.

— Ще й як! — щиро вигукнула Оля. — Тепер це буде моя найулюбленіша іграшка!

— І яке ж ти збираєшся дати їй ім'я?

— А хіба в неї немає імені?

— Нема, — сказав татко. — Вона ще без імені живе.

— Тоді... тоді я назву її Бухтиком.

— Дивне ім'я, — зауважив татко. — Але гарне. Що ж, нехай буде так.

Татко ще трохи посидів поруч з донькою, потім поцілував її і піднявся.

— Ну, видужуй швидше, — сказав він і вийшов з лікарняної палати.

Більше Оля татка не бачила. Він не повернувся з польоту.

А Бухтик був його останнім подарунком доньці.

Це була наймовчазніша дівчинка в усьому лісовому санаторії.

В їдальні вона сиділа навпроти Сергійка. Мляво копирсала виделкою, знехотя випивала компот і першою підводилася з-за столу.

Інші дівчатка з таємничим виглядом перешіптувалися між собою, переглядалися, а Оля мовчала. Інші дівчатка з цікавістю позирали на місцеву знаменитість Вітька Капустіна. В санаторії вже кожному було відомо, що в своєму шкільному драмгуртку він грав найголовніші ролі. Від цих поглядів Вітько ставав поважним і гордовитим, мов той індик.

Одна лише Оля жодного разу не поглянула на нього. Начебто такої славнозвісної людини взагалі не існувало. Отож не дивно, що одного разу Вітько, ображений такою неувагою, сказав Сергійкові:

— Подумаєш... Задавака якась, І чому це ти, Сірій, просто очей з неї не зводиш?

Сергійко відчув, як у нього запалали вуха.

— Не твоя справа, — буркнув він і схилився над тарілкою.

А взагалі він і без Вітькових натякувань ловив себе на тому, що весь час думає про цю дівчинку з блакитними сумовитими очима. Жодного разу він не бачив, щоб вона до когось посміхнулася чи сказала щось

жартівливе. Навпаки, Оля весь час трималася осторонь від усіх, і очі в неї часто були заплаканими... А чому? Аби хтось знав, як хотілося Сергійкові чимось їй допомогти чи хоча б втішити! Але як це зробити, він не знав.

Кілька разів Сергійко намагався заговорити до неї і не наслідювався, бо Оля щоразу проходила повз нього з таким виглядом, ніби це був не Сергійко Микитюк, учень п'ятого класу і чемпіон школи з плавання, а так... якесь порожнє місце.

Не було й дня, щоб Сергійко годину, а то й дві не просиджував на лавці, що стояла навпроти вікон Олиної палати. Проте дівчинка і на те не звертала ніякої уваги.

Врешті, Сергійко зважився на останній відчайдушний крок. Він вирішив написати записку. "Олю, не треба так сумувати, — мовилося в ній. — Адже навколо стільки друзів, котрі кожної хвилини готові прийти тобі на допомогу..."

І підписав:

"Той, хто сидить навпроти".

Записку цю він нишком поклав до кишені Олиної курточки, що разом з іншими висіла в роздягальні.

На обід Сергійко прийшов чи не найпершим. Довго їв борщ, потім друге, ще довше пив компот. І все спостерігав за дверима, в яких мала от-от з'явитися Оля. Він навіть не завважив, як Вітько Капустін підсипав до його компоту дрібку солі.

Сергійко чекав відповіді.

Та відповіді він так і не дочекався. Оля на обід не прийшла. Не з'явилася вона і на вечерю.

Давно на душі у Сергійка не було так тяжко, як того дня. Навіть безжурний Вітько Капустін — і той запідозрив щось недобре.

— Що з тобою? — запитав він винуватим голосом. — Образився на мене, еге ж?

— Чому це я маю на тебе ображатися?

— Бо я тобі в компот солі підсипав.

— Солі? — здивувався Сергійко. Він і не помітив, що компот був підсоленим.

Вітько трохи подумав і запропонував:

— Можеш і мені насипати. Можеш цілу столову ложку сипонути.

— Не хочу.

Та від Вітька відступитися було не так легко.

— Сірий, ти не хочеш прийти сьогодні увечері на заняття нашого драмгуртка? — запитав він. — Сьогодні ми обиратимемо старосту.

— Не хочу, — відрізав Сергійко. — Відчепись.

Вітько нарешті образився і відчепився. А Сергійко усівся на підвіконня в коридорі і почав нишком спостерігати за дверима тієї палати, де мешкала Оля з подругами.

Кілька разів повз нього квапливо проходила тьотя Клава. І щоразу вона зникала за дверима ізолятора, котрий знаходився одразу за Олиною палатою.

А потім до ізолятора зайшов їхній лікар Микола Володимирович. Він завжди любив порозмовляти, посміятися, а тут лише мигцем поглянув у бік Сергійка і відвернувся. Одразу було видно, що Миколу Володимировича щось непокоїло.

Проте Сергійко менш за все звертав увагу на ізолятор. Його цікавили лише двері Олиної палати. Але, як на зло, звідтіля ніхто не виходив.

Тоді він перебрався надвір і зайняв своє звичне місце на лавці.

ВРЯТУВАТИ ЛЮДИНУ

Олю довелося тимчасово перевести до ізолятора.

Вона навіть не звертала уваги, що діється навколо неї. Відсутнім поглядом дивилася на всіх і мовчала. Лише міцно стискувала в руках останню татову іграшку. І цей її стан тривожив лікарів чи не найбільше.

— Олю, можеш покласти іграшку на свою тумбочку, — запропонував Микола Володимирович. — Нікуди вона не подінеться.

У відповідь Оля лише похитала головою. Напевно, вона дуже дорожила цією іграшкою, коли ні на хвилику не хотіла розлучатися з нею.

Микола Володимирович погладив м'яку мордочку іграшки і зауважив:

— Ніколи ще такої не бачив. Як її звати?

— Бухтиком, — відповіла Оля, і її очі потеплішали.

Микола Володимирович відійшов до вікна.

На лавці перед спальним корпусом сидів Сергійко Микитюк з шостої палати. Той самий, що годину тому зустрівся в коридорі. Сергійко не відривав погляду від вікна тієї палати, в котрій ще вчора мешкала Оля.

Так, хвороба дівчинки тривожила не лише лікаря.

На землю вже спадали сутінки, а Олі все ще не було видно ніде.

І тоді Сергійко додумався ось до чого.

Перед вікнами спалень височів розлогий клен. І коли на нього вилізти, то можна побачити, що діється в Оліній палаті. Звісно, підглядати — завжди соромно, проте іншого виходу Сергійко просто не бачив.

За столом, тісно притиснувшись одна до одної, сиділо кілька дівчаток. Вони про щось тихо розмовляли. Обличчя в них були стривожені.

Олі між ними не було.

"Куди вона могла зникнути? — подумав Сергійко. — Невже її повезли додому? Але коли?"

Він збирався вже злізти на землю. Проте зовсім випадково поглянув на сусіднє вікно — і прикипів до гілки.

Боком до нього сиділа тьотя Клава. Її обличчя, завжди строге, цього разу мало такий вигляд, ніби вона от-от збирається заплакати. В протилежному кутку ізолятора стояв Микола Володимирович і спішно готував шприц для уколу.

А в ліжку, під самим вікном, лежала Оля. Її повіки були заплющені. Дівчинка дихала так уривчасто і часто, ніби їй не вистачало повітря.

Сергійко повільно сповз з дерева і знову опустився на лавку.

Ось воно що. Виявляється, Олі зле. Дуже, дуже зле...

Від клубу до спалень долинав бадьорий сміх і музика. Весело переморгувалися над головою перші зірки. Десь далеко, начебто в іншій країні, пролунав життєрадісний голос електрички... А поруч, всього за кілька кроків, мучиться найкраща дівчинка в світі. І як їй допомогти — невідомо.

— Будь ласка, трохи посунься, — зненацька почувся над Сергійком чийсь втомлений голос. Поруч сів санаторний лікар Микола Володимирович. Кілька хвилин він мовчки дивився на місяць, що повільно піднімався над лісом, на вікна санаторію, за якими вже загоралися вогники. Врешті перевів погляд на Сергійка і запитав:

— Ти давно знаєш Олю?

— Ні, — чесно визнав Сергійко. — А що з нею?

— От про це я з тобою і хотів би поговорити. Давай-но разом їй допомагати. Я, здається, дещо вже придумав...

В палату Сергійко влетів за кілька хвилин до відбою.

— І де це тебе носить? — одразу ж напосівся на товариша Вітько Капустін. І тут же, не чекаючи відповіді, врочисто повідомив, що його майже одноголосно обрали старостою драматичного гуртка. При голосуванні утримався лише Васько Миколаєнко, що з дванадцятої палати. Не інакше, самому закортіло стати старостою... А ще вони

вирішили поставити казку, яку колись написав Олександр Сергійович Пушкін. Називається вона "Казка про попа і про наймита його Балду".

— Я, мабуть, візьму собі роль наймита Балди, — сказав Вітько. — А Васько виконуватиме роль попа... — І Вітько аж заходився від сміху. — Знаєш, що робить Балда з попом наприкінці казки?

— Знаю, — неохоче відповів Сергійко.

— Ні, ти скажи! — настоював на своєму Вітько.

— Ну, дає йому три щиглі.

— Та ще яких! — сказав Вітько і знову розсміявся. — Ох і потанцює у мене цей Васько!.. А ти чим займався сьогодні?

— Слухай-но, Вітю, — повільно почав Сергійко. — Потрібно врятувати одну людину.

— Врятувати? — перепитав Вітько. — Звичайно! А яку людину?

— Чудову людину, — пояснив Сергійко. Подумав і твердо додав: — Найкращу в світі.

Опівночі він прокинувся. Кілька хвилин полежав з розплющеними очима. Потім зіскочив з ліжка і підбіг до вікна.

В ізоляторі все ще горіло світло. На фіранці проглядала згорблена тінь Миколи Володимировича.

Отже, Олі не полегшало...

ШУРХІТ ЗА ВІКНОМ

Сергійко чемно привітався і сів на стілець. Потім показав на іграшку, яку Оля тримала в руках, і сказав:

— Вона дуже схожа на Бухтика.

— Та це ж і є Бухтик! — здивувалася Оля.

— Дуже схожа, — повторив хлопчик. — Схожа, як дві краплини води. Хіба що справжній Бухтик куди більший!

Очі у Олі стали круглими від подиву. Вона навіть підвелася на ліжку.

— Справжній? А хіба він існує?

— Ще й як існує! — відповів Сергійко. — Тільки про нього мало хто знає.

— А ти знаєш? — запитала Оля.

— Звичайно! Ми з ним, можна сказати, друзі.

Оля знову заплющила очі. Сергійкові навіть здалося, що вона заснула.

— Розкажи щось про нього, — нарешті тихо озвалася дівчинка.

— Гаразд... Тільки я почну з самого початку...

Невідомо, що творилося в інших місцях, а от над лісовим санаторієм дощі йшли вже третій день підряд. Вони йшли та йшли, неквапливі, одноманітні і такі нудні, що, мабуть, самі собі давно обридли.

Вітько Капустін десь роздобув дзеркало і тепер старанно прилаштовував його на стіні.

— Тобі допомогти? — запитав Сергійко.

Книжка, яку він щойно приніс з бібліотеки, виявилася такою ж скучною, як і цей дощ за вікном.

— Не треба, — відказав Вітько. — Тут і одному нічого робити. Зараз я його трохи підрівняю — і готово!

— Навіщо воно тобі?

— Побачиш, — загадковим голосом відповів Вітько.

Сергійко відклав книжку і підійшов до вікна.

Лісовий санаторій був збудований зовсім недавно. Навіть запах дерева та фарби не вивітрився ще як слід. Стояв цей санаторій у чудовому місці — неподалік від тихої річки, в неходженій лісовій гущавині. Тут, можна сказати, зроду-віку не ступала ще людська нога. Якщо, звичайно, не брати до уваги мисливців, грибників та будівельників. І хто ж, як не вони, хлопці-новосели, повинні першими дізнатися, яка риба водиться в тутешній річці і які звірі блукають в навколишніх лісах?

Та одразу ж по приїзді погода зіпсувалася: дощ, вітер, калюжі, — і тепер, хочеться того чи ні, доводиться сидіти в надокучливій кімнаті.

Сергійко зітхнув так тяжко, що розбудив муху, яка до того мирно дрімала на шибці.

Муха ліниво злетіла у повітря, трохи подзижчала над Сергійком і всілася йому на ніс. Напевне, спросоння їй здалося, ніби кращого місця

для відпочинку в цій кімнаті немає. Сергійко зморщив ніс від лоскоту і здмухнув її з носа. Проте здихатися від мухи було не так просто. Через якусь хвилину вона знову задзижчала над носом.

— От же ж причепа! — обурився Сергійко і змахнув рукою.

Муха швидко злетіла в повітря і тут же всілася йому на вухо. Зопалу Сергійко лягнув по ньому з такою силою, що аж у голові загуло.

— Ну, постривай же! — розлютився він.

А муха, мовби нічого й не трапилося, вже сиділа на стриженій потилиці Вітька Капустіна. Сиділа, нахаба, і спокійнісінько вмивалася... Сергійко зірвав з бильця рушника і наказав товаришеві:

— Вітю, не рухайся! Я ж її зараз...

Проте Вітько квапливо замотав головою. Бо кому ж хочеться ні за що ні про що отримати по шиї?

— Залиш мене в спокої з тією мухою! — сказав він. — Хіба не бачиш, що мені ніколи?

Вітько був зайнятий надзвичайно серйозною справою. Він сидів перед дзеркалом і корчив собі гримаси.

— Ти краще подивися, який зараз у мене на обличчі буде вигляд, — сказав він. — Тоді роззявив рота і розплющив очі так, мовби ненавмисне увівся на їжака. — Ну як, схожий я на перелякану людину чи ні?

— Схожий, — визнав Сергійко.

— То ж бо й воно, — сказав Вітько. — Ми, актори, повинні зображувати все на світі... — Після цього він витяг губи у курячу гузку і випнув груди. — А тепер який у мене вигляд?

Сергійко уважно подивився на товариша.

— Пришелепуватий, — вирішив він.

— Сам ти пришелепуватий! — образився Вітько. — Коли хочеш знати, це був войовничий вигляд. А зараз я тобі покажу, який вигляд має горда людина.

В цю хвилину за дверима прочували важкі кроки і почувся буркітливий голос няні тьоті Клави:

— Всім приймати вітаміни! Та не спробуйте тільки обманювати, сама перевірю!

В тому, що тьотя Клава це зробить, в санаторії ніхто не сумнівався. Вчора, наприклад, вона перевіряла, як приймає вітаміни дванадцята палата, та сама, де проживав Васько Миколаєнко, суперник Вітька по драмгуртку. І Васькові дісталось так, що він ладен був проковтнути потрібну порцію.

Тому Сергійко, хоча й неохоче, все ж простягнув руку до тумбочки, в котрій зберігалися вітаміни.

Вітько Капустін, не відриваючи погляду від дзеркала, теж узяв таблетку. Проте ковтати її не став.

— Гордим людям воно ні до чого, — сказав він і пожбурих таблетку в кватирку.

Сергійко завагався. Все ж таки Вітько неправий. Коли на те пішло, вони приїхали сюди не тільки відпочивати. Вони приїхали ще й лікуватися.

Та з іншого боку...

Він обережно лизнув таблетку. Зовні вона була нічого собі, ковтати можна. Але всередині, як він пересвідчився, таблетка була такою гіркою, що навіть гірчиця, та, що на столах у їдальні, здавалася солодшою. І чому це всі вітаміни такі несмачні всередині?

А може, воно й на краще, що несмачні. Бо Сергійко твердо вирішив стати лікарем. Тож йому буде робота — він створить такі таблетки, що від них дітей і за вуха не відтягнеш. А поки що... Мабуть, нічого не трапиться, коли хоч один день обійтися без них.

І Сергійкова таблетка також зeszла за вікном.

В палаті швидко сутеніло. В лісовому санаторії один за одним спалахували вогні у вікнах. В тому крилі, де оселилися дівчатка, почувся дружній сміх.

"Бач, весело їм", — заздрісне подумав Сергійко і підійшов до вимикача.

Вітькові, видно, теж обридло сидіти перед дзеркалом і корчити всілякі пики. Він потягнувся і запропонував:

— Підемо на телевізор?

— Не хочеться, — відказав Сергійко. — Нічого путнього сьогодні немає, я програму дивився.

— Тоді... зіграємо в "морський бій"?

— Давай...

Жорстока битва вже завершувалася, коли за вікном почувся якийсь обережний шурхіт. Вітько підняв голову від папірця.

— Чуєш? — запитав він.

Хлопці прислухалися. Через якусь мить шурхіт повторився. Тихий, майже зовсім нечутний.

— Мабуть, кішка, — сказав Сергійко і схилився над зошитом.

— Ось я їй зараз покажу! — погрозово мовив Вітько. Він тільки-но потопив ворожий есмінець і мав войовничий вигляд. — Зараз вона в мене дізнається, як відривати від роботи зайнятих людей!

Сергійко не відповів. Він роздумував над своїм ходом. І де той капосний Вітько міг заховати два торпедних катери? Чи не в оцьому ось кутку?

— А-а! — почулося раптом у нього за спиною.

Сергійко швидко оглянувся.

Вітько Капустін, здається, збирався накивати п'ятами з кімнати. На його обличчі дуже гарно, навіть неперевершено, відбивався переляк.

— Там... та-там... — затинаючись, белькотів він і тицяв пальцем у вікно. — Там не кішка! Там хтось інший!

Сергійко притиснувся обличчям до шибки.

— Ну що? Роздивився? — запитував Вітько. Його пальці вже стискували дверну ручку.

— Нічого ніби немає, — відказав Сергійко. — Ану, вимкни світло!

Клацнув вимикач — і Сергійко побачив якусь дивну мохнату постать. Вона прямувала до річки. З-під її ніг розліталися бризки. На мить незрозуміла постать озирнулася, і Сергійко здригнувся — таким жовтим надлюдським світлом спалахнули її великі круглі очі.

— Це був Бухтик? — запитала Оля.

— Так. Потім я дізнався, що в затоні живе не лише він один.

— В затоні??

— Еге ж. В нього там є сестри і батько. А також всілякі знайомі. До речі, вони в нього і в лісі є, не лише в затоні.

— І в лісі... — повторила Оля за Сергійком. — Ти мені й про них розкажеш?

— Коли тобі цікаво — можу розказати.

— Звичайно, мені буде цікаво! Мені буде дуже цікаво! — сказала Оля, і на її обличчі вперше з'явилася усмішка. Усмішка!

ГОСПОДАР ТИХОГО ЗАТОНУ

В підводній печері, вхід до якої приховували густі водорості, щось заворушилося і голосно позіхнуло:

— О-хо-хо! — І ще раз: — О-хо-хо!

То позіхав господар лісового затону водяник Барбула.

Він ще не встиг і очей розплющити, але вже відчував неспокій. Чогось ніби не вистачало старому, щось начебто муляло йому, а що саме — одразу збагнути він не міг.

Може, хтось цієї ночі пробрався в його помешкання і поцупив коштовності?

Барбула звівся на ліжку і стривожено оглянув печеру. Ні, всі коштовності його, схоже, були при ньому.

Старе відро без дужки — он воно, в кутку біля дверей.

Чобіт, що з кожним днем все більше вимагав каші, також лежав на своєму місці.

Ліжко...

Барбула підстрибнув на постелі, і пружини під ним жалібно забриніли. Задоволена усмішка з'явилася на обличчі старого водяника: його пружинне ліжко, єдине в усіх навколишніх затонах, також було на місці. Щоправда, люди, які викинули його в річку, говорили, буцімто це зовсім не ліжко, а ні до чого вже непридатне шоферське сидіння. Проте, що ті люди розуміють? Хіба вони живуть під водою? Ні. От коли б вони тут жили — тоді, либонь, іншої заспівали!

Потому Барбулін погляд зупинився на купці етикеток з-під консервних бляшанок. І які ж то чудові заморські риби намальовані на них!.. В дитинстві Барбула цілими днями мріяв про те, як добре було б перетворитися на одну з них і помандрувати собі по всіх морях і океанах. Та з того часу скільки води протекло, а він як був, так і залишився звичайнісіньким водяником. І лише ці етикетки нагадують йому про давню мрію.

"Чекай-чекай, — раптом стривожився водяник. — А де ж моє дзеркало?"

Осколком старого дзеркала він пишався понад усе. Навіть більше, ніж етикетками від бляшанок чи пружинним ліжком. З того дзеркала Барбула просто очей не зводив. Ледь прокинувшись, він усідався перед ним і розглядав своє відображення.

Та сьогодні, як він не намагався, нічого, окрім невиразного відбитку власної голови, схожої на зморшкувату диню, роздивитися не міг. Диня ця була припасована до величезного круглого гарбуза, такого ж невиразного, як і голова.

Дивно...

Барбула переставляв дзеркало то так, то сяк, проте гарбуз вперто залишався гарбузом, а диня — динею. Так тривало доти, доки він не здогадався протерти дзеркало жмутком м'яких водоростей.

Тепер, здається, все було гаразд. На Барбулу привітно позирало його власне улюблене обличчя. Звісно, для стороннього ока воно, як і до того, більше скидалося на зморщену диню, з тою лише різницею, що зараз на ній майже до вух розтягувався широкий жаб'ячий рот. Та з-під густого темно-синього острішся брів пильно дивилися круглі зелені очиці.

А ще на дині відстовбурчувався широкий плескатий ніс, котрий, власне, нічим не відрізнявся від звичайного наросту на дереві. Верхню губу підтримували два рудих скривлених ікла.

"А я все ще нічого, симпатичний, — з задоволенням відзначив він. — Може, й не мальований красень, проте козак хоч куди..."

Барбула обережно приставив дзеркало до халяви дірявого чобота. І лише тут зрозумів, що ж саме непокоїло його з самісінького ранку.

Нещодавно у велетенських білих будівлях, що звелися неподалік від його затону, поселилися людські діти. І ніхто з мешканців затону, ба, навіть лісу, не міг сказати, чи надовго ці діти тут поселилися і що вони збираються робити. Тож довелося Барбулі вислати на розвідку свого єдиного сина Бухтика. Бухтик пішов учора, похмурої дощової днини, що кожному водяникові найбільше до душі. Бо при сонці він і носа не показує з води: сухе, спекотне повітря для нього рівноцінне загибелі.

Та ось пройшов день, і вечір, і ніч промайнула — а Бухтика все ще немає. Невже з ним щось скоїлося?

Барбула мерщій вибрався з своєї домівки. День мав бути спекотним і безхмарним, і коли Бухтик не повернувся... Ні, геть всі похмурі думки!

"Я МОЖУ БУТИ ВИДИМИМ"

Відштовхуючись від замуленого дна, Барбула стрімко плив проти течії в той бік, де стіною стояв густий верболіз. Неподалік від нього, на схилі підводної ковбані, була Бухтикова хатка.

"Хоч би нічого з ним не трапилося, — билася в Барбуліній голові одна-єдина думка. — Хоч би нічого не трапилося!.."

Все ж на першому повороті, біля дитячого садка рибок-мальків, він змушений був загальмувати.

До ворітець дитячого саду, куди вхід дорослим риbam був суворо заборонений, обережно підкрадалася Зубатка, стара щука-зłodійка. Вона пильно стежила за одним мальком, який надто відірвався від своїх товаришів. Ось зłodійка завмерла перед нещадним кидком, ще мить...

— Ану стій, Зубатко! — вигукнув Барбула. — Не руш! Ти що це собі задумала?

Від грізного голосу водяника щука дрібно затремтіла і улесливо заметляла хвостом.

— Нічого я не задумала, чесне щуче слово, нічого, — скоромовкою зацокотіла вона. — Я всього лише в гості пливу. До Омаші, вашої старшої доньки.

— Ти мені не крути хвостом, — зупинив її Барбула. — Де Омаша, а де дитячий садок. Ти що ж собі думаєш — закон не для тебе писаний?

— Для мене, для мене, — заторохтіла Зубатка. — Тільки ж горе в мене: так заболів передній зуб, так закрутив, що навіть в очах потемніло. Ось і запливла помилково не туди. Велике вам спасибі, що вчасно зупинили, а то б зовсім заблудилася.

— Гляди ж мені! — суворо застеріг Барбула. — Коли ще хоча б раз побачу тебе в цих місцях — не лише передній, але й інші зуби заболять... Ану, геть звідсіля!

Зубатка, задоволена тим, що відбулася легким переляком, майнула востаннє хвостом і щезла в підводних заростях.

А Барбула вмить забув про неї. Йому з думок ніяк не виходив Бухтик.

Добрий син у нього, нічого не скажеш. Веселий, цікавий до всього, а вже витівник! Недарма ж по всіх усюдах про нього йде слава як про винахідника, рівного якому в підводній країні ще не було.

Зовсім недавно Бухтик, наприклад, змайстрував підводний телефон. Піддивився в людей, котрі зводили величезні будівлі біля затону — і змайстрував. І навіть проклав першу телефонну лінію від свого помешкання до батьківського будинку... Все було б чудово, та, на жаль, про це дізналася старша дочка водяника Омаша. А дізнавшись, здійняла такий крик, такий вереск, що Барбула поспішив перенести свій телефон

до її хати. З того часу бідний винахідник позбувся спокою, його телефон не вгавав ні вдень ні вночі. Дійшло до того, що Бухтик став ночувати у батька...

Коли Барбула нарешті дістався до синового дому, сонце піднялося високо над затоном.

— Агов, Бухтику! — закричав батько. — Ти дома?

Йому ніхто не відповів.

За звичай з раннього ранку до пізнього вечора в Бухтиковому помешканні чулися шипіння свист та інші незвичні для підводних жителів звуки. Але зараз навколо панувала така тиша, що в Барбули від поганого передчуття завмерло всередині. Невже з сином і справді щось скоїлося?

Він переліз через кам'яну загороду і зазирнув у вікно. Але всередині було темно, і роздивитися, що там твориться, не вдалося.

Тоді Барбула обійшов навколо будиночка і постукав у двері.

Мовчання.

Барбула хотів було стукнути кулаком, щоб вийшло голосніше, проте вчасно згадав, що з того вийшло минулого літа. Тоді він також кілька разів грюкнув кулаком, а у відповідь гримнуло так, що про це й тепер згадувати не хотілося.

"А раптом сьогодні буде те ж саме?" — подумав він і на всяк випадок проказав заклинання, яке, хоч і не завжди, все ж допомагало йому уникнути всіляких неприємностей :

Нещадний звір,

Лихий вогонь,

З води

Іди

На оболонь!

Зненацька двері захиталися і стали потроху відчинятися самі. На всякий випадок Барбула відскочив убік і припав до замуленого дна.

Проте цього разу ніщо не гримнуло.

Господар затону обережно підняв голову і вгледів сина. Бухтик сидів на колоді неподалік від порога і, підтримуючи рукою підборіддя, дивився прямо перед собою. Так було завжди, коли він думав про щось важливе.

Барбула з полегшенням зітхнув: Бухтик живий-здоровий і даремно він так хвилювався за нього.

— Де тебе носило стільки часу? — приховуючи радість, суворим голосом запитав господар затону.

Бухтик повільно перевів погляд на батька.

— Там, куди ти мене посилав. Проходь, сідай.

Проте Барбула проходити не дуже квапився.

— Мені й тут непогано, — відказав він. — Обридли твої вічні вибухи і грюкіт... Я й тут посиджу.

Бухтик важко зітхнув.

— Зараз мені не до вибухів, — сказав він. — Зараз в мене справи куди важливіші.

— А що то за справи? — насторожився Барбула.

— Так... Думки всілякі.

Думок Барбула не лякався. В усякому разі, він знав, що вони не обпікають і не кидають господаря затону обличчям в підводну жаливу... Тому він сміливо зайшов у будиночок сина і присів поруч з ним.

— Ну, розповідай, що ти там виходив, — наказав він. — Надовго ці діти приїхали?

— Надовго, — знехотя відказав Бухтик. — Вони й самі не знають наскільки.

— А що вони робитимуть?

— Лікуватимуться.

— Лікуватимуться? — перепитав Барбула. — Тільки й того?

— Ну... ще відпочиватимуть.

— Що ж, це не так небезпечно для нас, — з полегшенням зазначив Барбула. — Нехай відпочивають собі на здоров'я. Тільки б не потикались до затону. А ще що ти там бачив?

Бухтик наморщив лоба.

— Багато чого, — сказав він. — Що саме тебе цікавить?

— Все. Чоботи, наприклад. Такі, як у мене біля порога. Є в них щось подібне?

— Таких, як у тебе, я не бачив.

— То ж бо й воно, — задоволено посміхнувся Барбула.

— Чоботи там лише цілі, — продовжував Бухтик, і від цієї новини обличчя водяника видовжилося. — Ще там є всілякі сандалії, пантофлі, капці.

— А етикетки там є? — запитав батько. — На котрих заморські риби намальовані. Особисто я сумніваюся в цьому.

— Їх там скільки завгодно. На звалищі валяються. Разом з консервними бляшанками.

— Он як... — знічено мовив Барбула. — А дзеркала там є?

— В кожній кімнаті, — відказав Бухтик. — А кімнат там, між іншим, сила-силенна.

Приголомшений господар затону довго сидів мовчки.

— Щастить же людям, — нарешті сказав він, і в його голосі прозвучала неприхована заздрість. — Шкода, що мені не дано виходити на сушу. А то б я сам придивився до всього... Слухай-но, Бухтику, чому б тобі не змайструвати для батька щось таке... скажімо, суходих? Щоб я і в спеку міг виходити на берег.

Бухтик стенув плечима.

— Гаразд, я подумаю, — невпевнено пообіцяв він. — Тільки не зараз.

— Чому не зараз? — образився батько.

— Тому, що зараз у мене в голові зовсім інше. Розумієш... — Бухтик нерішуче затявся. — Здається, я можу бути видимим!

Барбула розреготався.

— Оце так здивував! — сказав він. — Тебе ж будь-яка рибина за кілометр бачить!

— Ні, ти мене не зрозумів. Я не лише для риби, я й для людей можу бути видимим.

Усмішка повільно сповзла з обличчя господаря затону.

— Що-о? Для людей?

— Саме так. Що ж воно насправді виходить? Ми бачимо один одного завжди і скрізь. Правильно я кажу?

— Правильно, — згодився Барбула.

— А люди нас не бачать. Вони можуть бачити лише те, що відкидає тінь. Як дерево, наприклад.

— Чекай-чекай... Ти що ж це — хочеш мене переконати, що в тебе з'явилася власна тінь? Ну, знаєш... До цього часу я щось не чував, щоб у нашій родині водилися такі, котрих можуть бачити люди. Ні, не пам'ятаю.

— А я взяв і завівся, — заперечив Бухтик і знову задумався. — От тільки не можу зрозуміти, як це все трапилося.

— Так тебе люди і справді бачили? — Все ще не йняв віри господар затону.

Бухтик кивнув головою.

— Атож. Розумієш, підходжу я до одного вікна, щоб подивитися, що там робиться всередині. Постояв під вікном, послухав, про що там говорять, а потім виліз на приступку і зазирнув до кімнати... А посеред неї один хлопчик стоїть, всі його Вітьком-артистом кличуть. Стоїть і дивиться прями́сінько мені в очі. Потім як заверещить: "А-а!" — і пальцем на мене показує! Я спочатку було подумав, що він когось іншого злякався. Озирнувся — і раптом бачу — в мене тінь з'явилася! А чому вона з'явилася, до цього часу не знаю.

— Може... ти щось скуштував? — нерішуче припустив господар затону.

— Нічого такого я там не куштував, — в задумі відказав Бухтик. — Хіба що... Там ще один хлопчик був, Сергійком його звать. Так він викинув за вікно якесь біле кружальце. А я його піймав і скуштував. Може, з цього все й почалося?

— Може бути, — згодився Барбула. — Все може бути. Хіба ж знаєш, що можуть утнути люди. Ану, пішли лишень у двір!

— Чого?

— Щоб дізнатися, чи є в тебе тінь.

Бухтик зупинився на освітленому підводному пагорбі. Барбула уважно придивлявся до сина. Він навіть обійшов навколо нього.

Тіні не було.

— Здалося тобі все, — нарешті сказав він.

— Нічого не здалося, — вперто заперечив син.

ВІД КОГО ПОХОДИТЬ ЛЮДИНА

Посивіла від довгого життя Квакуша, котру всі в затоні називали Премудрою, сиділа на рудій купині. Навколо неї в нетерплячці штовхалися внуки і правнуки. Всі як один вирядилися в золотаво-зелені киптарики і кремові штанці.

Так вже повелося з давніх-давен, що кожного чудового ранку навколо своєї бабусі Квакуші збиралися багаточисленні нащадки. А зібравшись, починали прохати, щоб Квакуша розповіла якусь історію з свого довгого і багатого на пригоди життя.

Ще б пак! Те, що довелося пережити бабусі Квакуші, в їхньому затоні нікому іншому не вдалося. Навіть водянику Барбулі.

Поважні старі жаби говорили, нібито в свої молоді літа Квакуша Премудра була писаною красунею. Подивитися на її незвичайну вроду прибували женихи з найвіддаленіших боліт і заплав. Напевно, чутки про неї дійшли і до людей, тому що одного чудового дня на березі затону з'явився гарний на вроду молодий царевич. На ньому були кремового кольору шорти і сліпучо-біла сорочка з закасаними рукавами. Цей царевич з допомогою хитрощів виманив на берег довірливу красуню і відвіз в свою далеку державу. Там він поселив її в чудовому прозорому теремі, який люди називали акваріумом.

Довго, дуже довго проживала Квакуша в тому теремі. Щоранку приходив до неї слуга і подавав вишукані страви і найчистішу воду. До того ж Квакуші нудьгувати не доводилося — поруч з нею мешкало понад сто таких же красунь.

І все було б гаразд, якби не зла мачуха царевича, котру всі називали Старшим Лаборантом. Вона до того зненавиділа бідну Квакушу, що одного чудового дня вирішила віддати її для якогось там досліду. Лише дивом Квакуші вдалося вирватися з рук злої цариці і відшукати дорогу до свого затону.

А про те, скільки разів їй вдавалося обхитрувати зажерливу довготелесу Чаплю чи жорстокого й підступного Вужа — про це в затоні ходили легенди.

Квакуша Премудра кілька разів проквакшлялася і уважно поглянула на своїх численних нащадків.

— Отож, любі мої, слухайте, яку історію я вам зараз розповім, — повагом почала вона. — Одного чудового ранку, приблизно такого, як сьогоднішній, сиділа я на купині. Такій же, як і тепер. Раптом щось забриніло в повітрі, і велика срібляста стріла упала в болото просто переді мною.

— А що було потім? — запитало одне жабенятко і аж підстрибнуло з нетерплячки. — А чия це була стріла? Людська, еге ж?

Інші жабенята обурено зашикали на нечому і приготувалися слухати, що буде далі.

Проте Квакуша Премудра мовчала. Вона першою вловила якийсь незрозумілий тупіт, що з кожною хвилиною наближався до затону.

— Потім докажу, — квапливо квакнула вона. — А зараз — ховайтеся хто куди!

Затим Квакуша Премудра стрімголов описала широку дугу і першою бебехнулася в теплу воду затону. Численні нащадки заплюскотіли услід за своєю улюбленою бабунею.

По спокійній поверхні затону ніби град пройшов. Через хвилю все завмерло.

А ще через якусь хвилю з-за кущів верболозу вибігло двійко хлопчиків з розцяцькованими глиною та чорноземом обличчями.

Вони на бігу причіпливо оглядали все, що лише попадало в поле їхнього зору.

— Таких хлопчисьок поміж людей кличуть кровожерними індієцями,
— стиха проквакала Квакуша Премудра.

Оскільки в тутешній місцевості кровожерні індієці не водилися, жабенята з величезним здивуванням вилупили на них свої банькаті очиці.

Кровожерні індієці зупинилися біля того місця, де переховувалися внуки і правнуки Квакуші Премудрої.

Вода в затоні була чиста і прозора, начебто шкільні вікна перед початком нового учбового року. Посеред темно-зеленого листа сліпучо, мов маленькі білосніжні сонечка, палали водяні лілії. Над очеретом повільно здіймалися хмарки рожевої пари. За спиною у індієців повільно і розмірене, мов якась велетенська жива істота на відпочинку, шумів ліс.

— Ну як, Сірий, — подобається тобі це місце? — поцікавився індієць, що біг першим. — Я тут думаю проводити репетиції "Казки про попа і про наймита його Балду". А чом би й ні? Тихо, і ніхто не заважатиме.

— Місце чудове, — згодився індієць, якого назвали Сірим, і занурив одну ногу у воду. — Тепла, як у басейні. Скупаємось, Вітьо?

— А ще я сюди приходитиму з вудочкою, — продовжував індієць Вітько. — Ти бачив, які в мене прекрасні риболовні гачки?

Сергійко посміхнувся.

— Ти вже мені їх сто разів показував, — сказав він.

Неподалік від хлопців схилилася над водою старезна верба. Одна з її гілок витяглася далеко над затоном, і це одразу ж відзначив зіркий погляд Капустіна.

— Чим не трамплін для стрибків у воду? — вигукнув він і подерся на вербу. — Цур, я перший стрибатиму!

Сергійко подивився на коріння старого дерева. Воно було геть підмите водою. Недовго, мабуть, лишилося жити цій вербі.

"Не завадило б закріпити його, — подумав він. — Огородити лозою, присипати землею. І тоді верба ще сто років простоїть".

Його дідусь жив у селі. І Сергійко, коли приїздив до нього, з задоволенням копався в садку.

А Вітько вже стояв на гілці.

— Дивися, як я зараз стрибну! Ластівкою, зрозумів?

Проте ластівка Вітькові не вдалася. Він ляснувся об воду животом. Точнісінько так, як це зовсім недавно зробила Квакуша Премудра.

Коли гулка луна після Вітькового приводнення вляглася, Квакуша звернулася до своїх нащадків:

— Тепер вам зрозуміло, від кого походить людина?

Жабенята засоромлено презирнулися. На жаль, про це вони нічого не знали.

— Ех ви, — докірливо проквакала улюблена бабуса. — Людина походить від земноводних. А земноводні — це ми. Отже, людина походить від нас з вами.

— Від нас? — недовірливо перепитало найменше жабенятко. — Чому від нас?

— Хіба ти не бачив, як стрибнув цей індієць? — квакнула Квакуша Премудра. — Він же стрибнув точнісінько так, як стрибаємо ми, земноводні!

Більше Вітько не стрибав. Він усівся на березі і дмухав на свій почервонілий живіт.

— А в тебе, Сірий, непогано виходить, — похвалив він товариша, коли той випірнув з води.

— Це тому, що в мене досвід є, — пояснив Сергійко. — Я не раз стрибав з справжнього трампліна.

— З справжнього? — здивувався Вітько.

Ну й дивак цей Сергійко! Стрибав з справжнього трампліна — і нікому ні слова. А там же висота, ого яка! Ні, якби на Сергійковому місці був він, Вітько, — про стрибки з трампліна вже давно б дізнався весь санаторій!

— Зате я, Сірий, добре плаваю. В мене дядько знаєш хто? Моряк далекого плавання. То він мені показав один спосіб, батерфляй називається. А ти яким стилем плаваєш?

— Вільним, — відказав Сергійко.

Вітько зрадів. От зараз він відіграється за поразку на трампліні! От зараз він покаже, як треба плавати! Подумаєш, якийсь там вільний стиль. Все одно, що ніякого. А тут такий шикарний стиль — батерфляй! Одна назва чого варта!

— Давай наввипередки, — запропонував він. — До тих он водяних лілій і назад. Хто швидше допливе до берега, той і виграє.

І, не чекаючи товаришевої згоди, Вітько по самісінькому краю берега провів товсту риску. Зачекав, коли Сергійко стане поруч, і скоромовкою випалив:

— Один, два, три!

І одразу ж безнадійно відстав. Стиль з такою шикарною назвою йому не допоміг.

До того ж з'явилися водорості і пливти стало значно важче. Проте повертати назад ніхто не збирався і відважні плавці нищили під собою буро-зелену рівнину. Повільно, з зусиллями просувалися вони вперед. За ними залишалася доріжка з купами вирваних водоростей на ній.

КАРА

Барбула з самісінького ранку засів за великим корчем. Він підстерігав Зубатку. Незважаючи на суворе попередження, хижачка знову й знову підстерігала недосвідчену рибну малечу біля дитячого садка. Тож господар затону вирішив раз і назавжди віднайти Зубатку від цього місця.

Навколо нього снувала риб'яча малеча, заспокоєна присутністю свого головного захисника. Зненацька вона стрепенулася і стрімголов кинулася в зарості.

Вниз по течії стрімко пливла старша донька Барбули Омаша. Вона помітила батька і ще здалеку закричала:

— А ти сидиш, так?

— Сиджу, — відказав господар затону і насторожився: старша донька просто так не з'являлася, її прибуття завжди супроводжувалося якимись неприємними клопотами.

— Все відпочиваєш, так? — знову вигукнула Омаша і раптом заголосила на всю річку: — А мене, бідну й нещасну русалку, краще б вже рибалки обплутали своїм неводом, аніж таке терпіти! Краще б вже мені, сиротинці, опинитися на суші в пекучий полудень! Ой, гірка ж моя доленька, ображають мене, збиткуються наді мною, нещасною, ображають, кому тільки не ліньки!

"Ого! Тебе образиш, як же!" — з сумнівом подумав Барбула, а вголос запитав:

— Чого це ти репетуєш? Трапилося щось?

— Ага, ти навіть не знаєш нічого! Чи, може, тобі відомо, чому замовк мій телефон?

— Телефон? — перепитав Барбула. — А чого він замовк?

— Тому, що це ти в усьому винен!

— Я? — Барбула ошелешено закліпав віями. — Та яка ж моя вина? Можеш сказати про це як слід?

Йому страшенно не подобалося, коли на нього піднімали голос. Погано, ой, як погано доводилося тоді крикунам. Одній лише Омаші все сходило з рук, перед нею взагалі все в затоні відступало. До того ж Омаша як-не-як була його старшою донькою. А з дітьми завжди потрібно розмовляти спокійно, тихо і переконливо. Проте при зустрічі з Омашею господар затону говорив лише тихо. Така вже в нього донька була: ти їй слово, вона тобі десять.

— Звичайно, ти! — продовжувала галасувати Омаша. — А хто дозволяє їм робити все що завгодно? "Купайтесь, хлопчики, де вам лише заманеться! Ламайте, дітоньки, все, що вам тільки під руку попаде!"

— Про яких дітей ти кажеш?

— Як це про яких? Про тих, що приїхали сюди лікуватися.

— Так я ж їх тільки здалеку бачив...

— Ах, здалеку! Тоді хоч подивися зблизька, що вони витворюють! І де — в моєму улюбленому підводному городі! Спочатку з твоєї верби стрибали, мов ненормальні, а тепер вже й до городу дісталися!..

— З верби? — жахнувся Барбула і звівся на ноги.

З тою вербою було пов'язане все його життя. Так вже ведеться у водяних мешканців: ще при народженні вони обирають собі якесь дерево і ростуть разом з ним. І коли верба звалиться в річку — господар затону в ту ж мить розпрощається з життям. А Барбулина верба була ветхою, коріння її наполовину вимите повіддю — ось-ось звалиться в річку...

— Ану, за мною! — вигукнув Барбула.

По дорозі їм трапився Бухтик. Про несподіваний напад на город він вже знав.

— Не можу ніяк знайти Чари, — стурбовано сказав Бухтик. — Ніхто її не бачив?

Чара, молодша донька Барбули, була для Бухтика улюбленою сестрою. З нею і поговорити можна як слід, і порадитися. Зовсім не те, що старша!

— А що з нею може трапитися? — роздратовано відрізала Омаша. — Вона ж у нас спозаранку копирсається біля своїх джерелець. Нема того, аби старшій сестрі прийти на допомогу. Аякже! Вона у нас передовичка! Якись там струмочки для неї понад усе! Навіть від мого телефону.

— Чому саме твого? — заперечив Бухтик. — А хто його змайстрував — я чи ти?

— А хто ним користується — ти чи я?

— Ти, — змушений був визнати Бухтик. — Тільки тебе й чути.

— От бачиш! Значить, він мій власний.

З переможним виглядом Омаша відвернулася від спантеличеного брата і подалася туди, де був її город. За нею поспішили Барбула з Бухтиком.

Діставшись до пагорба, на котрому стояв будиночок його доньок, господар затону перш за все подивився на берег і полегшено зітхнув: його верба все ще трималася за землю корінням!

Зате над Омашиним городом, схоже, пролетіла оскаженіла буря чи навіть сам ураган. Гірлянди водоростей жалюгідним клоччям звисали з даху, валялися перед будиночком і на задньому дворі... Навколо перелякано метушилася самовіддана охорона — гнучкі й спритні щипавки з міцними щелепами.

Довгі товсті стебла, котрі служили телефонним дротом, були розірвані на шматки.

— Бідний мій винахід, — стиха зауважив Бухтик. — Але це навіть на краще — відтепер я хоч спокійно спатиму.

Трохи віддалік чулися голоси і плюскіт — то Сергійко та Вітько все ще воювали з водоростями.

Господар затону підкликав до себе Кусика, найбільшого з щипавок, і суворо запитав:

— Куди ж це дивилася твоя охорона?

Кусик сором'язливо змахнув хвостом. Звісно, куди дивилася його охорона! Вона дивилася, де б краще заховатися.

— А що нам лишалося робити? — почав виправдовуватися Кусик. — Вони о-он які величезні!

— Так ось, — зупинив його Барбула. — Даю вам останню можливість виправити свою помилку, чи то пак боягузтво... — Він тицьнув клешнею у напрямку друзів, що вже майже вибралися з водоростей, і наказав: — Їх треба гідно покарати за все, що вони тут натворили!

— Буде покарано! — з готовністю відкозиряв Кусик. Проте тут же зів'яв: — А вони здачі не дадуть?

— Ти як гадаєш? — господар затону повернувся до сина.

— Гадаю, не дадуть, — сповільна відказав Бухтик. — Вони вас просто не помітять.

— Тоді інша справа, — сказав Кусик. — Охорона, за мною! — вигукнув він. Затим закрутив хвостом, як пропелером, і першим кинувся на порушників спокою в затоні.

Нарешті товариші пробилися до водяних лілій, і Вітько змушений був попросити перепочинку перед зворотною дорогою.

— І звідкіля тут стільки водоростей? — дивувався він. — Не пливеш, а наче повзеш по килиму. Ех, Сірий, коли б не вони, я б тобі показав, що то за справжній морський батерфляй... Ой! Мене щось вкусило!

— Вкусило? — здивувався Сергій. — Що ж тут може кусатися?

— Хіба я знаю... Ой! Ай! Ой-ой-ой!

— А ти не жартуєш? — недовірливо поглянув на нього Сергійко. — Тут нічогісінько немає, одні водорості... — І зненацька майже по пояс вискочив із води: — Ох!

— Ай-ай-ай! — не вгавав Вітько. — Давай на берег!

І він з такою шаленою швидкістю запрацював руками, що збоку могло здатися, ніби над водою летить вертоліт.

— Тепер мене в цей затон і цукерками не заманиш, — сказав він, коли зупинився метрів за п'ять від берега.

— Слухай, Вітю, — звернувся до нього Сергійко. — Я маю розряд з плавання. Знаю всі стилі. Але такого ще не бачив. Як він називається?

Вітько почував укушене місце, озирнувся на затон і чесно визнав:

— А хто його знає... Можливо, це був... рятівничий стиль.

— Може бути, — згодився Сергійко. — Дуже швидкий стиль. Найшвидший з тих, які я знаю.

— Слабо кусали, треба було сильніше, — сказала Омаша щипавкам, коли ті повернулися назад. — Нічого, це їм так не минеться...

Затим вона обернулася до Бухтика і запитала:

— Можеш відремонтувати свій телефон?

— Так він же не мій, — відказав брат. — Він же твій. Ми ж тільки що говорили про це.

Омаша на мить замислилася.

— А хто його вигадав — ти чи я? — запитала вона.

— Ну, я, — визнав Бухтик.

— Он бачиш. Значить, ти його мусиш і ремонтувати.

Бухтик зітхнув і знехотя став зв'язувати уривки товстих водоростей. Сестру не перебалакаєш. Особливо коли ця сестра — Омаша.

"ХОЧУ МОРЕ МОРЩИТЬ..."

Цілісінський день та й наступний ранок господар затону з сином упоряджували Омашин город.

Самої Омаші не було: ще вдосвіта вона подалася до Зубатки у якихось важливих справах.

Не було з ними і Чари. Маленька русалка понад усе боялася залишити свої джерельця без догляду.

— Все працюємо та працюємо, — незадоволено буркотів Бухтик. — Моє воно, чи що? А той, кому справді треба тут працювати, все по гостях плаває.

— Облиш, — поморщився батько. — Як не є, вона твоя сестра. А прохання сестри треба виконувати.

— А я що? Я й виконую...

Бухтик випростався, зміряв очима Омашин город і незадоволено похитав головою: роботи було ще чималенько. Потім він перевів погляд на берег і побачив Вітька Капустіна, який швидко наближався до затону.

— Батьку, глянь-но, хто до нас. іде!

Барбула поглянув і насупив чоло.

— Знову збирається щось накоїти. Мало йому місця на землі! Що ж, доведеться його зустріти так, як він на те заслуговує.

Господар затону владним помахом руки підкликав Кусикову охорону. Затим нарвав підводної жаливи і засів у ковбані під берегом.

Бухтик приліг поруч з батьком.

Проте у Вітька Капустіна і на думці не було ще раз лізти у воду. Він прийшов сюди для того, щоб у тиші і спокої провести репетицію. З собою Вітько приніс книжку пушкінських казок та уривок мотузки, що його вициганив у дяді Кості, санаторного слюсаря.

Він розмотав мотузку, затим усівся на моріжку, зазирнув до книжки і заклопотано забурмотів:

— Значить, кручу я цю мотузку, а Біс вилізає з моря і запитує... Я йому відказую отак... потім знову... Так, все ясно... — Вітько звівся на ноги: — А тепер — голосно і з виразом!

Немов батогом, ляснув Капустін кінцем мотузки по воді і грізним голосом почав:

Та от мотузкою хочу море морщить,

Та вас, прокляте плем'я, корчить...

[Переклад М. Т. Рильського.]

Від того дива Барбула міцно притиснувся до дна і вже й не знав, живий він чи мертвий. Старий водяник понад усе вірив у силу всіляких заклинань. А що Вітькові слова належали саме до заклинань — в цьому господар затону не мав ані найменших сумнівів.

А мотузка все описувала і описувала по воді зловісні кола. Інколи вона навіть торкалася голови господаря затону.

А за хороброю Кусиковою охороною давно і слід згинув.

— Чим же ми завинили перед ним? — злякано шепотів Барбула до сина. — За що нам такі напасті?

— Мабуть, за вчорашнє, — так же пошепки відповів Бухтик.

— Тс-сс... О! Знову починає...

Нарешті Вітько Капустін закінчив свою репетицію. Він склав мотузку кружалом, взяв під пахву книжку з казками, кинув на затон останній погляд — і подався геть.

Барбула довго ще сидів мовчки. Лише час від часу здригався від пережитого. Потім сказав:

— Він щось замислив. Голову даю на відсіч, коли не так.

— Може бути, — згодився Бухтик. — А може й не бути.

— В усякому разі, треба знову піти на розвідку. І негайно. Бо що, коли всім нам загрожує смертельна небезпека? Як ти гадаєш?

— Треба йти, — згодився Бухтик і поглянув на небо. Але нічого втішного для себе там не побачив. Сонце хоча й сховалося за хмари, проте дощем і не пахло.

— Може, ти попросиш лісовика Даваню? — запропонував Бухтик.

Та господар затону лише головою похитав.

— Це неможливо.

— Чому?

— Бо він ще вчора подався до сусіднього лісу і невідомо, коли повернеться. Може, завтра, а може, й тоді, коли від нас нічого не залишиться.

— Значить, піду я, — повільно проказав Бухтик. — Більше нікому.

— Так, більше нікому, — з гіркотою підтвердив Барбула. — Аби ти змайстрував мені суходих — я тебе й не просив би ні про що! Сам би пішов туди!

— Але ж його немає...

— Так, немає, — зітхнув Барбула.

— Ну що ж, піду, мабуть, — зітхнув і Бухтик.

Він зачекав, доки сонце не сховається за найбільшою хмарою, і виліз на берег.

ЗНАЙОМСТВО

Сергійко сидів на лавці перед спальним корпусом і думав, чим би зайнятися.

Були ті чудові хвилини між ранковою прохолодою і полудневою спекою, коли сонячне проміння вже прогріло землю, та в тінь ховатися ще не хочеться. В такі хвилини, зрозуміло, найкраще поганяти м'яча на стадіоні, побігати наввипередки чи просто побродити по росяній луговій траві... Проте Сергійко тільки-но вийшов з рентгенівського кабінету і ще не вирішив, яке з цих занять йому найбільше до вподоби.

Сонце припікало все нещадніше, і Сергійко розстібнув комірці сорочки. Звичайно, не завадило б зараз добряче викупатися, проте бігти одному до річки не хотілося, а в душову не дістанешся — там працював слюсар дядько Костя. До Сергійка виразно долітали часті удари молотка, брязкіт заліза, шум і плюскіт води, що лилася з крана.

Згодом тьотя Клава ударила в дзвона. Це означало, що пора приймати ліки.

Сергійко дістав з кишені пляшечку, витрусив з неї одну таблетку на долоню. Таблетка несподівано прослизнула поміж пальців і покотилася по доріжці. Довелося закинути її подалі в кущі, аби вона нікому, особливо тьоті Клаві, не мозолила очі.

— Ось тепер все гаразд, — долинув з душової задоволений голос дядька Костя. Бряжчання припинилося, вода перестала плюскотіти — мабуть, дядько Кость закрив усі крани і пішов.

"Почитати книжку, чи що, — знічев'я подумав Сергійко. — Так, це буде найкраще".

І в ту ж мить у нього за спиною, в бузкових кущах, пролунав тихий шепіт:

— Сергійку!

Сергійко прислухався. Може, то йому лише здалося?

Ні. Хтось його покликав знову.

Цікаво, хто б там міг бути?

Сергійко обійшов лавку, розсунув гілки бузку. І ледве не скрикнув від здивування.

Просто перед ним лежав на землі дивний чужинець. Той самий, що промайнув за вікном того дощового вечора. Кудлатий, немов ведмежа, темне обличчя, різки...

Чужинець схопився руками за горло, начебто силився відірвати від нього чийсь невидимі руки, і не зводив з хлопчика великих, палаючих очей.

Сергійко мимоволі зробив кілька кроків назад. Але тут же схаменувся.

"Може, це якийсь жартівник з драматичного гуртка", — подумав він і запитав:

— Ти на репетицію не запізнишся?

— На яку репетицію? — здивувався чужинець і тут же застогнав: — Ой-ой-ой... Води, Сергійку!

І в цьому вигуку звучав такий непідробний біль, що його годі було зобразити навіть найкращому акторові. Мабуть, незнайомцю і справді було дуже зле.

— Води...

"Не інакше, як у нього сонячний удар", — вирішив Сергійко. Він озирнувся, сподіваючись покликати когось на допомогу. І тут його погляд зупинився на відчиненому вікні душової.

— Лізь сюди! — скомандував він.

Та в чужинця вже не вистачало сил, щоб самому вибратися на підвіконня, і Сергійко підсадив його. Незнайомець виявився досить-таки важким, та й на зріст він був не набагато нижчий від Сергійка.

— Так тут же немає ніякої води! — озираючись, хрипко промовив дивний гість.

— Як це немає?

Сергійко стрибком вибрався на підвіконня, тоді зіскочив на підлогу і відкрив кран.

— Ось бач...

Доказати Сергійко не встиг. Начебто вихор пролетів повз нього. Такий дужий, що Сергійка аж до стіни відкинуло. А дивна істота вже стояла під душем. Вона підставляла пружним струменям свої кошлаті плечі, долоні, закидала голову догори і, захлинаючись від жадібності, все пила і пила воду.

— Ти хоча б роздягнувся, — зауважив Сергійко, обтрушуючись від бризок, що летіли в усі боки. — Де ти бачив, щоб люди купалися в одязі?

— В якій одязі? — здивувалася істота. — Немає в мене ніякої одязі.

"Придурюється, — вирішив Сергійко. — Або, бідолашний, так у роль увійшов, що й вийти вже не може".

І тут він побачив таке, від чого на голові у нього заворушилося волосся. Замість звичайних людських ніг у цього чужинця були копитця... Отже...

Отже, репетицією тут і не пахло.

ЗНАЙОМСТВО ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

А незнайомець вже простягав руку для знайомства. І на руці в нього були три пальці.

— Мене звуть Бухтик Барбула, — тим часом відрекомендувався чужинець. — Барбула — то ім'я мого батька, господаря тутешньої річки. А Бухтиком мене назвали тому, що в дитинстві я плавав не беззвучно, як інші діти водяників, а борсався так, що вода аж пінилася. А тебе кличуть Сергійком, я вже знаю.

І Бухтик посміхнувся до хлопчика такою приязною, довірливою посмішкою, що переляк, який тільки-но охопив Сергійка, почав щезати.

— А звідкіля ти мене знаєш? — запитав він.

Бухтик знову повернувся під душ.

— Одного дощового вечора я зазирнув до вашого вікна, — сказав він, — і підслухав розмову між тобою і тим, як його... Вітьком.

— Я теж тебе пам'ятаю, — сказав Сергійко. — Ти потім побіг до річки.

— Так, — згодився Бухтик. — Ще я вас бачив у затоні.

При цих словах усмінене обличчя Бухтика зненацька похмурнішало.

— Я сюди, Сергійку, не просто так прийшов, — сказав він. — Я повинен дізнатися, яка небезпека загрожує нашому племені з боку того самого Вітька...

— Про яку небезпеку ти кажеш? — здивувався Сергійко.

Коли Бухтик розповів про те, як Капустін каламутив мотузкою воду затону і які грізні слова говорив при цьому, — Сергійко розреготався так, що в нього навіть сльози з очей покотилися.

— Що з тобою? — стривожився Бухтик. — Ти плачеш чи ти смієшся?

— Бухтику, то ж усе тільки гра! — нарешті видувив з себе Сергійко.

— Як гра? — отетерів Бухтик.

— А так. І ніяка небезпека вам не загрожує, її й не було.

— Оце здорово! — Бухтик аж підстрибнув з радощів. Нараз він пригадав щось, бо знітився. Потім поглянув на Сергійка і сказав: — Знаєш, я дуже винен перед тобою. Ти тільки-но мене врятував від вірної загибелі і про безпеку пояснив, — а я ж учора навіть пальцем не поворушив, щоб захистити тебе, коли Кусикова охорона налетіла на вас.

— Це коли ми з Вітею в затоні купалися?

— Еге ж.

— Пусте! Нам нітрішечки не було боляче.

— Так я тобі й повірив, — Бухтик скося позирнув на хлопчика. — Кусик не боляче не кусає.

— Чесне слово, не боляче. Ну, хіба що зовсім трішечки... Слухай-но, Бухтику... як ти стаєш... — Сергійко затнувся.

— Як я стаю видимим — ти про це хотів запитати?

Сергійко кивнув головою.

— Дуже просто. Що там у тебе в кишені?

— Пляшечка. З вітамінами.

— Так от — я беру звідсіля одну вітамінку, ковтаю її — і все гаразд!
Правда, ще не дізнався, надовго її вистачає чи ні.

Бухтик знову пірнув під душ і став придивлятися до численних труб і краників.

— Що це у вас? — запитав він.

— Водогін, — пояснив Сергійко.

— Водогін, водогін... — повторив Бухтик. — Розумію. По цих трубах ви ганяєте воду... Ну як, швидко я в усьому розібрався?

— Швидко, — згодився Сергійко.

— Це тому, що я винахідник, — пояснив Бухтик. — Рівного мені в нашій річці немає. А ти чим займаєшся?

— Поки що нічим, — зніяковіло відповів Сергійко. — Я поки що вчуся.

— Хм, вчишся... А ще що ти робиш?

— Ще? Книжки читаю. Вірші всілякі.

— Вірші... — задумливо повторив Бухтик. — А які саме вірші?

Сергійко подумав-подумав і почав:

Люблю грозу в начале мая,

Когда весенний первый гром...

Бухтик не зводив з хлопця захопленого погляду. Його рот нагадував велику літеру О. Маленький чортик навіть хлюпатися перестав.

— Ух ти! — вихопилося в нього, коли Сергійко дочитав вірша до кінця.
— А ще знаєш?

— Знаю. От тільки зараз нічого не можу пригадати.

— Обов'язково пригадай, — попрохав Бухтик. — І ці вірші я перекладу для всіх наших водяницькою мовою. Тобі відомо, що в нас, водяників, є своя мова?

— Я... — затнувся Сергійко. — Тепер знатиму. А цих... ваших... їх багато?

Бухтик лише посміхнувся.

— Вистачає, — відказав він. — Одна Омаша чого варта.

Зненацька в душовій потемнішало. Бухтик кинувся до вікна і радісно заплескав в долоні.

— О! Хмари знову з'явилися! — вигукнув він. — Тепер можна й до затону добігти. Батько, мабуть, місця собі не знаходить. А що я міг вдіяти? Нічого. На осонні я, Сергійку, й десяти кроків не зроблю. Та що я тобі кажу! Ти ж сам все бачив.

— А якщо хмара зійде з сонця тоді, коли ти бігтимеш до затону? — поцікавився Сергійко. — Що тоді буде?

— Буде погано, — сказав Бухтик, і його навіть пересмикнуло. — Ой, як буде погано! Мов та медуза, розтану.

— То я тобі зараз... — Сергійко схопився з місця. — Я тобі зараз рушника принесу, от що! Намочиш його, накинеш собі на голову — і ніяке сонце не буде страшне! Я миттю, зачекай!

Сергійко вихором влетів до палати. Рушник — ось він! Ні, мабуть, малий буде. А от цей — о, цей підійде!

Він хотів було вийти, як раптом за дверима почулися важкі кроки. Сергійко зачекав, поки вони трохи віддаляться, і обережно подивився в щілинку.

Коридором йшла тьотя Клава. Біля душової вона спинилася і почала прислухатися. Потім голосно постукала:

— Є там хтось?

Їй ніхто не відповів і тьотя Клава пробурчала:

— Знову ці забудьки воду не закрили.

І смикнула на себе дверну ручку.

У Сергійка захолинуло серце. От зараз тьотя Клава побачить, хто там купається — і з нею станеться таке! Таке... Дуже навіть просто втратить свідомість. Хіба ж може людина залишитися спокійною, побачивши перед собою таку істоту, як Бухтика? Звісно, свідомість втратить. Або ще гірше — здійме такий крик, що весь санаторій збіжиться.

Однак все було тихо. А через хвилину двері душової відчинилися і на порозі з'явилася тьотя Клава.

Сергійко з полегшенням зітхнув — вигляд у тьоті Клави був зовсім не переляканий. Мало того; вона міцно тримала за вухо Бухтика, що опирався з усіх сил.

— Зараз же відпустіть мене! — сердито вимагав Бухтик. — Відпустіть, а то гірше буде!

— А от ми подивимося, кому буде гірше, — відповідала на те тьотя Клава. — Зараз ми з Миколою Володимировичем дізнаємося, з якої ти палати. Бач, яким опудалом прикукобився! А коли б хтось з дітей несподівано зустрівся з тобою? Як ти думаєш, чи приємно йому дивитися на таке постраховисько?

— Пустіть мене, — вже жалібніше упрохував Бухтик. — Відпустіть, я більше не буду!

— Так я тобі й повірила, — відповіла тьотя Клава, не відпускаючи Бухтикового вуха.

І тут Сергійко побачив, що Бухтик почав розчинятися в повітрі. Спочатку в нього розтанули руки. Потім розчинилося його кошлате тіло, голова...

Лише ноги все ще продовжували слухняно слідкувати за невблаганною тьотею Клавою.

Проте через секунду зчезли і вони.

— Коли вже впіймався — то і відповідь зумій тримати, — повчала між тим тьотя Клава. — Зрозуміло тобі?

Вона оглянулася, аби переконатися, зрозумів її Бухтик чи ні. І остовпіла, побачивши, що нікого немає. Очі її стали круглими, немов чайні блюдця, а руки безсило повисли уздовж тулуба.

— Що... що т-таке? — затинаячись, запитала вона в себе. — Куди ж це він подівся, той страхолюд?

Відповіді, звичайно, тьотя Клава не дочекалася.

Вона ще трохи постояла, не зводячи враженого погляду з того місця, де тільки-но мав бути Бухтик. Затим поспішливо задріботіла до кабінету Миколи Володимировича. Незабаром її кроки затихли за поворотом.

Правду кажучи, Сергійко був здивований не менше, ніж тьотя Клава. Проте вчасно згадав, яким чином Бухтик стає видимим, і хутко витрусив на долоню одну таблетку. Вона одразу ж заворушилася, попливла в повітрі...

А через секунду перед Сергійком стояв геть спантеличений Бухтик.

— Чого це вона схопила мене за вухо? — запитав він. — Я ж їй нічого поганого не зробив!

— Тьотя Клава у нас порядок любить, — скоромовкою пояснив Сергійко. — Коли щось не по ній — ой-ой-ой!

Він втягнув свого нового товариша в душову, намочив рушника і накинув його Бухтикові на голову.

— Хутчіш, Бухтику! — сказав він. — Тікай, а то зараз влетить нам обом!

Двічі повторювати не довелося. Бухтик спритно перестрибнув через підвіконня, і вже знадвору до Сергійка долетіло:

— Я ще прийду. Ми ще зустрінемося, Сергійку!

СТАРІ ПРИЯТЕЛІ

З тієї хвилини, як Бухтик подався на розвідку до лісового санаторію, господар затону не міг знайти собі місця. Він без упину плавав уподовж берега і щомиті визирав з води, аби побачити, повертається його син чи ні.

І знову плавав, плавав...

— Ну чого б це я так побивалася? — не витримала стара верба, коли господар затону, либонь, всоте пропливав повз неї. — Тепер вже нічим не зарадиш. Залишається лише чекати.

Старезна верба розмовляла з водянником лише в тих випадках, коли нікого з сторонніх не було поруч.

Барбула втомлено присів біля неї. Скопив погляд на коріння, що стирчало над поверхнею води, і відчув легкий біль всередині. Підводне коріння він, як умів, скріпив річковим намулом. А ось це, надводне... Навіть Бухтик не знав, яким чином його можна зміцнити, навіть старий приятель, господар навколишніх лісів, Даваня, не міг нічого порадити.

— Легко тобі так говорити — не побивайся, — з докором сказав Барбула. — А як же мені не побиватися — це ж єдиний мій син... Ет, і приспічило Давані саме в цей час податися до чужого лісу! Ет!..

Барбула завжди промовляв "ет", коли почував себе кепсько.

— Мусиш сподіватися на краще, — порадила верба.

І в цю мить з глибини лісу долетіло:

— Ку-ку!

І трохи згодом:

— Няв-няв!

Даваня, коли йому кортіло зустрітися з старим приятелем, завжди викликав його в такий спосіб.

Господар затону стрепенувся і почав пильно придивлятися до самотнього берестка, котрий стояв трохи вище за течією. Вони завжди зустрічалися біля цього дерева.

А нявкання, без сумніву, долітало саме звідтіля.

— Нарешті! — вихопилося у Барбули. — Нарешті Даваня повернувся! Може, хоч він щось порадить!

І старий водяник стрімголов кинувся на поклик свого щирого приятеля.

А тим часом Даваня розходився що є духу.

— Ку-ку, няв, гав-гав! — кликав він Барбулу голосами всіх відомих йому птахів та звірів. — Му-у!

Дуже легко засвоював Даваня все, що йому лише доводилося чути чи бачити. Нещодавно він навіть похвалявся перед Барбулою, що от-от навчиться людської грамоти. Він нібито підібрав поблизу лісової дороги надзвичайно цікаву книжку з малюнками. Лишилося хіба дізнатися, що в ній написано.

— Я осьдечки! — вигукнув Барбула, випірнувши поруч з берестком. — Ось де я, бачиш? А тебе де стільки часу носило?

Проте господар лісу з'явитися на очі чи бодай відповісти не поспішав. Замість свого приятеля Барбула угледів лише сучок, що, ніби павук по павутинці, легко ковзнув по стовбуру до нижньої гілляки.

Опинившись на ній, той сучок застиг на мить, затим почав швидко виростати в усі боки. Спочатку з'явилися чотири сучечки, два вгорі, два внизу. Нижні відростали куди швидше, ніж верхні. То були прудкі ноги лісового господаря.

"Вправно, ох і вправно у нього все виходить! — в захваті подумав Барбула, спостерігаючи за стрімким перевтіленням свого приятеля. — І де тільки навчився він цьому?"

Самому Барбулі так і не довелось досягнути премудростей всіляких перевтілень. Хіба що, та й то з неймовірними зусиллями, перетворювався він на такі кошлаті і безформні водорості, що плюнути хотілося, дивлячись на них.

А в горішній частині сучка, між іншим, почали вже вирізуватися тверді сухенькі плечі, жилава шия, нарешті з'явилася голова з густими зморшками і хитрими усміхненими очима.

— Ось і я! — оголосив Даваня і усівся верхи на гілляку. Проте тут же, ніби схаменувшись, зірвався на ноги і оббіг навколо стовбура.

Барбула мимоволі розтягнув рота до вух: такою вже непосидючою істотою був його древній приятель. Нікому ні разу не довелося побачити непорушного Даваню.

— Ось він, я! — повторив Даваня, вигулькнувши з іншого боку стовбура. — Аби ти тільки знав, скільки в мене новин! Чекай... Що це з тобою? Невже ти не радий мені?

— Тобі я завжди радий, — відказав Барбула. — Тільки тут таке щойно трапилося! Слухай-но, ти мені друг?

Даваня почав стрибати на одній ніжці, затим на іншій.

— Ти ще сумніваєшся в цьому?

— Тоді прошу тебе зробити одну послугу. Треба негайно дістатися до сано... санаторію! Треба дізнатися, чи не трапилося чогось з Бухтиком.

— А він що — там хіба?

— Там. І давно пора йому повернутися звідтіля.

— Чого ж його туди понесло?

— Е-е, так ти, виявляється, нічого не знаєш? — здогадався Барбула.
— Тоді слухай...

Новина була настільки цікавою, що Даваня кілька секунд не ворухився. Потім вигукнув "гоп-ля!" і спритно перестрибнув на іншу гілку.

— Гаразд, я зараз же вирушаю до того санаторію. Ось тільки якого вигляду я приберу перед тамтешніми мешканцями? Ану, Барбуло, мерщій заплющ очі! Тільки, дур, не піддивлятися!

Барбула слухняно зажмурився. А коли знову розплющив очі — Давані на дереві вже й сліду не було. Лише над піщаним береговим урвищем самотньо стояла пишна квітка.

Барбула уважно розглядався на всі боки. Даремно, Давані ніде не було. Тоді він запитав:

— Ти куди подівся?

— Тут я, тут, — прошелестіла квітка. — Ось він, я!

При тих словах квітка плавно злетіла в повітря і перетворилася на метелика. А коли він підлетів до гілки, на котрій щойно крутився Даваня, — то вже був не метелик чи квітка, а справжнісінький пугач.

— Можу стати оленем чи вовком, — повівши очима вбік водяника, сказав пугач. — Тільки тоді всі діти збіжаться дивитися на мене і я ні про що не дізнаюся... Можна напустити в очі туману... Ні, все ж таки найкраще, мабуть, стати скромною квіткою. Тоді нікому з дітей і в голову не прийде зацікавитися мною, і я зможу безборонно дізнатися геть про все... Бувай здоровий, Барбуло, і не хвилюйся. Твій друг зробить все, що може!

Пугач плавно відокремився від гілки і безшумно полетів у бік лісового санаторію.

На узліссі Даваня вирішив присісти на найвище дерево, аби трохи огледітися і вирішити, як йому бути далі. І тут він загледів Бухтика, котрий щодуху мчав від санаторію до річки. Його голова була щільно закутана рушником, і від того син Барбули більше скидався на ведмежатко, в котрого розболілися зуби.

— Бухтику, спинись! — вигукнув господар лісу, коли той порівнявся з ним. — Що це тобі напнули на голову?

Бухтик не зупинився. Він лише махнув рукою і помчав своєю дорогою далі.

— Дивно... — збентежено пробурмотів Даваня. — Нічого не розумію. А тому... Тому мушу побувати там!

КВІТКА, ЩО НАКИВАЛА П'ЯТАМИ

І, напевно, розвідини ці закінчилися б для Давані щасливо, коли б не Вітько Капустін та його основний суперник по драмгуртку Васько Миколаєнко. Вони саме поверталися з чергової репетиції і від нічого робити затіяли суперечку про те, хто з них знає більше всіляких незвичайних історій та випадків.

— А ще є "літаючі тарілочки", — говорив Васько.

— Пхе! — презирливо відгукнувся на те Вітько. — Про це нині кожній курці відомо... А я, коли хочеш знати, на власні очі бачив фотографію слідів снігової людини.

— Тих слідів я можу тобі зробити скільки завгодно, — не здавався Васько. — А от чи відомо тобі, що в Англії незабаром впіймають доісторичне страховисько?

— В озері Лох-Несс, — уточнив Капустін. — Коли його піймають, то назвуть Васьком Миколаєнком.

— Як дам! — зауважив Васько.

Проте Вітько не звернув на ці слова ніякої уваги.

— А чи відомо тобі, що квіти такі ж живі істоти, як і ми, люди? — запитав він.

Цього Васько не знав і тому промовчав.

— Брешеш, — нарешті виказав він свою особисту думку.

— Було б перед ким. Я тобі навіть журнал можу показати, де про це написано... Розумієш, нещодавно вчені з однієї країни вирішили дізнатися, можуть квіти щось відчувати чи не можуть. Вони обрали для дослідів найкращу квітку. Одні вчені поливали її, просапували навколо, зривали прив'ялі листочки. А інші, навпаки, кололи квітку голками, щипали її і взагалі всіляко збиткувалися над нею... І через місяць всі завважили, що коли до квітки підходили вчені, котрі доглядали за нею, — квітка прямо на очах розквітала. А коли з'являлися ті, хто її мучив, — квітка негайно зіщулювалася... Ну, що ти на це скажеш?

Васько стенив плечима.

— Мало що може бути... Треба перевірити.

Довго шукати їм не довелося. Обабіч доріжки вони вгледіли самотню квітку з пишними пелюстками. Вона так і просилася, аби над нею провели дослід.

— Щось я цієї квітки раніше не бачив, — зауважив Васько.

Вітькові також здалося, ніби цієї квітки не було, коли вони йшли на репетицію. Проте вголос сказав:

— Мало чого ти не бачив. Ану, гайда за відрами!

Хлопці наввипередки побігли до спального корпусу. Через хвилину, відсапуючись, вони з повними відрами повернулися назад.

Вода двома щедрими струмками полилася на квітку. Вітько спорожнив піввідра і запитав:

— Ну як, бачиш?

— Ні, — відказав Васько. — Дурниці це все.

— Лий ще!

Спорожнивши відра, хлопці присіли навпочіпки і стали пильно придивлятися до квітки.

Цієї хвилини налетів легенький вітерець і квітка ледь помітно поворухнулася.

— Бачиш? Вона дякує нам, — урочисто проголосив Вітько. — А я що тобі казав, га?

На цей раз Васько змовчав. А коли вітерець налетів знову, він схвильовано зауважив:

— Мені здається, що квітка прихилилася до мене.

І нагнувся ще нижче, аби пересвідчитися в тому, що квітка заприятелювала більше з ним, аніж з Капустіним.

— Стане вона до тебе прихилитися, — пирхнув Вітько. — Теж мені, цяця велика... Ану, відсунься, а то придавиш ненароком!

І він штовхнув суперника в плече. Той втратив рівновагу і полетів догори дригом. Але тут же скочив на ноги.

— Чого штовхаєшся? Думаєш, я так не вмію, га?

Через хвилину обидва дослідники забули про свій дослід і покотилися по траві, підминаючи під собою все, що тільки траплялося на їхньому шляху. Нарешті Васько осідлав свого супротивника і запитав:

— Ну то як, будеш штовхатися?

— Відпусти, — сердито пручався під ним Вітько. — Я ж це зробив тому, аби ти не прим'яв квітку.

Згадавши про неї, Васько квапливо піднявся і озирнувся.

Проте квітки не було ніде. Лише невелика калюжа все ще виблискувала під сонцем. На всяк випадок хлопці підняли свої відра і подивилися під ними. Але й там не було нічого цікавого. Вони отетеріло витріщилися один на одного.

— Куди це вона поділася? — запитав Васько.

А в цю хвилину самотна і пишна квітка щодуху кивала п'ятами (якщо лише у квіток є п'яти) в напрямку до лісу, подалі від санаторію.

Зупинилася вона лише в неходженій гущаві і одразу ж перетворилася на лісовика Даваню.

— От так історія! — ошелешено приказував він, мацаючи боки і струшуючи з себе краплини води. — Ну, зачекайте, я ж вас... — Проте тут же зупинив себе: — Ні, нічого поганого я їм не зроблю. Вони ж не від злості таке втнули, вони ж для мого здоров'я старалися. Вони ж подумали, що я не лісовик, а справжнісінька квітка!

БІЛЯ ДЖЕРЕЛА

Лісова річка брала свій початок з маленького джерельця.

Прозорим дзвінким струмочком квапливо бігла вона через веселі, всіяні квітами галявини, з розгону пірнала під замшіле каміння і

струхлявілі дерева. І знову з безтурботним дзюрчанням поспішала все далі й далі.

По дорозі вона зустрічалася з іншими річечками та струмками і врешті-решт перетворювалася в глибоку, повноводну річку. По цій річці стрімко пролітали білосніжні "Ракети", пропливали красені теплоходи, невтомно снували баржі-трудівниці.

І все ж ця могутня ріка брала свій початок з крихітного джерельця, захованого в глибині лісової гущавини.

Біля цього джерельця з самісінького ранку поралася маленька русалка Чара. Вона підбирала з дна шматочки кори, камінці, глицю, старе листя...

То була її робота.

Щодня припливала сюди Чара. Без неї джерельце вже давно засмітилося б, здичавіло, і, може, не стало б тоді великої і могутньої річки.

Вода в джерелі завжди була прозорою і такою холодною, що у маленької русалки мерзли пальці. Тоді вона вибиралася на затінений берег і притискувала свої долоньки до каміння, що вже встигло нагрітися під сонцем.

І знову поверталася до свого джерела.

Разом з Чарою за джерельцем повинна була наглядати і її старша сестра Омаша. Проте вона й сама вже забула, коли востаннє вибирала з нього камінці й кору.

— Тут і одній робити нічого, — пояснювала вона молодшій сестриці, затим солодко позіхала і вкладалася на лужку біля джерельця. Або надовго зезала в якихось своїх справах.

Сьогодні Омаші теж не було. Вона сказала, що на неї чекає шука Зубатка.

— Ну й що з того, що вона полює у забороненому місці, — виправдовувалася Омаша, коли їй дорікали дружбою з хижакон. — Зате з нею весело.

І все ж Чара мало коли працювала на самотині. Нерідко до молодшої сестри припливав Бухтик, інколи забігав Даваня... А сьогодні на купині біля джерельця сиділа Квакуша Премудра.

— Спритні в тебе руки, ох, і спритні ж! — хвалила вона маленьку русалку. — А ще обережні, турботливі. — Подумала і додала: — І душа в тебе чудова. Не те що в Омаші.

— Звідкіля тобі відомо, в кого яка душа? — не відриваючись від праці, запитала Чара.

Квакуша Премудра в задумі пожувала губами.

— Це кожному видко. Особливо в свято Повного Місяця. Тоді всі ваші ніби просвітлюються зсередини. Точнісінько як це джерельце. А в Омаші неначе камінь тьмяніє в грудях. А то має означати, що в неї недобра душа, невірна. І немає в ній ні крапельини жалю чи співчуття.

— Ти помиляєшся, — Чара стала на захист своєї сестри. — Вона нікому нічого поганого не робить.

Квакуша знову пожувала губами.

— Через свою довірливість ти багато чого не помічаєш. Не бачиш, як її побоюються всі, хто проживає в затоні. Навіть Барбула, твій батько — і той не наважується довго сперечатися з нею. А вже щодо нас, жаб та риб... Не одну сотню дрижаків ловимо ми, коли вона пропливає повз нас. Розбійниця вона, от хто. Жодної ікринки не пропустить. Коли не з'їсть, то розтопче.

При цих словах Квакуша підняла голову і прислухалася.

— Повертається сестра твоя, — квакнула вона і стрибнула в воду. — Що ж, попливу я краще до своїх внуків. Бачити її не хочу.

Квакуша, як завжди, не помилилася. Не встигла Чара випростатися, як на звивині річки з'явилася Омаша. Що вона вміла чудово робити — так це плавати.

— Глянь-но, що я роздобула! — ще здалеку загукала вона. — Ось, бачиш? Чудова річ, правда?

На одному з Омашиних пальців виблискувала обручка з коштовним камінцем.

— Таких обручок ще ні в кого з наших немає, — хвалилася Омаша. — Хтось із людей впустив її у воду, а Зубатка знайшла і подарувала мені. А я їй за це...

Зубатка попрохала, аби Омаша сповіщала її, коли і на який час Барбула іде із затону. А вже вона, Зубатка, знає, чим зайнятися у його відсутність...

Омаша хотіла розповісти про це молодшій сестричці, та вчасно схаменулася. Навіщо? Ще скаже, кому не слід, і тоді клопоту не оберешся.

— Взагалі це подарунок від чистого серця, — якомога байдужіше пояснила старша сестра. — А ще Зубатка пообіцяла трохи згодом подарувати мені чарівну паличку. Називається вона фарба для вій. Її теж впустили у воду... Варто лише цією паличкою провести під очима, як в ту ж мить стаєш мальованою красунею! А я їй за це... Взагалі, це також буде подарунок від чистого серця.

Омаша ще раз помилювалася обручкою. Потому причепливо оглянула джерельце і перевела погляд на сонце.

— Мабуть, пора нам з тобою і відпочити, — вирішила вона. — А то я, признатися, добряче-таки втомилася.

Хоча по ній цього не було видно.

Старша сестра першою кинулася в бистрину і попливла вниз за течією. Чара ледве встигала за нею.

— Покажу цю обручку Бухтикові, — не вгавала Омаша. — І батькові покажу. Хай бачать, що мені дарують сторонні істоти. І нехай їм соромно стане...

На одному з поворотів річечка сповільнила свій біг і завиднівся затон, де мешкали водяники. Дрібні хвилі м'яко билися в піщаний берег. На глибині ледь погойдувалися водяні лілії.

Під цими ліліями, на світлому, чистому пагоркові стояв будиночок сестер.

Навколо затону панували тиша і спокій. Все ніби заснуло. Навіть невгамовне листя й те немовби підкорилося непорушній і солодкій полудневій дрімоті.

На березі, з того боку, де знаходився лісовий санаторій, гуляло кілька хлопчиків і дівчаток. Омаша насупила чоло, коли побачила їх.

— Не подобаються мені ці діти, — промовила вона. — Від них одні лише неприємності. Та й Зубатка такої ж думки про них. А тих двох, що сплюндрували мій город, я просто ненавиджу... Ох, хай тільки вони мені попадуться!

На мить її обличчя стало таким хижим, що Чара мимоволі здригнулася. Воно чимось нагадувало вираз щучої морди, коли вона настигала здобич.

Несподівано з боку дитячого садка долетів багатоголосий вереск мальків.

— А вони чого розходилися? — незадоволено запитала Омаша. — З-за цього вереску ніколи не можна спокійно відпочити!

Чара прислухалася.

— Здається, щось трапилося з Зубаткою, — сказала вона. — Чуєш, як вони кричать: "Зубатка... так їй і треба..."?

— О, моя блискуча паличка! — не своїм голосом заголосила Омаша і кинулася на вереск мальків.

— Сергійку, а ти бачив Чару чи Омашу? — запитала раптом Оля. — Коли б ти знав, як мені хотілося б подивитися на них! Особливо на Чару.

— Я знайомий лише з Бухтиком, — відповів Сергійко. — А русалок можна бачити лише під час їхнього свята Повного Місяця. Про це мені розповів Бухтик. А зараз хочеш послухати про те, що трапилося із Зубаткою?

РИБАЛКИ

Барбула майже з самісінького ранку сидів перед дзеркалом і милувався своїм відображенням. Гарним, дуже гарним було відображення у господаря затону. А що вже жваве, а що вже прудке! Не встигнеш язика йому показати, як воно у відповідь тут же показувало свого. Не встигнеш посміхнутися до нього — а у відображення рот аж до вух розтягувався від сміху... Все життя милувався б ним!

Зрозуміло, що за таким приємним заняттям Барбула не одразу звернув увагу на стукіт і метушню під дверима.

— Хто там ще? — незадоволено запитав він.

— Це ми! — одразу пропищало кілька тоненьких голосочків. — Це ми, карасики! Рятуйте нас!

Барбула поспіхом притулив дзеркало до старого чобота і вилетів з житла.

На мить він зажмурився від сліпучого сонячного світла, що пронизувало затон до самісінького дна. А коли знову розплющив очі, то побачив, що на просторій галявині перед дверима його помешкання зібрався досить-таки величенький натовп нажаханих чимось малюків.

— Щось трапилося? — запитав Барбула. — Чи знову припливла Зубатка?

— Ні, — пропищав найменшенький серед тих, що зібралися. — Але це ще страшніше, ніж Зубатка! Так вже смикається, так вже звивається! Може, воно також хоче нас спіймати?

— Зараз ми розберемося, що до чого, — відказав Барбула.

По дорозі мальки наввипередки розповіли йому про те, що на березі поруч з дитячим садком розташувалися двоє людей і почали закидати до затону невідомих страховидл на ниточках, які шалено звивалися. І в них, мальків, просто душа сховалася в хвостиках, коли вони побачили таке...

Барбула заспішив. Він одразу здогадався, з чим прийшли сюди люди і як називаються ті страховидла.

"Не могли собі пошукати іншого місця, — неприязно подумав господар затону про рибалок. — Хоча б вже всілися там, де полює Зубатка... Лише мальків наполохають..."

Проте коли він побачив, що на березі сиділи Сергійко і Вітько, його досада поступилася місцем перед веселою нетерпеливістю. "Добре, що прийшли саме вони, — подумав Барбула і посміхнувся. — Зараз я вам доведу, що не лише люди можуть грати в різні ігри! Зараз я з ними розрахуюся за того мотузка!"

Біля риболовних гачків вже зібралися всі. мальки затону. Вони з острахом снували ближче до рятівного очерету і не зводили круглих оченят з небачених ще страховиськ, котрі насправді були беззахисними дощовими черв'ячками. Перед мальками, гордовито настовбурчивши плавці, хизувався трохи старший за віком карасик.

— Ет, ви, — зневажливо проголошував він, — дрібнота зелена. Теж мені знайшли кого страхатися!

Зовсім недавно цей карасик був таким же мальком, як і всі, хто тут зібрався. Але це не заважало йому поводитися серед своїх молодших братиків і сестричок точнісінько так, як поводить, наприклад, першокласник у дитячому садку.

— Чи знаєте ви, скільки я в своєму житті переплив океанів і всіляких морів! — безсоромно вихвалявся він, хоча насправді ні разу не покидав

своїї малесенької лісової річечки. — Які урагани на мене налітали, які шторми! Ет, що ви в цьому розумієте, малявки!

На хвилину малеча забула про існування страховидл і не зводила захоплених поглядів з цього звитяжця.

— Чи знаєте ви, що я одного разу трохи не побився з самою Зубаткою? — брехав карасик далі. — А це мені — тьху та й годі. Ось подивіться, як я зараз розправлюся з цими пуцьвірінками!

— Зупинись! — крикнув йому Барбула.

Проте було вже пізно. Карасик хоробро кинувся на черв'яка...

Вудочку злегка повело вбік.

— Тягни! — заволав Вітько. — Хіба не бачиш — клює!

Малюсінький карасик довжиною з мізинець описав в повітрі сріблясту дугу і впав поруч з рибалками.

— Оце так акула! — розреготався Вітько, хоча в душі страшенно заздрихав своєму товаришеві. — Та що я кажу? Кашалот! Може, збігати за вантажною машиною?

Сергійко на те нічого не відповів. Він наживив вудочку і знову закинув її в річку.

З несподіванки малюки заціпеніли. З роззявленими ротиками вони вступилися вгору, куди тільки-но рвонувся їхній хоробрий старший братик. Вони не могли зрозуміти, що з ним сталося.

Доки вони роздумували над цим, гачок з черв'ячком з'явився знову. Проте карасика на ньому вже не було.

— Дядю Барбуло, ви не знаєте, куди зник наш братик? — запищали малюки.

— Може, він зараз ганяється за іншими страховиськами?

— Він у нас дуже-дуже хоробрий, вірно?

— Невже й ми будемо такими хоробрими, га?

— Ваш брат дурненький хвалько, а не сміливець, — відповів їм Барбула. — Тільки-но він постраждав. І постраждав тому, що тікав з моїх уроків.

Поблизу від них ледь-ледь похитнулися водорості і з'явилася хижа пащека розбійниці Зубатки. Жадібні очі злодійки втупилися і вже не могли відірватися від черв'ячків, що борсалися на своїх гачках.

— Я вже вам казав, що люди понад усе люблять смакувати рибою, — продовжував господар затону. Зубатку він не помічав. — Але піймати будь-кого з вас не так вже й легко. Тому й зрозуміло, що люди змушені вдаватися до всіляких хитрощів. Насадять, наприклад, на гострий металевий гачок щось смачне і привабливе — і закидають його в річку. І всілякі дурники, на кшталт вашого братика, обов'язково ловляться на цю нехитру принаду... А тепер, коли ми вже всі зібралися, я вам дещо покажу...

Барбула відламав невеличкий корінець від корча і штовхнув ним черв'ячка. Той погойднувся і...

— Ключе! — вигукнув Сергійко. — Тягни!

Вітько з усіх сил смикнув вудочку. Проте на гачкові, окрім черв'ячка, нічого не було.

— І навіщо так репетувати... — незадоволено пробурчав Вітько. — Треба було зачекати, поки вона не проковтне наживку... Ех, така рибина була, така рибина! Ледве вудочку з рук не вирвала.

Барбула втішено посміхнувся, дивлячись на розчароване обличчя Капустіна.

— От бачите, — сказав він малькам після того, коли гачок знову опустився під воду. — Варто цьому черв'ячку хоч трішки погойднутися — як рибалка в ту ж мить висмикує його з води. Отже, коли вам надто вже забাগнеться поласувати ним, потрібно дуже й дуже обережно відкушувати принаду малесенькими шматочками... Ану, ти і ти, — господар затону вказав на двох мальків, — зробіть так, як я вас тільки-но вчив.

Підштовхуючи один одного, мальки нерішуче підпливли до риболовних гачків і відкусили по крихітному шматочку.

Гачки навіть не гойднулися. Замість того дуже захиталися водорості за Барбулиною спиною. Проте в ту хвилину загальна увага була прикута лише до гачків.

— Молодці. Добре, дуже добре, — похвалив Барбула перших сміливців. — Отож, ви пересвідчилися в тому, що з будь-якого становища можна знайти вихід. Треба лише дотримуватися необхідної обережності. Так-так, обережність передусім! Повторіть, що я вам сказав.

— Обережність — передусім, — хором проспівали мальки.

— Ще раз...

— Обережність — передусім!

— Гаразд, — сказав Барбула. — А тепер можете поласувати цими черв'ячками.

І тут Зубатка не витримала.

— Ні, це моє! — заволала вона і кулею вилетіла із водоростів. — Моє!..

Вудлище раптом смикнуло з такою силою, що воно ледве не вилетіло з Вітькових рук.

— Ключе! — зарепетував він. — Сірий, допоможи!

Через хвилину на траві, клацаючи гострими, мов лезо бритви, зубами, стрибала величезна щука і косувала на заляклих з подиву друзів злими вибалушеними очицями.

— Оце так щука! — тільки й спромігся сказати Вітько.

Зустрічати щасливих рибалок вибіг весь санаторій. Навіть Оля, якій Микола Володимирович вже дозволив підніматися з ліжка, підійшла до вікна.

А Вітько, надутий, немов першотравнева повітряна кулька, урочисто йшов по доріжці з щукою в руках.

Коли Сергійко через деякий час завітав до Олі, дівчинка запитала:

— Це часом не Зубатка?

— Вона, — підтвердив Сергійко. — Здоровенна щука, еге ж?

— Ще б пак, — згодилася Оля. — Тепер, напевно, в затоні буде тиша й спокій. — Вона трохи помовчала і додала: — І все ж мені здається, що Вітя трохи... задавака.

Сергійко мимоволі посміхнувся: точнісінько такі ж слова казав зовсім нещодавно про Олю і Вітько.

— Ти помиляєшся, — заперечив він. — Ти дуже помиляєшся. Прийде час — і я тобі про все розповім.

БУХТИК-ПЕРЕКЛАДАЧ

Вдома сина, звичайно, не було...

Господар затону усівся на плескатий камінь перед порогом і став чекати на Бухтика.

Він сидів і мимоволі милувався підводним життям затону. Тим життям, яке вже стільки літ він, водяник Барбула, охороняв.

В м'яких хитливих водоростях грали в піжмурки невтомні сонячні зайчики. По водяній поверхні хвацько ковзали жучки-плавунці. Заклопотано снували в усі боки павучки, личинки, дафнії та інший, рідний серцю дріб'язок.

Вистромивши з намулу хвостики, неквапливо й ґрунтовно снідали карасі. Кусикова охорона знічев'я грала в довгої лози.

"Це ж диво, а не життя!" — розчулено подумав Барбула. Дивлячись на карасів, він відчув, що й самому не завадило б поснідати. Нехай і вдруге, проте яке це має значення, коли в тебе на душі світло і радісно!

Барбула солодко потягнувся і хотів було приєднатися до карасів. Та в цю мить водорості перед будиночком захиталися, і на подвір'ї з'явився Бухтик. З першого погляду було видно, що з ним знову щось трапилося.

Бухтик ішов і похитувався, немов осінній листок під вітром. Його вуста безперервно ворушилися, а напівзаплющені очі, здавалося, нічого перед собою не помічали.

"Що з ним? — стривожено подумав батько. — Чи не захворів він часом?"

А Бухтик все йшов, і старому водяникові довелося відступити убік, аби не зіткнутися з сином.

І все ж Бухтик зіткнувся. Щоправда, не з батьком, а з стіною власного будинку.

Стіна похитнулася, а Бухтик схопився за лоба і ошелешено втупився в неї очима, намагаючись второпати, звідкіля та взялася.

Бухтикова неуважність пояснювалася дуже просто. Він розробляв теорію перекладу на мову водяників.

При цьому Бухтик міркував приблизно таким чином: "Для того, аби людські вірші стали справді водяницькими, потрібно як слід розібратися в тому, чим саме люди відрізняються від підводних мешканців. Тут, як я розумію, ніяких складнощів не існує. Люди, наприклад, мають власну тінь. Водяники, навпаки, її не мають. Люди живуть на суші, а водяники, навпаки, у воді. Звідсіля можна зробити висновок, що і до людських віршів потрібно підходити навпаки. Себто не з початку, а з кінця. Гадаю, що треба йти лише таким шляхом і ніяким іншим..."

Отак Бухтик і йшов. Отак він і міркував. І невідомо, куди б зайшов, якби не стіна власного будинку.

Господар затону обережно кахикнув, аби привернути Бухтикову увагу, і сказав:

— Синку, мене непокоїть твій вигляд. Ти геть змарнів. Може, тобі треба трохи полежати в ліжку?

Від несподіванки Бухтик здригнувся і лише тепер побачив батька.

— Навіщо мені те ліжко? — запитав він. — Що я там загубив?

— А хіба в ліжко треба лягати лише тоді, коли щось загубив? — слушно зауважив господар затону, — Просто я думаю, що ти мусиш трохи полежати, відпочити. Бо в тебе й справді дуже втомлений вигляд.

— В мене вигляд такий, як завжди, — заперечив Бухтик і помацав чоло, на якому вже з'явилася чималенька ґуля. — Просто... ні, мабуть, ти цього не зрозумієш.

— Що ти таке верзеш? — обурився Барбула. — Це я не зрозумію?

Бухтик стенив плечем.

— Справа в тому, що я перекладаю вірші, — сказав він. — Тобі відомо, що це таке?

— Ще й як відомо, — відказав Барбула. — Хто, як не я, навчав тебе всіляким примовкам та заклинанням?

— Зачекай, батьку, — зупинив його Бухтик. — Тут зовсім про інше йдеться. Позавчора Сергійко прочитав мені такі вірші, такі вірші! Важко навіть сказати які! Тож я вирішив перекласти їх з людської мови на нашу, водяницьку. Хочеш послухати, як вони звучать?

Барбулі відлягло від серця. Підводне життя знову почало здаватися йому чарівним.

— Звісно, хочу! — сказав він. — А про що вони?

Бухтик не відповів. Він потер долонею чоло, напевно, згадував початок. Потім заплющив очі і поворушив губами. Зненацька зробив крок уперед і вигукнув:

— Я ам!

Барбула відсахнувся.

"Ой, лишенько! — злякано подумав він. — Що це з ним? Того й диви, кусатися почне. Ні, зовсім мій хлопчик з глузду з'їхав!.."

Але тут Бухтиків голос почав звучати стишено і задушевно:

— Я ам елачан в узорг юлбюл...

Після цих слів Бухтик розплющив очі і задоволене поглянув на батька.

— Ну як, подобаються тобі ці вірші? — запитав він. — Я переконаний, що такого перекладу на мову водяників не зробив ще ніхто. Одне лише "юлбюл" чого варте! Юл-бюл, юл-бюл! Ніби на власні очі бачиш, як падають в нашу річку дощові краплини, ніби на власні вуха чуєш, як вони булькають: буль-буль! Юл-бюл!

— Слухай-но, Бухтику, — обережно, аби не образити сина, почав Барбула. — Я вірю, що юл-бюл звучить чудово. Більше того, я вірю, що ти зовсім здоровий. І все ж переконаний, що тобі треба негайно лягати в ліжко.

— Чому ти мені все про ліжко говориш? — образився Бухтик. — Я почуваю себе так добре, як ще ніколи не почував.

Барбула заперечливо похитав головою.

— Я не певний цього. Ну подумай сам: хіба може язик здорової істоти вимовляти такі слова, які я щойно чув? Не може.

— Нічого ти, виявляється, не зрозумів, — засмутився Бухтик. — Це ж переклад, невже тобі неясно? Я його сам винайшов. Варто лише прочитати з кінця до початку, і тоді кожен зрозуміє, про що йде мова.

Барбула наморщив чоло і з зусиллям проказав ті слова, котрі щойно вимовляв син. Зненацька обличчя його просяло, заясніло ніби по ньому ковзнув сонячний зайчик. Від захвату він так ляснув Бухтика долонею по спині, що бідний винахідник перекладу на водяницьку мову ледве встояв на ногах.

— Так це ж чудово! — вигукнув він. — Це ж просто дивовижно! Не розумію лише, чому тобі закортіло вивернути їх до невпізнання?

— Я їх не вивертав, — похмуро заперечив Бухтик. — Я їх лише переклав.

— От-от! Такі вірші — і перекладати! Ніби це річ якась. Ех, Бухтику, Бухтику... Перекласти такі вірші! "Люблю грозу в начале мая..." Це ж про нас, розумієш? Ми коли прокидаємося? В травні. А що нас розбуджує — пам'ятаєш?

— Чому це не пам'ятаю! — Бухтик навіть образився. — Пам'ятаю — перший весняний грім.

— От-от! — жваво підхопив Барбула. — А ти якийсь юл-бюл вигдавав...
— Господар затону замислився. — А той... твій Сергійко, він ще якісь вірші знає?

— О, він багато віршів знає, — з неприхованою гордістю за свого нового друга відказав Бухтик. — Він знає їх силу-силенну.

Барбула провів поглядом чимось заклопотаного малька.

— Кажеш, силу-силенну... Слухай-но, синку, я хотів би тебе запитати ось про що... Як ти гадаєш — ображається Сергійко ще на мене чи вже ні? Ну, за оту Кусикову охорону...

— Сергійко? Та що ти! Він вже й думати про це забув, — відказав Бухтик.

Погляд у Барбули прояснів.

— Ти тоді ось що... Запроси його колись сюди, до затону, — попрохав він. — Нехай ще почитає таких віршів. Щоб про нас були. "Люблю грозу в начале мая..." Ех, Бухтику, Бухтику! Ти хоч комусь читав свій переклад?

Бухтик схилив голову.

— Та... читав, — знехотя зізнався він. — Сестрам читав.

— І що вони тобі сказали?

Бухтик схилив голову ще нижче.

— Нічого...

— Чому?

— Тому, що розбіглися хто куди. І слід їхній пропав...

ГРИБНІ НАВЧАННЯ

Посередині лісової гущавини височів кремезний дуб. Точнісінько такий, як десятки інших кремезних дубів. От лише в його листі птахи вдосвіта не співали своїх пісень.

Справа в тому, що в стовбурі цього дуба було чималеньке дупло. А в тому дуплі оселився господар тамтешнього лісу Даваня. І йому дуже не подобалося, коли його будили вдосвіта без поважної на те причини.

Ось і сьогодні сонце вже вигулькнуло з-за обрію, вже воно й над деревами стало проглядати — а Даваня все ще тихенько хропів на м'якенькому ложі, вистеленому пір'ям і сухим мохом. Його довгі руки втримували ноги за кісточки. Ноги Давані мали погану звичку рухатися і під час сну. Тож коли їх не притримувати, їм нічого було не варто занести сонного господаря далеко від дупла. Таке траплялося вже не раз.

В дуплі було тепло, затишно, і Давані снилося, буцімто він перетворився на орла і ширяє високо-високо над лісом, орлиним своїм зором підмічаючи всілякі неполадки.

Зненацька на найцікавішому місці в сон Давані увірвався гучний барабанний дріб. Господар лісу стрепенувся і розплющив очі. Перше, що він зробив, — подивився на власні ноги.

З ногами було все гаразд.

Отже, підозрілий стукіт долітав знадвору.

— Цікаво, кому це не спиться такої ранньої години? — пробуркотів він і визирнув з дупла.

На сусідньому дереві сидів його зв'язківець Дятел і тарабанив міцним своїм дзьобом по корі.

— Хіба не можна тихіше? — поцікавився Даваня і позіхнув.

— Ніяк не можна, — відповів зв'язківець і стукнув по корі з такою силою, що, напевне, і в самого у вухах задзвеніло. — Інакше не всі гриби почують.

— А для чого їм потрібно тебе чути?

— Як для чого? — від здивування Дятел навіть відірвався від своєї праці. — Ти ж сам призначив на сьогодні грибний збір!

— Ах, так... Звичайно. — Даваня збентежився. — То я так... запитав, щоб перевірити твою пам'ять.

Він ще раз позіхнув якомога байдужіше і зник у дуплі. Проте приємні орлині сни вже відлетіли від нього. Натомість з'явилися всілякі невеселі думки.

Тяжко доводилося Давані цього літа, ой, як тяжко! Він один, а ліс он який великий! Та ще й засмічений добряче. Хіба ж можна впоратися самому?

Раніше було легше. Давані допомагали його доньки, лісові мавки. То в дуплі приберуть, то бур'яни навколо саджанців повисмикують, то ще чимось допоможуть.

Але нещодавно на весняному огляді художньої самодіяльності доньки його доспівалися до того, що завоювали перше місце, їх нагородили туристичною путівкою в гірські ліси Карпат. І повернуться вони додому лише напередодні осені.

Даваня, звичайно, неабияк пишався своїми талановитими донечками, проте легше йому від того не ставало.

Ось лише сьогодні, наприклад, він повинен виконати безліч всіляких справ. Спочатку йому треба обійти весь ліс і пересвідчитися, що в ньому все гаразд. Затим не завадило б зазирнути до Барбули. А там, дивись, з'являться туристи і потрібно буде прослідкувати, щоб вони не залишили після себе непогашених вогнищ.

Але в першу чергу треба було провести грибні навчання.

Вчора Даваня знову зазирнув до лісового санаторію і випадково дізнався, що цими днями відбудеться загальний похід по гриби. Отже, потрібно якомога старанніше підготуватися до прийому гостей.

Даваня ще трохи покрутився в постелі, тоді зробив коротку ранкову гімнастику, себто кілька разів дригнув ногами, потрусив над головою руками — і зліз на землю.

Лісова галявина, на котрій господар лісу завжди проводив грибні навчання, потроху заповнювалася.

Першими, як звичайно, зібралися довгоногі опеньки. Одні, котрі більше бачили світу, вели неспішні розмови про дні минулі. Молодші опеньки грали в цурки. Найстаріший сидів трохи осторонь і переглядав останній номер "Лісової газети".

Коли Даваня з'явився на галявині, найстарший опеньок шанобливо схилив голову і повідомив:

— Ворона накаркала суху, сонячну погоду з незначними опадами. На тиждень вперед. Ви про це, певно, вже читали, чи не так?

Даваня чемно відповів на уклін і зітхнув.

— Ще не встиг. На жаль, зараз ніколи навіть присісти, не те що газети читати.

— Воно звичайно... — співчутливо похитав головою найстаріший опеньок. — Так я вам ось що скажу: завтра треба чекати дощу.

І знову заглибився в газету.

Слідом за опеньками прибігли цікаві до всього лисички. За лисичками, спираючись на сухі гіллячки, причимчикували на чолі своїх родин поважні боровики. Підштовхуючи одне одного, збіглися непосидючі рижики та вгодовані маслячки.

Останніми надійшли самозакохані мухомори. На їхніх головах ледь-ледь трималися яскраво-червоні в білу цяточку беретики.

Даваня зачекав, коли гриби закінчать вітатися один до одного, виліз на пеньок і запитав:

— Всі зібралися?

Гриби закрутили на всі боки різнокольоровими шапочками.

— Здається, всі, — нарешті відгукнулися вони.

— Ну що ж, тоді лісовий збір оголошую відкритим, — сказав Даваня і заплескав в долоні, аби його всі слухали. — Увага, увага! Вам, напевно, вже відомо, що на днях до нашого лісу прибули відпочивати Діти...

— Сто вісімнадцять чоловік, — уточнив старий опеньок.

— А я їх вже бачив! — радісно вигукнув малесенький маслячок, який лише вчора з'явився на білий світ. — Сьогодні вранці! Такі меткі-меткі,

бігають на чотирьох ногах. А на голові ріжки. Один з них навіть обливав мене своїм язиком.

Гриби різноголосо захихотіли.

— Ти помиляєшся, юначе, — взявся пояснювати йому старий опеньок.
— Мова не про них. Ти, швидше всього, переплутав людських дітей з оленячими.

— І нічого я не переплутав, — ображено відказав маслюк, проте голос його потонув у загальному реготі.

Навіть Даваня і той не втримався від усмішки. Але тут же обличчя його знову стало серйозним і зосередженим.

— Тихіше! — вигукнув він. — Ми що — сміятися сюди зібралися?.. Так от: надійшли відомості, що ці дітлахи не сьогодні-завтра проведуть гру під назвою "Похід по гриби". Що ви скажете на це?

— Вийдемо їм назустріч! — закричали опеньки з рижиками. — Вийдемо всі до одного!

Даваня зморщив і без того зморщене личко.

— Ну, це нецікаво, — зауважив він. — Ні для вас, ні для дітей. Вони прийдуть вас шукати, а не рвати, мов ту траву. Шукати, розумієте?

— Ага, тепер зрозуміло, — здогадалися опеньки. — З ними потрібно грати в піжмурки?

— Правильно, — сказав Даваня. — А коли так, то наказую негайно приготуватися до грибного навчання. Називається воно "Щезни — з'явись!"

Даваня обвів владним поглядом грибне зборисько і скомандував:

— Щезни!

Гриби щезли з такою швидкістю, мовби їх ніколи й не було на цій галяві. Залишився тільки один маслючок. Він так поринув в солодкі спогади про зустріч з дітьми, так замислився над тим, чим же чотириногі діти відрізняються від людських, що не дочув слів команди. І тепер маслючок розгублено крутив навсебіч своєю блискучою голівкою. Він намагався збагнути, куди ж це так раптово щезли його брати і сестрички.

— З'явись!

І в ту ж мить галявина вкрилася різнокольоровими грибними беретиками.

— Щезни!

— З'явись!

Гриби з неабияким задоволенням виконували команди лісового господаря. Лише маслючок, той, що так невчасно заґавився, робив все навпаки: ховався, коли гриби вигулькували із своїх схованок і з'являвся, коли на галявині вже нікого не було. Довелося лісовому господареві злізти з свого командного пункту і власноруч дати маленькому розтелепі легенького щигля. Лише тому той збагнув, що до чого.

ВІТЬКО РОЗШУКУЄ РУЧКУ

Під вечір небо облягли низькі темні хмари і почав накрапувати дрібний дощ.

— О, дощ! — зрадів Сергійко. — Це чудово!

Раз іде дощ — значить, незабаром Бухтик з'явиться знову.

— Що ж тут доброго? — заперечив Вітько, який про Бухтика ще нічого не знав. — Одна нудьга, і більше нічого.

Сергійко лише посміхнувся у відповідь. Він відчинив вікно і поклав на підвіконні таблетку. Потім подумав і вирішив зачинити двері на ключ: коли ненароком постукає тьотя Клава, Бухтик встигне вискочити надвір.

От, здається, і все. Тепер лишилося тільки чекати бажаного гостя.

Сергійко сів біля столу, поглянув на приятеля і знову посміхнувся. Ох, і здивується, певно, Вітько, коли побачить, хто до них зараз завітає!

— Чого радієш? — похмуро поцікавився Вітько. — І навіщо це ти двері зачинив?

— Зачекай трохи, — загадково відповів Сергійко. — Незабаром дізнаєшся.

У Капустіна, між іншим, був кепський настрій. Справа в тому, що через тиждень повинен відбутися спектакль, а на роль бісенятка ніхто не зголошується. Може, попрохати Сергійка? А що — він товариш вірний, не відмовить.

В цю мить за вікном почувся шурхіт. Вітько знехотя підвів заклопотаний погляд, і...

На підвіконні сидів усміхнений Бухтик.

— Добри вечір вам, — привітався він. — Тьотя Клава не зайде?

— Якщо й зайде, то не відразу, — сказав Сергійко. — Я замкнув двері на ключ.

— Тоді ще раз добрий вечір, — сказав Бухтик і зістрибнув з підвіконня. — Ти чекав на мене?

— Добрий вечір, — відказав Сергійко. — Ну, звичайно, чекав! Вітю, знаєш, хто до нас прийшов?

Проте Вітька в кімнаті не було.

— Куди він міг подітися? — щиро здивувався Сергійко. — Хвилину тому він же отут сидів, на цьому ось стільці. Може, в коридор вийшов?

Проте двері були зачинені, а ключ, як і до того, стирчав у замковій шпарці.

— Ти когось шукаєш? — запитав Бухтик.

— Еге ж, — відповів Сергійко. — Товариша шукаю. Ніяк не зрозумію, куди він подівся.

— Може, перетворився на невидимку? — припустив Бухтик.

— Хто — Вітько? — в Сергійковому голосі чувся сумнів. — Та він же така невидимка, як і я!

Проте що не кажи, а Вітька в кімнаті не було. І пояснити, куди зник його товариш, Сергійко не міг. Скидалося на те, що Капустін і справді став невидимкою.

Тільки як це йому вдалося?

— Диви, тремтить, — зненацька сказав Бухтик.

— Що тремтить?

— Ліжко тремтить.

І Бухтик показав на Вітькове ліжко.

Проте, коли бути справедливим, Бухтик висловився не точно. "Тремтить" — це було зовсім не те слово, яке визначало стан Вітькового ліжка. Воно не тремтіло — ні, воно просто ходором ходило! Так, ніби на нього ні з того, ні з сього напала надзвичайно жорстока пропасниця. Підстрибував матрац, підстрибували нікельовані ніжки. А подушка — та взагалі злітала вище від бильця!

Якусь мить Сергійко зачудовано дивився на ліжко.

— Вітю, що з тобою? — нарешті запитав він. — Чого ти туди заліз?

Вітько не відповів. Проте ліжко стало труситися не з такою силою, як раніше.

— Вилізай, Вітю, — сказав Сергійко. — Я тебе з Бухтиком познайомлю. Не бійся, він зовсім не страшний.

Вітько повільно виповз з-під ліжка і, не дивлячись ні на кого, став струшувати пилюку на колінах.

— А я і н-не б-боюся... — затинаючись, відказав він. — З-звідкіля ти взяв, що я когось злякався? Просто я туди... ручку впустив. От і поліз за нею.

Вітько нарешті покінчив з пилюкою і з побоюванням поглянув на незвичайного гостя. А через хвилину, роздивившись як слід, він вже надзвичайно досадував на себе. І з якого такого дива він, Вітько Капустін, мав так лякатися? В цьому зайді не було нічого страхітливого, звичайний собі хлопчисько, лише загримувався непогано. А хіба йому самому не доводилося гримуватися? Ого, ще скільки разів! Часом навіть мама не могла впізнати.

— Пхе, — приходячи до тями, пирхнув Вітько. — Теж мені, загримувався під... — Капустін на мить замислився, — під біса і гадає вже, що всі його злякаються!

— Під якого біса? — запитав Бухтик. — І для чого мені гра... гримуватися? Я тільки-но від затону прибіг.

— Вітю, Бухтик правду каже, — підтримав Сергійко нового приятеля. — Він не гримувався, він такий і є.

— Га, теж мені — дурника знайшли! — вигукнув Вітько і зобразив на своєму обличчі найпрезирливіший з виразів, на котре лише був спроможний. — А як ти можеш довести, що ти бісеня?

— Як?

Бухтик в задумі посмикав себе за вухо.

— Ну... Хочеш, до стелі дострибну? — запропонував він. — З місця. І не просто так, а ногою дістану. Хочеш?

— Ну-ну, — недовірливо посміхнувся Вітько. — Хотів би я подивитися!

— То дивись!

Бухтик підстрибнув, спритно перевернувся в повітрі і залишив на стелі чіткий слід.

— Ух ти-и! — вихопилося у Вітька. Проте він одразу взяв себе в руки.
— Ну й що з того? Таким штукенціям і в цирку можна навчитися. Ні, ти мені інше щось покажи!

— Він може випити скільки завгодно води, — втрутився Сергійко. — Я сам бачив.

— О, це я завжди можу, — згодився Бухтик.

І не встигли хлопці й оком змигнути, як карафка з водою, що стояла на столі, була порожньою.

— Ну як? — запитав Бухтик і перевернув карафку догори дном. — Бачиш — ні краплі не лишилося! Що тепер скажеш?

— Ха, якась там карафка! — з презирством пирхнув Вітько. — Я, коли захочу, можу і дві видудлити. Особливо в спеку. Ні, ти мені покажи щось таке... таке...

І він помахав у повітрі пальцями.

Сергійко з Бухтиком розгублено презирнулися. Ну як ти йому доведеш, що все це не вигадки?

— Я... я ще можу стати невидимкою, — нарешті запропонував Бухтик.

— Так я тобі й повірив, — усміхнувся Вітько. — Ану стань!

Бухтик застиг посеред кімнати і почав пильно вдивлятися у власну тінь, що падала від лампочки. Так він простояв з хвилину, а може, й довше. Тоді зітхнув і розвів руками:

— Не виходить зараз. Вітамінка заважає.

— Га, йому вже й вітамінка заважає! — вигукнув Вітько. — А ще що тобі заважає?

Вітько Капустін вже вважав, ніби він вивів цього самозванця на чисту воду. Він навіть до того осмілювався, що дав щигля ледве помітним різкам Бухтика.

— Може, тобі оці ось роги заважають? — ущипливо поцікавився Вітько. — Чи, може, оцей хвіст? Диви, який він у тебе довжелезний! От я його зараз трохи підкорочу...

І він щосили смикнув Бухтика за хвоста.

— Ой! — заволав Бухтик і зірвався з місця.

А через якусь мить Вітько Капустін метляв ногами десь під електричною лампочкою.

— Ти! Я ж тобі за це... гарчав розлючений Бухтик і розмахував Вітьком, наче якимось лантухом. — Я ж тобі не знаю що зроблю...

— Відпусти мене! — долітав з-під лампочки нажаханий Вітьків голос. — Вірю тобі, вірю! Я більше не буду! Сірий, та скажи ж йому щось!

Сергійко вчепився в плечі Бухтика.

— Бухтику, не треба! Він же це ненавмисне зробив! Він же думав, що ми розігруємо його!

— Розігруємо?

Бухтик поставив ошелешеного Капустіна на підлогу. У того від пережитого підігнулися ноги, і він сів.

— Що ж, я тобі вибачаю, — сказав Бухтик. — Тільки не роби так більше ніколи. От коли б л тебе почав ні з того, ні з сього смикати за хвоста — що б ти зробив?

Сергійко засміявся.

— А нічого, — сказав він. — У нього хвоста немає!

— Немає? — перепитав Бухтик. — Ну тоді... за носа!

— Ні! — вигукнув Вітько і прикрив носа долонями. — Не треба!

"ХОЧЕШ СТАТИ АРТИСТОМ?"

Бухтик всівся за стіл, поклав підборіддя на кулаки і усміхнувся до Сергійка.

— Мій батько Барбула дякує тобі за такі чудові вірші, — почав він.

— Ти їх переклав, так? На свою мову?

— Гм-мм... — невизначено відповів Бухтик. Згадувати про переклад йому не хотілося. — Взагалі, знаєш, батькові хочеться, аби ти ще якісь вірші пригадав... Ну, хоча б такі...

Бухтик наморщив лоба і почав:

Минає ніч, заходить місяць,

Крикливих птахів повно в лісі...

Затим він ще більше наморщив лоба і закінчив:

І я аж плескаю в долоні,

Що їх нема у нас в затоні!

— Ось які вірші, — задоволене сказав він. — Сам їх склав. Не спав через те цілу ніч. Ну як, Сергійку, добрі вірші, еге ж?

Сергійко стенив плечима.

— Як тобі сказати... Розумієш, вони...

— Ні, ти чесно скажи — добрі вірші, еге ж? — наполягав Бухтик.

— Я... розумієш... ще не дуже тямлю в віршах. Але думаю, що вони невдалі. Тільки ти не ображайся, гаразд?

Обличчя в Бухтика розчаровано видовжилося.

— Ти переконаний? — запитав він.

Сергійко кивнув головою.

— Гаразд, поговоримо про це іншим разом, — сказав Бухтик. — А ти поки що пригадай інші вірші. Та не зволікай, а то батько проходу не дає.

Все запитує: коли ж, нарешті, прийде твій Сергійко і прочитає щось про нас? Ну то як?

— Гаразд, — подумавши, пообіцяв Сергійко. — Будуть вам вірші. От тільки... Можна, їх прочитає хтось інший?

— Інший? А хто саме?

— Один... одна дівчинка. Оля. Правда, вона зараз нездужає, але через кілька днів їй дозволять виходити на вулицю. Отоді ми з нею і прийдемо до вас.

— А чого вона, а не ти? — запитав Бухтик.

— Того... вона знає куди більше віршів, ніж я.

Бухтик кивнув головою.

— Тоді звичайно... кілька днів зачекати можна.

А Вітько в цей час сидів по інший бік столу, чухав боки і з побоюванням розглядав Бухтика. Він все ще був упевнений, що цей гість — старанно загримований хлопець з цирку. Ну й що з того, що не вдалося відірвати хвоста? Просто він міг бути добряче приклеєний. Чи пришитий.

І тут Вітькові прийшла до голови така думка, що він ледве не підстрибнув з радощів. А що, коли...

— Слухай, Бухтику... — обережно почав він.

Бухтик незадоволено поглянув на нього.

— От ще! Я ж розмовляю! Ну, гаразд, слухаю.

— Я... хотів би тебе тільки запитати... Ти не хочеш стати артистом?

— Арти... А для чого вони?

— Як для чого? Вони ж найвідоміші люди в усьому світі! Всі їх знають, всі їм аплодують...

— Неправда, — авторитетним голосом заперечив Бухтик. — Найвідоміші в світі люди — це винахідники. Такі, як я. За ними йдуть поети. Про це я дізнався з тої скриньки, що стоїть, як його... у холі. В ній, знаєте, миготять всілякі цікаві картинки...

— А-а, знаю, — здогадався Вітько. — Та скринька називається телевізором.

— Телевізором, — повторив Бухтик. — Що ж, запам'ятаю. Може, колись і пригодиться.

"Ох же ж придурюється! — захоплено подумав Вітько. — І що з нього буде, коли виросте? Мабуть, неабиякий артист. Навіть не набагато гірший за мене..."

— Актори теж відомі, — вголос доводив він своє.

— Це правда? — повернувся Бухтик до Сергійка.

— Правда, — підтвердив той.

— Тоді... навіть не знаю... — нерішуче промовив Бухтик. Видно було, що він не від того, аби стати ще й артистом.

— Чекай, Вітю, — втрутився раптом Сергійко. — А як же він гратиме людей? Він... той... він же Бухтик!

— А йому і не потрібно грати людей, — розважливо відказав Вітько. — Навіщо йому їх грати? Люди зроблять це куди краще. А Бухтик виконуватиме роль бісеняти в "Казці про попа і про наймита його Балду". Зрозуміло? А там ще щось поставимо.

— І справді, — жваво підхопив Сергійко. — Це ти добре придумав. Молодець!

В ту ж хвилину хтось постукав у двері і почувся веселий голос Миколи Володимировича:

— Агов, козаки! Чого ви там зачинилися? Злякалися когось, чи що?

— Нікого ми не злякалися! — радо вигукнув Вітько. І не встиг Бухтик вискочити з-за столу, як він уже відімкнув двері.

— Еге, бачу, у вас тут ціла компанія! — зауважив Микола Володимирович.

— Це Бухтик, — почав Сергійко. — Він...

— Можеш не продовжувати, — зупинив його Микола Володимирович і уважно подивився на Бухтика. — Коли не помиляюся, це персонаж із вашого майбутнього спектаклю. Вгадав чи ні?

— Вгадали, — сказав Вітько. — А звідкіля вам це відомо?

Микола Володимирович загадково посміхнувся.

— Е-е, друже мій Капустін, — сказав він. — Я знаю геть про все. Мені відомо навіть те, що ти вчора бігав на станцію. Скільки порцій морозива з'їв, га?

— Дві, — відказав Вітько і опустил очі.

Микола Володимирович похитав головою.

— Так я тобі й повірив, — сказав він.

— Ну... три, — пошепки признався Вітько.

— От бачиш. Так і ангину схопити недовго. А ти ж актор, ти ж повинен берегти горло! Нумо підійди ближче, покажи язика... Скажи: "А".

— А-а, — почав було Вітько, і раптом його очі полізли на лоба.

Бухтик зникав з неймовірною швидкістю. Тільки-но його можна було навіть помацати, а тепер залишилася одна лише туманна тінь. За якусь мить щезла і вона.

— Ме-ее, — замекав вражений Вітько.

Сергійко крадькома поглянув на Миколу Володимировича. Затим спритним рухом витрусив таблетку і поклав на край столу. Вона одразу ж розчинилася в повітрі, — і перед Вітьком, мов нічого не сталося, сидів Бухтик. Лише цього разу він задоволене усміхався.

— Бе-е, — пробував поділитися своїми враженнями Вітько.

— Я просив тебе назвати лише "А", — докірливо зауважив Микола Володимирович. — Я ж не просив тебе переказувати весь алфавіт! Мабуть, морозиво тобі не пішло на користь.

— Бе-е, — настоював на своєму Вітько. — Б-бухтик! — нарешті вимовив він і показав рукою в бік кудлатого гостя. Лише тепер Вітько, здається, почав щось розуміти.

— Ну й що з того, що Бухтик? — відказав на те Микола Володимирович. — Я вже з ним познайомився... Е-е, друже Капустін, та в тебе з пульсом щось негаразд. Серце б'ється, мов овечий хвіст! Доведеться, мабуть, прийняти ось ці ліки і негайно лягти в ліжку!

— Та я... — боронився Вітько. — Це тому, що він...

— Негайно, — строго повторив Микола Володимирович. — І слухати нічого не хочу.

І довелося бідолашному Капустіну лягти в ліжку.

ОДУЖАННЯ

Сьогодні Микола Володимирович вперше за багато днів дозволив Олі вийти надвір.

І, звичайно, поруч з нею був Сергійко.

Оля мала вигляд ще не дуже здоровий, проте очі в дівчинки з цікавістю бігали на всі боки, а на обличчі часом з'являлася усмішка. І від того Сергійкові здавалося, нібито сьогодні якийсь особливий, святковий день. А хвороба...

Коли Микола Володимирович дозволив Олі вийти надвір, він, між іншим, зауважив:

— Швидше забудь, Олю, про свою хворобу. Пам'ятай, що зараз найголовніші твої помічники — сонце, повітря і... — він затнувся, добираючи потрібне слово.

— Вода, — поспішив підказати Сергійко.

— Е, ні, — заперечив Микола Володимирович. — Про це поки що думати рано. А от прогулянки — саме те, що тобі зараз потрібно.

Сергійко зрадів: чим-чим, а прогулянками Оля буде забезпечена! Про це вже він сам потурбується.

Тьотя Клава ніби здогадалася, що у Сергійка на думці. Вона поправила комірець Олиного платтячка і застерегла дівчинку:

— Тільки не дуже захоплюйся тими прогулянками...

Потім скосила очі в бік Сергійка і додала:

— І не здумай ганятися з ними наввипередки.

Було більш ніж зрозуміло, кого саме мала на увазі строга тьотя Клава. Проте Сергійкові навіть у голову не приходило ображатися на неї.

І ось вони йдуть по м'якій шовковистій траві під незвичайно блакитним і високим небом. На узліссі весело і різноголосо щебечуть пташки, стрімголов вистрибують з-під ніг коники, а річка попереду виблискує так, як ще ніколи до того не виблискувала... Напевно, тому, що поруч ішла Оля.

— Ой, як чудово! — мружачись від сонячних променів, казала вона. — Навіть у голові трохи запаморочилося. Та ти не хвилюйся, це тому, що я довго пролежала.

— А я б і дня не міг пролежати, — зауважив Сергійко. — А ще знаєш, про що я думаю? Я думаю про те, що було б добре, аби пішов дощ. Отоді я тебе познайомив би з Бухтиком.

Усмішка повільно сповзла з Олиного обличчя.

— Сергійку... — якимось дивним голосом мовила вона. — А це правда, що Вітя Капустін, коли побачив Бухтика, з переляку забився під ліжко?

— Ще й яка правда! — радісно вигукнув Сергійко. — Ми його ледве докликалися звідтіля.

Він сподівався, що Оля ще раз посміється разом з ним. Проте Оля не сміялася.

— Розумієш... Якщо це правда... Ви, хлопчики, набагато хоробріші, ніж ми... І все одно Вітя заховався під ліжко. А що вже тоді казати про мене, коли я дівчинка?

— Ти що — боїшся Бухтика? — здивувався Сергійко.

— Ні... не те щоб дуже, але...

Оля озирнулася. Чудові тут місця, вона про це вже писала мамі. Але надто вже таємничі... загадкові...

На півдорозі до затону стояв бетонований колодязь, оточений з усіх боків клумбами. З цього колодязя качали воду для санаторію.

Оля трохи відсунула ляду і зазирнула всередину.

— Темно як, — сказала вона. — І тихо. Сергійко, а Бухтик зміг би сюди пірнути?

— Звичайно, зміг би! — запевнив Сергійко. — Він куди хочеш може пірнути! Йому аби лише була вода.

І тут Сергійкові прийшла до голови така проста, така блискуча думка, що він ледь по лобі себе не ляснув з досади. І чому ця думка не прийшла до нього раніше? Бухтик скільки разів жалівся, що йому важко діставатися до санаторію — немає по дорозі жодної путньої калюжі. А він, Сергійко, лише слухав та кліпав очима...

"Так, по дорозі до санаторію немає жодної калюжі чи ковбані, — думав тепер він. — Зате є колодязь. А в ньому води стільки, що вистачить не тільки для Бухтика, а й для всіх водянників!"

Вони проминули світлий березовий перелісок і опинилися в рідкому осичняку, котрий майже впритул підступав до завороту лісової річки. Звідсіля, мов на долоні, виднівся просторий, тихий затон.

— Он там, на протилежному боці, оселився Барбула, — сказав Сергійко. — Бачиш — корч ледве визирає з води? Там він і живе.

— Ага, бачу... А Бухтик де мешкає?

— Трохи ближче до нас, отам, де верболіз виходить на чисте розводдя... А ліворуч починаються болота. Дуже грузькі болота, з трясовинами. І десь серед них є галявина, де русалки виконують танок на честь водяницького свята Повного Місяця. І лише цієї ночі люди можуть їх бачити. Так казав Бухтик.

Оля замислено подивилася в той бік.

— Напевно, це дуже гарно, коли танцюють русалки, — мовила вона.

— Напевно, — згодився Сергійко. — Бухтик казав, що так, як танцює Чара, не танцює ніхто... А знаєш, де знаходиться будиночок русалок? Он там, неподалік від старої верби.

— То верба Барбули? — запитала Оля.

— Атож. Його.

— Підійдемо ближче?

Оля сіла біля верби і довго дивилася на оголене коріння старезного дерева. Затим докірливо зауважила:

— Як же тобі не соромно, Сергійку! Давно треба було зміцнити це коріння. Ти ж сам казав, що буде з Барбулою, коли верба звалиться у воду. Невже забув?

— Я не забув, — винувато відказав Сергійко. — Я весь час пам'ятаю про це. Тільки в мене зовсім не було вільного часу.

— Я розумію, — сказала Оля. — Вибач. Ти ж стільки просидів біля мого ліжка. За цей час можна було б не одну, а з десяток верб зміцнити. Правильно я кажу?

Сергійко промовчав.

— От бачиш... А я сьогодні знайшла в кишенці моєї куртки одну записку.

Сергійка наче морозом обсипало. От зараз Оля стане докоряти йому, або, що ще гірше, глузуватиме. Що ж, нехай. Він знав, на що йде.

Проте Оля сказала дуже просто:

— Знаєш, що ми зробимо? Ми будемо зміцнювати коріння разом, гаразд?

— Ще б пак! — вихопилося у Сергійка. — Тільки це робити не так вже й легко. Треба спочатку відгородити вербу від води верболозовим плотом. А то вимиватиметься земля. А вже потім засипати коріння. Тут не один день треба працювати...

— Ну то й що? — відказала Оля і вперто стріпнула кіскою. — Скільки треба, стільки й працюватимемо. Нехай верба простоїть ще довго.

Вони збігали до слюсаря за лопатами, сокирою і приступили до роботи.

— Тепер вона довго стоятиме, — примовляла Оля.

— Сто років, не менше, — підтакував Сергійко і з хеканням забивав у намул сухі кілки.

Несподівано за спиною у Олі почулося:

— Ось ви де!

Лопата випала з її рук. Дівчинка застигла, не в силі озирнутися.

Проте це був не Бухтик, а Вітько Капустін. Він подав лопату Олі, а Сергійкові сказав:

— Давай допоможу заплітати лозу... — І тут же похвалився: — Знаєте, а спектакль вийде ого-го який! Ох і потанцюють в мене Васько Миколаєнко і цей Бухтик!

— А чого їм треба танцювати? — запитала Оля.

— Тому, що так вже казка складена. Ти що, не читала її?

— Чому не читала? Читала, і не раз, — відказала Оля.

І чомусь їй стало шкода Бухтика.

ЩАСТЯ "НЕЧИСТОЇ СИЛИ"

З деякого часу в лісовому санаторії почали творитися дивні речі.

В найпотаємніших куточках раптом ні з того, ні з цього лунали пронизливі крики. То струсить повітря гучне ревіння водяного бугая. То пугач зарежоче так, що у декого аж мороз по шкірі піде. То над самісінькою головою зловісно закричаче ворон...

Від того крику тьотя Клава щоразу хапалася за швабру і обурено проголошувала:

— Ну геть тобі нечиста сила! І звідкіля вона взялася на мою голову?

Трохи пізніше дивні вигуки переселилися з потаємних куточків санаторію до палати, де мешкали Вітько Капустін і Сергійко Микитюк. Час від часу звідтіля долинало таке дружне вовче виття, що здригалися не лише дівчатка чи тьотя Клава, — навіть віконні шибки, і ті тихенько брязкотіли з переляку.

А ще через якийсь тиждень пугукання, виття і ревисько долітали вже з усіх палат, де оселилися хлопчики. Щоправда, варто було тьоті Клаві з'явитися на порозі, як дивовижні крики негайно припинялися і на тьотю Клаву дивилися невинні хлоп'ячі обличчя.

А через хвилину все починалося знову.

Для дівчаток настали нелегкі часи. Вони не знали ні хвилини спокою. То несподівано з-під дверей до палати з шипінням забіжить загадковий вогник і почне гасати навколо столу. Або хтось постукає в двері і хрипким голосом оголосить, що він не хто інший, як Бармалій і просить впустити його погрітися.

Навіть речі — і ті почали поводитися незвичайно. Раптом без ніякої на те причини здіймуть гучну метушню мильниці на туалетних полочках. Кеди маленької Наталі Гаврилюк двічі без сторонньої допомоги видиралися на височенний шпиль головного корпусу. А так, як злізати з нього вони ще не навчилися, то їх вирятовувало все дівчаче відділення.

Після цієї подорожі кеди цілий день пролежали під ліжком. А наступної ночі видряпалися на верхівку найвищого в цих місцях берестка.

Нарешті Тамара Наконечна, найхоробріша з дівчаток, вирішила дізнатися, яка ж то нечиста сила бешкетує на території санаторію. Те, що вона побачила першого ж вечора, напевно, запам'ятається їй надовго.

А побачила Тамара всього-на-всього крихітну іграшкову карету, запряжену трійкою сірих мишенят. Мишенята мали напрочуд чепурний вигляд: коротенькі білі платтячка і блакитні хусточки на голові.

Бігали вони по коридору не гірше від баских коней.

Побачивши Тамару, трійка мишенят хвацько повернула в її бік. Мишенята, без сумніву, мали намір завітати в гості до дівчат. І якби Тамара не встигла хряснути дверима перед їхніми писками, невідомо, що б тоді вчинилося у дівчачій кімнаті.

Ясна річ, що після того дівчатка вже не мріяли про коридорні прогулянки після відбою.

Проте й на цьому не закінчилося. Незабаром перед дівчачими вікнами почали прогулюватися якісь істоти, з голови до ніг загорнуті у біле. Істоти ці тяжко зітхали і тоненькими голосами канючили:

— Ми привиди-сирітки! Впустіть нас!

Дівчатка від тих прохань пронизливо верещали і накривали голови подушками.

Тьотя Клава врешті не витримала і одного разу влаштувала засідку за кущем бузку. Вона ледь-ледь не спіймала маленького привида-сирітку. Добре, що воно мало прудкі ноги, а то б дісталось бідолашному на горіхи.

Отож нічого дивного не було в тому, що при кожному шурхоті дівчата починали тремтіти, як дрібне осикове листячко. І зрозуміло, чому вони десятою дорогою обходили стару розлогу ялину, що росла одразу ж за футбольними воротами.

Зовні ця ялина нічим не відрізнялася від десятків чи навіть сотень своїх подруг. Хіба що на одній з її лап-гілок висіла диктова дощечка з неоковирним надписом. Кожен, хто читав його, одразу дізнавався, що тут і до чого.

Надпис був ось який:

ОТУТО ЖЕВЕ

НЕЧІСТА СИЛА

ВХОД ПО ПЕРЕПУСТКАМ

Треба відзначити, що Вітько з Сергійком майже годину билися над цим надписом. Вони намагалися зробити якомога більше помилок. Нехай кожному буде відомо, що під ялиною сидять не учні четвертого класу з своїми друзями, а справжнісінька нечиста сила, яка школи і в очі не бачила.

Коли тьотя Клава вперше побачила цю дощечку, їй одразу ж заманулося зазирнути під ялину, аби ближче познайомитися з нечистою силою. Проте Микола Володимирович, котрий наспів саме в цю вирішальну хвилину, сказав, що цього робити не варт.

— Чого це не варто? — обурювалася тьотя Клава, стискуючи в руках добрячу лозину. — Повірте мені, старій, — таких бешкетників світ ще не бачив! А нашим дітям потрібен спокій і тиша. Вони ж не якісь там діти, вони — хворі діти!

— Немає в нас хворих, — рішуче заперечив Микола Володимирович. — Запам'ятайте це. Хворі діти не пустують і не граються. А коли вони це роблять — то треба лише радіти за них!

Таким чином "нечистій силі" пощастило.

Сьогодні під ялиновими лапами знову зустрілися Сергійко та Бухтик, що мить тому проковтнув таблетку і став видимим.

Поруч з Сергійком лежав пакунок, загорнутий у газету.

— Повіриш, батько від щастя місця собі не знаходить, — повідомив Бухтик. — Коли побачив, як ви зміцнили коріння його вербі, почав підстрибувати, мов той карасик... І Омаша теж місця собі не знаходить. Тільки від злості. Все не може вибачити вам загибелі своєї подруги Зубатки. Обіцяє помститися за неї... Бач, як воно повертається, — і Бухтик важко зітхнув. — А тут ще з суходихом не ладиться. Я вже уявляю, яким він має бути. Та не знаю, з чого його робити.

— Подумаємо разом, — підбадьорив його Сергійко. — Коли що — дядько Костя матеріалом допоможе. В його майстерні все є.

Бухтикове обличчя миттю проясніло.

— От спасибі! — вигукнув він. — Але коли ви з Олею прийдете до затону читати вірші? Мені вже проходу не дають через вас.

— Прийдемо сьогодні по обіді, — пообіцяв Сергійко. — Будемо біля вільхи, що нависла над самісіньким берегом. Ти знаєш її, сам мені показував.

— Ну, нарешті, — вихопилося у Бухтика. — Значить, можна оголошувати збір водяників та русалок?

— Можна, — погодився Сергійко. — Та спочатку давай з тобою заглянемо до одного колодязя.

— А це що таке? — поцікавився Бухтик.

— Щось схоже на затон, — заходився пояснювати Сергійко. — Хоч і маленький, зате ого який глибокий! І головне — посередині між річкою і санаторієм. Є де пересидіти спеку. І ось це візьми з собою. На новосілля.

Сергійко простягнув другові пакунок, загорнутий в газету.

— Що це? — запитав Бухтик.

— Моя стара піжама і куртка. Будеш підкладати під себе, бо там, мабуть, тверде дно.

"КРАЙ ЛУКОМОР'Я ДУБ ЗЕЛЕНИЙ"

Бухтик стрілою летів по затону.

— Збирайтеся швидше! — вигукував він. — Агов! Прийшли Оля з Сергійком!

Першим прибув сам господар затону. І все ж не втримався водяник, зазирнув по дорозі до старої верби.

— Треба ж таке! — вже вкотре розчулено приказував він. — Чужі, зовсім чужі дітлахи, а дивися ж ти, що зробили!

— О, тепер нам з тобою жити та й жити, — прошелестіла верба.

— Швидше, батьку! — гукав Бухтик. — Вони вже прийшли!

Барбула підплив до сина і всівся на найзручнішому місці — плескату камені, геть порослому м'яким підводним мохом. Всівся, підпер рукою щоку і ласкаво подивився на Сергійка з Олею.

— Ні, ти лише подумай, — все примовляв він. — Зовсім чужі діти...

На жаль, гостей було видно не дуже добре: заважав невеликий куш верболозу.

— Треба перенести цей кущик убік, — зауважив Барбула синові. — А то нічого не видно.

— А ще краще — перенести вбік не куш, а камінь, на якому ти всівся, — посміхнувся Бухтик.

Барбула замислився.

— І то правда, — врешті згодився він.

Господар затону піднатужився, закректав і переніс своє сидіння на кілька метрів.

— О! — сказав він. — Тепер видно все, як на долоні!

До господаря затону підпливла Квакуша Премудра.

Останніми з'явилися Чара і Омаша. Чара час від часу дмухала собі на пальці — вони ще не відійшли від крижаної джерельної води.

Омаша розляглася на килимку з найм'якішого підводного моху, який взяла з оселі покійної Зубатки.

— Мені здається, що я Олю десь вже бачила, — зауважила Чара. — Лише не можу пригадати, де саме.

— Ти її бачила вчора, — нагадав Бухтик. — Вона разом з Сергійком і Вітьком зміцнювала вербове коріння.

— Ні, я її бачила набагато раніше...

Схоже було на те, що ця думка не давала спокою і господареві затону. Він уважно придивлявся то до доньки, то до Олі. Нарешті зробив висновок:

— Та ви ж схожі одна на одну, як дві краплини води!

— Я теж про це подумала, — підтакнула Квакуша Премудра.

— Ха, дві крапельни! — втрутився й собі Бухтик. — Вони й характерами схожі! І працювати люблять. Не те що деякі, — додав він, стишивши голос. — Згадай, як Оля трудилася біля твоєї верби. Точнісінько так, як Чара біля свого джерела!

Одна лише Омаша не брала участі в розмові. Хоча теж не відривала погляду від дітей. Проте на думці в неї було зовсім інше.

"Ет, попалися б вони мені вночі... А що? Треба буде спробувати заманити когось з них на галяву під час свята Повного Місяця..."

— Всі зібралися? — запитав Бухтик і жваво заплескав в долоні. — Увага! Даю сигнал!

Оля сиділа на березі і тремтіла від кожного шелесту.

— Вони вже зібралися? — пошепки спитала вона. — І Бухтик, і Барбула?

— Думаю, що так.

— А на берег вони не вийдуть?

— Ну що ти! Сонце для них небезпечно. Так що можеш нічого не боятися. Вважай, що, крім нас, тут нікого немає.

— Я намагаюся вважати, — тремтячим голосом відказала Оля, — я дуже намагаюся, я понад усе намагаюся...

По той бік затону лунко вдарила хвостом рибина.

— Це сигнал нам, — сказав Сергійко. — Можеш починати!

Край лукомор'я дуб зелений... —

долетіло до слухачів, що розсілися у глибині затону.

І золотий ланцюг на нім:

І день і ніч там кіт учений

На ланцюгу кружляє тім...

[Переклад М. Терещенка]

І всі мимоволі уявили собі цей дуб. На самісінькому краю непрохідної лісової гущавини, куди навіть ворон не залітає, стоїть він, могутній і незламний. Жоден листочок не здригнеться в його густелезній кроні... Адесь, зовсім поруч, грізно вдаряє в кам'яний берег океанська хвиля.

Дива там: лісовик там ходить,

Русалка на гіллі сидить...

— Точнісінько як у нас, — захоплено прошепотіла Чара. — Русалки — це ми, а лісовик — то Даваня...

Барбула застережливо приклав пальця до вуст, і маленька русалка слухняно замовкла.

А Оля читала далі:

І тридцять витязів чудових

Із хвиль виходять смарагдових,

І з ними їх ватаг морський...

І знову у всіх перед очима постала гущавина дрімучого пралісу. Пролунав скрегіт ріні під важкими, розміреними кроками морських витязів, що з'явилися із смарагдових хвиль... Прозвучав у настороженій тиші безтямний регіт пугача. Цей регіт ніби сповіщав про те, що

незабаром над пралісом пролетить ступа з бабою-ягою, і горе тому, хто трапиться їй на дорозі...

Відбринів над затоном схвильований голос Олі.

Вже давно діти пішли до санаторію, а підводні мешканці все ще сиділи в глибокому заціпенінні.

Нарешті Барбула підвівся з каменю, оглянув усіх строгим поглядом і врочисто почав:

— Віднині я, господар усіх навколишніх місць, наказую цей затон надалі іменувати Лукомор'ям. А вільху, під якою сиділа Оля, іменувати дубом зеленим...

— Але ж не може вільха бути дубом, — нагадав Бухтик.

— Прошу замовкнути! — владно прогрімів голос господаря затону. — Як я наказав, так тому й бути, ясно тобі?

— Ясно, — знітився Бухтик. Таким свого батька він ще ніколи не бачив.

— То ж бо й воно. А ще для тебе, Бухтику, є одне завдання: дізнайся у свого товариша Сергійка адресу ватага морського і напиши йому від мого імені листа. Так, мовляв, і так, добридень тобі, ватаже морський! Прийми гаряче братерське вітання від ватага річкового Барбули! Ну, і так далі... — І, дивлячись синові в очі, строго закінчив: — Тільки щоб мені без перекладів було, зрозумів?

— Зрозумів, — виструнчився Бухтик.

Коли підводні мешканці почали розпливатися по своїх домівках, до брата наблизилася Омаша.

— Ти не зміг би запросити на свято Повного Місяця своїх товаришів?
— скрадливим голосом попрохала вона. — Ну, хоча б одного Сергійка.

— Це можна, — відказав Бухтик. — Мені неважко і весь санаторій запросити.

— Це вже зайве. Достатньо одного Сергійка. Обіцяєш?

— Обіцяю, — запевнив Бухтик.

О, коли б то він хоч трохи замислився над дивною пропозицією старшої сестри! Тоді б він, безперечно, відвів би небезпеку, котра загрожувала його товаришеві.

Та цього разу думати Бухтикові не хотілося. Він ледве дочекався, коли заздрісна Омаша відпливе подалі. Тоді вибрався на берег, розгорнув схований у кущах Сергійків подарунок і почав розглядати піжаму.

— Гарна річ, — врешті зауважив він. — Дуже гарна. Шкода таку підкладати під себе. Ні, я спочатку хоч трохи походжу в ній. А там буде видно.

КВІТИ ДЛЯ ОЛІ

Ніхто не знає, був тієї ночі Бухтик видимим чи ні. Все одно в густому нічному мороці його обличчя ніхто не розгледів би. Могло здаватися лише, що від лісової річки до санаторію сама собою пливе світла піжама. Піжама зупинилася під Олиним вікном, і на підвіконня ліг величезний оберемок квітів.

Ці квіти прохала передати Чара.

— Нехай вони будуть подякою за чудові вірші, — сказала вона при цьому. — І за вербу, і за все-все...

Барбула також запропонував вибрати в подарунок Олі щось із своїх коштовностей.

— Можеш навіть дзеркало їй віднести, — сказав він. — Для Олі мені тепер нічого не шкода.

Бухтик на те лише рукою махнув.

— Це для неї не подарунок. Я ж тобі казав, що в санаторії цього добра більше, ніж треба.

— Але, розумієш... в мене більше нічого такого немає. Хіба що чобіт...

— То й не треба, коли немає. У них більше цінуються не подарунки, а всілякі добрі слова.

— Слова? — здивувався Барбула. — Які слова?

— Ну... "дякую", наприклад.

— І всього? Тоді передай від мене Олі хоч цілий лантух "дякую", — сказав Барбула. Потім трохи подумав і розщедрився остаточно: — Або навіть два лантухи. Не забудеш?

— Звичайно, не забуду.

— А не важко буде нести?

— Нічого. Якось впораюся.

Розмова ця відбулася кілька хвилин тому...

Світла піжама трохи постояла під вікном Олиної палати, потім рушила у бік річки.

Все ж до річки вона так і не дісталася. Порівнявшись з колодязем, піжама нерішуче загойдалася і голос Бухтика в задумі проказав:

— Може, спробувати заночувати тут, га? А й справді, чому б не спробувати?

Ляда відсунулася трохи вбік, світла піжама перекинулася через бетонований зруб і щезла в глибині.

На дні колодязя було зручно й тихо. Так тихо, що навіть у вухах дзвеніло.

Бухтик ліг на рушник, який так і забув повернути Сергійкові, укритися курточкою і вдоволено зітхнув.

Високо над ним тремтіла самотня зоря.

"Напевно, від холоду тремтить, — вирішив Бухтик. — чи від того, що нікого немає поруч. Що ж, сама винна. Не треба було забиратися в таку далечінь..."

А от він, Бухтик, ні в яку далечінь не збирається. Йому й тут непогано. Батько, сестра Чара, чудовий друг Сергійко, Оліні вірші — чого ще бажати водяннику? В нього навіть два будиночки тепер є! Один в затоні, інший ось тут, в колодязі.

— Ні, все-таки життя — добра річ, — мрійно промовив Бухтик. — Прекрасна річ!

Після цих слів він повернувся обличчям до стіни і через якусь мить заснув.

"РЯТІВНИКУ МІЙ РІДНИЙ!"

Зранку першими заметушилися кухарі.

— Щось дуже погано почала йти вода, — повідомили вони дядю Костю. — А нам треба посуд вимити після сніданку. Та й до обіду час готуватися.

— Зараз дізнаємося, в чому річ, — відказав дядя Костя і зник за дверима водокачки.

Тут його розшукала тьотя Клава.

— Вмиватися нічим, — повідомила вона з порога. — А діти вже прокидаються.

Дядя Костя промовчав. Розмовляти йому було ніколи. Він гарячково порався біля насоса.

— Так ти мені скажи: буде вода чи ні? — не дочекавшись відповіді, запитала тьотя Клава.

— Та буде, буде, — запевнив її дядя Костя. — От тільки невідомо, коли саме...

— Як це — невідомо? — наповнюючись гнівом, перепитала тьотя Клава. — Для чого ж тебе тоді тут поставили?

— А що я можу зробити? Глянь-но, що виходить!

Дядя Костя натис на одну з кнопок. Насос натужливо загудів, задеренчав, неначебто автомобіль, котрий долав високу гірку.

Дядя Костя квапливо вимкнув його.

— От бачиш — з насосом все гаразд. Думаю, щось трапилося з подачею води. Чи то колодязь сухий, чи то фільтри засмітилися. Треба б негайно туди навідатися, ось що. А хто це зробить — ти, чи що?

— Що ж, коли треба, то й полізу, — рішуче вимовила тьотя Клава і подалася до колодязя.

Проте, уважно оглянувши бетонований зруб, тьотя Клава помітно охолонула. Ширина зрубу для неї явно не підходила. До того ж колодязь видався їй таким темним і глибоким, що вона мимоволі відсахнулася.

— Не знаю, хто сюди полізе, але щоб вода мені була негайно! — сказала вона. — Який же ти знавець, коли через тебе діти ходитимуть замурзаними?!

Дядя Костя образився не на жарт.

— При чому тут я? — вигукнув він. — Коли хочеш знати, я зробив все, що в моїх силах. Проте я всього лише слюсар. А тут без водолаза робити нічого.

— І знати нічого не хочу, — відрізала тьотя Клава і пішла до санаторію. Дорогою докінчила: — Але щоб вода була, чуєш?

— Та чую вже, чую, — пробурчав дядя Костя.

Звичайно, дядя Костя зробив все, що було в його силах. Лишилося лише полізти в колодязь і подивитися, чи не засмітилися фільтри. Проте без напарників, котрі б опустили дядю Костю в колодязь, а згодом витягли його звідти, не обійтися. До того ж треба було лізти в холодну і глибоку воду, а дядя Костя навіть не вмів як слід плавати. Отож він би з більшим задоволенням поліз в вогненну піч, аніж в цю непевну, темну глибину.

Він присів на зрубі злещасного колодязя і гірко засумував.

— Ти що, забув, що потрібна вода? — гукала з санаторного порога тьотя Клава. — Чого ж ти там розсівся?

— Вода потрібна! — і собі вигукували кухарі. — Діти без обіду залишаться!

Проте дядя Костя лише рукою махав у відповідь і сумував ще більше.

За цією сценою з великою цікавістю спостерігала трійка друзів, котра тільки-но зібралася під ялиною.

— Підемо подивимося, що там трапилося, — запропонував Сергійко. — Може, зламалося щось?

Вони підійшли до дяді Кості і Вітько поцікавився:

— Щось зламалося, еге ж?

— Ніби все гаразд, — сказав дядя Костя. — Напевне, вся справа в фільтрі. Засмітився, мабуть.

Дядя Костя був настільки засмучений, що не звернув на дивний вигляд Бухтика ані найменшої уваги. А, може, він дещо чув про спектакль і, як інші, думав, ніби Бухтик — переодягнений хлопчик.

— Бач, всім вода потрібна, — невесело жалівся він хлопцям. — Хоч лусни, а дай їм воду. А от втону я чи ні — це нікого не цікавить.

Бухтик тим часом схилився над зрубом колодязя. І зненацька, ніби його хтось підштовхнув, зник в темному отворі. Через мить в глибині колодязя пролунав гучний сплеск.

Дядя Костя підстрибнув, немовби його ошпарили.

— Що? Га? Упав? — він кинувся до зрубу, перегнувся так, що ноги його зависли в повітрі, і заукав: — Хлопчику, чуєш? Ти живий?

Йому ніхто не відповів. Лише далеко внизу дрібненькими брижами хвилювалася темна вода.

І тоді дядько Костя вирішив, що все пропало. Він охопив руками голову і стрімголов кинувся до водокачки.

— А-а! — кричав він. — Це через мене хлопчик упав! Рятуйте!

І невідомо, кого треба було рятувати: Бухтика чи, може, самого дядька Костю.

На крик слюсаря вже спішила перелякана тьотя Клава.

Коли дядько Костя знову з'явився на порозі водокачки з великим мотком вірьовки в руках, Бухтик сидів на зрубі і простягав Сергійкові мокру, зіжмакану піжаму, рушник і жмуток водоростей.

— Я ж не знав, що там є фільтр, — засоромлено пояснював він, — Я ж не встиг роздивитися. А воно так засмоктало, що ледве відідрав...

— Тепер зрозуміло, чому не працював насос, — сказав Сергійко і квапливо, аби ніхто не побачив, закинув піжаму і рушника подалі в кущі.

— Потім заберемо, — пошепки сказав він другові.

Дядько Костя з радощів накинувся на Бухтика, мов шуліка на курчатко, і стис його в міцних слюсарських обіймах.

— Яке щастя! — схвильовано бубонів він. — Ти живий, живий! І яким лихом тебе занесло туди?

І знову так стиснув Бухтика, що в того аж кісточки затріщали.

— Сергійко, рятуй! — простогнав Бухтик. — Ой, рятуй же мене!

Сергійко хоробро кинувся на допомогу другові. Проте вийшло ще гірше — дядя Костя заодно прихопив і його.

— Та пустіть же нас! — з усіх сил боронився Сергійко. — Ви краще насос включіть!

При згадці про насос дядя Костя одразу ж вгамувався.

— Я вже сто разів його включав, — сумно сказав він. — Все одно не працює.

— А ви спробуйте ще раз, — порадив Сергійко. — Один-однісінький!

Дядя Костя стенив плечима. Все ж пішов до водокачки і натис на кнопку.

Насос одразу запрацював потужно і рівно. Дядя Костя остовпів.

— Хто... хто це зробив? — хрипко запитав він.

— Бухтик, — відказав Сергійко і показав на товариша. — Це його робота.

— Ти? — вражено скрикнув дядя Костя і знову широко розкрив свої обійми. — Рятівнику мій рідний, йди-но сюди! Розкажи, як тобі це вдалося?

Проте Бухтик був уже далеко. Рятуючись від подяки, він щодуху мчав до затону.

СПЕКТАКЛЬ

— Не хочеться мені іти на цей спектакль, — сказала Оля. — Шкода Бухтика.

Сергійко замислився. І справді, не дуже вдячна роль випала бідолашному Бухтикові. Весь час він мусив потрапляти в скрутне становище.

— Нічого не поробиш, так вже написана казка, — нерішуче відповів Сергійко.

— Все це правильно, — згодилася Оля. — І все ж таки шкода Бухтика.

— Гаразд, — сказав Сергійко. — Я йому передам, аби він не дуже слухався. Нехай грає, як йому самому хочеться.

Оля повеселішала і почала збиратися до клубу.

Коли вони прийшли, зала вже була заповнена вщерть. Весь санаторій знав про те, що роль бісеняти у казці виконуватиме надзвичайно талановитий хлопчик з дивацьким іменем Бухтик.

— Ну просто тобі викапаний бісик! — гаряче доводила своїй сусідці білява Наталя Гаврилюк, чиї кеди полюбляли самотійно мандрувати по дахах і деревах. — А вже нащо хоробрий цей Бухтик, нащо відчайдушний! Ти чула, як він сміливо стрибнув у колодязь?

— Чула, — відказувала сусідка і не зводила погляду з завіси.

Прийшли не лише діти. Чимало було і дорослих. Біля входу примостився дядя Костя. Неподалік від сцени сиділи Микола Володимирович і тьотя Клава. Вони посунулися, звільнюючи місце для Олі.

— А ти? — запитала Оля. — Де ти сядеш?

— Я до Бухтика зайду, — відказав Сергійко. — Мені потрібно дещо йому сказати.

Оля розуміюче кивнула головою, і Сергійко подався до дверей, що вели за сцену.

Нарешті розсунулася завіса. Глядачі побачили намальоване озеро із справжнім затоном. Затоном слугувала звичайнісінька ванна, проте ніхто не звернув увагу на таку дрібницю. Куди цікавіше було те, що в тій ванні, здається, хтось поселився.

Час від часу над краєм затончика-ванни з'являлася чорна кошлата спина і хтось голосно пирхав.

А на іншому боці сцени піп, якого грав Васько Миколаєнко, наймав на службу хвацького наймита Балду. Піп поважно прогулювався перед

глядачами, і в залі пішли перші смішки: одразу було видно, що попові і в голову не приходило, чим має закінчитися для нього казка.

Як і належало за нею, Вітько-Балда виторгував собі право на три щиглі. Після цього він швидко впорався по господарству, а потім підійшов до затончика-ванни і уривком мотузки заходився каламутити воду.

Одразу ж із затончика вистрибнула на сцену мокра істота з маленькими ріжками.

— Це він! — захоплено запищала Наталя Гаврилюк і з усієї сили заплескала в долоні. — Ой, який славний!

Бухтик обтрусився від води так енергійно, що Вітько одразу став мокрий мов хлющ. Після того Бухтик підійшов до краю сцени і двічі уклонився: спочатку всім, потому — персонально Наталі Гаврилюк.

— Потім кланятимешся! — нетерпляче зашепотів Вітько-Балда. — А зараз грати треба, чуєш?

І вони почали грати.

О, що це була за гра! Жаль, що ви її не бачили. Про неї в санаторії згадують до цього часу.

Спочатку Вітько-Балда приніс із-за лаштунків маленьке зайченятко і запропонував Бухтикові побігти з ним наввипередки навколо озера. Той засміявся і відповів зовсім не так, як того вимагала казка:

— З ним? Наввипередки? І не подумаю!

— Чому? — запитав Балда.

Він настільки розгубився, коли почув слова Бухтика, що теж заговорив не по казці.

Бухтик зневажливо глянув на приголомшеного попа.

— А тому, що ти шахруєш, — сказав він. — Це ж кролик, а не заєць. А кролики бігати не вміють. Розучилися.

Вітько безпомічно подивився в залу.

— Де ж я тобі дістану того зайця? — ледь не плачучи, запитав він.

— Га, коли захвилювався! — вигукнув Бухтик. — Зараз про це пізно думати. Ну гаразд, спробуємо показати щось і з кроликом. Вони, кролі, хоча й ліниві, проте на диво метикуваті. Правильно я кажу? — звернувся він до кролика.

Кролик теж позирнув на нього, заворушив довжелезними вухами і в знак згоди кивнув головою. В залі пролунали гучні оплески.

— Щ-що ти затіяв? — тоскно, по-журавлиному проячав Вітько-Балда.
— Ти ж... Та це ж...

"Провал, повний провал" — билася в його голові панічна думка.

— Не хвилюйся, ми з ним щось та придумаємо, — заспокоїв Балду Бухтик. — Для початку, мабуть, зробимо з одного кроля двох. Ти не заперечуєш? Тоді... гоп-ля!

Бухтик засунув руку Вітькові під куртку і витяг звідтіля ще одного кроля.

— Ех, Балда ти, Балда, — докірливо зауважив він ошелешеному Вітькові. — Ти що — думаєш, ніби ми в затоні такі вже темні, що й не знаємо нічого? Помиляєшся. Ні, коли грати, то чесно!

— Правильно, синку! — почувся від дверей голос дяді Кості.

З-за лаштунків наполовину висунувся піп-Миколаєнко. Його обличчя сяяло, мов полив'яний глек. Пришелепуватий вигляд Балди тішив його безмежно.

Бухтик посадив другого кролика поруч з першим і щось їм сказав. Кролі потисли йому руку і з гідністю застрибали зі сцени.

— Ну, от, з ними покінчено, — задоволене зазначив Бухтик. — А тепер у нас що — біг наввипередки? Що ж, давай. Один, два... Три!

І, звичайно, Капустін безнадійно програв.

В залі від захвату тупотіли ногами.

— Молодець! — кричала Наталка Гаврилюк. — Шайбу!

І лише один хлопчик у великих рогових окулярах ущипливо посміхався.

— Це ж зовсім не по казці, — доводив він сусідам. — Бісеня, мабуть, зовсім не читало казки. Двієчник якийсь, не інакше!

Проте його тут же перебив десяток розгніваних голосів:

— Ну то й що з того?

— Коли не цікаво, можеш йти геть!

Але хлопчик у рогових окулярах лише міцніше втиснувся в крісло.

А переможець знову підійшов до краю сцени і став чемно розкланюватися. Звідкілясь в його руках з'явився букетик квітів, і він розподілив його між Олею і Наталкою Гаврилюк.

Затим Бухтик повернувся до Капустіна, котрий вже давно був ні живий ні мертвий, і наказав:

— А тепер виводь свою коняку!

Слово честі, такої коняки ніхто з людей ще не бачив. І зовсім не тому, що вона трохи скидалася на бегемота, а трохи на корову.

І вже зовсім не тому, що на передніх ногах незвичайної корово-бегемото-коняки красувалися ошатні кросовки з широкою чорною смужкою, а на задніх скромні сині кеди.

Справа в тому, що такої неухажливої і незграбної коняки у світі ще не було.

Не встигла вона вийти з-за лаштунків і вітально заіржати до зали, як у неї одразу ж розв'язалася шнурівка на передній лівій нозі. Задні ноги наступили на ту шнурівку — і коняка так гепнулася на підлогу, що аж пилюка здійнялася між дошками. Деякий час коняка лежала непорушно, мабуть, розмірковувала, яка ж то халепа трапилася з нею. Затим піднялася з підлоги і взялася заклопотано чухати шию лівою задньою ногою.

Після цього їй довелося ще раз вставати з підлоги.

Від тої гупанини Вітько-Балда трохи прийшов до тями і розгнівано зашипів на всю залу:

— Та ворушись же ти... шкапино нещасна!

— Сам ти шкапина! — образилася коняка. — Хто міг подумати, що тут так темно!

І вона діловито затупотіла до краю сцени. Передні ряди на всяк випадок подалися трохи назад.

— Візьми її на плечі, — пошепки наказував Вітько Бухтикові. — Потім зроби з нею три кроки і падай!

— Що ти мені підказуєш? — голосно обурився Бухтик. — Чому це я маю під нею падати?

І все ж Бухтик схопив коняку за хвіст. Зробив це він дуже вчасно, тому що права нога неуважливої коняки готова була ступити зі сцени в перший ряд. Саме туди, де сиділа тьотя Клава.

— Стій! — скомандував Бухтик. — Замри! Зараз я тебе підніматиму.

Він спритно підліз під живіт, натужився — і коняка повисла на його плечах, не в лад метляючи кедами і кросівками.

— Ух ти, яка сила! — захоплено вигукнув хтось в третьому ряду. — Це ж треба — таку коняку підняти!

Бухтик вдячно вклонився в бік того голосу. Затим ще трохи піднатужився і повільно, немов штангу, підняв коняку на витягнутих руках.

І тут коняка показала, що крім всього вона ще й норовиста, їй би спокійно метляти в повітрі кедами і чекати, доки Бухтик опустить її на

підлогу. А вона замість цього несподівано почала з усієї сили дригати ногами. Коняка намагалася вирватися з чіпких рук бісеняти.

Проте зробити це було не так вже й просто.

— Пустити, — нарешті заблагала вона і несподівано гикнула: — Ги-ги-ги! Ой, та відпусти ж, лоскітне як!

Бухтик квапливо опустив коняку на підлогу, і вона, продовжуючи по-дурному хихотіти, якимось боком загалопувала за рятувні лаштунки.

Вітько Капустін стояв у кутку сцени, оніміло дивився на весь цей кошмар і мріяв лише про одне — як би його швидше провалитися крізь землю.

Спектаклю більше не існувало. Зала вже не аплодувала, а багатоголосо ридала, коцюрблячись від реготу. Микола Володимирович вийняв хусточку і витирав нею очі. Хусточка була мокра, хоч викручуй. Навіть піп-Васько той, що під кінець казки мусив помирати з жаху перед неблаганними щиглями Балди, — навіть Миколаєнко заливався так, що не звернув уваги на три блаженські щиглики, якими пригостив його Вітько-Балда своєю тремтячою рукою.

А Бухтик стояв на краю сцени і кланявся, кланявся. Його обличчя сяло від радощів. Здавалося, він міг би кланятися без кінця.

"Так ось він який! — подумала Оля і посміхнулася. — Схожий, дуже схожий на мого маленького Бухтика. І що тільки Вітя Капустін знайшов у ньому страшного?"

І вона подмухала на долоні, котрі аж заболіли від оплесків.

ГРИБНИЙ ПОХІД

Нарешті і гриби дочекалися свого часу.

Кілька хвилин тому над лісом пролетіла кореспондентка "Лісової газети" Сорока. Вона голосно повідомляла всім, що з боку лісового санаторію до узлісся наближаються десятки хлопчиків та дівчаток з козубами в руках. Не інакше як вирушили в грибний похід.

Зачувши таку довгождану новину, гриби почали хапливо причепурюватися. А господар лісу Даваня збуджено никав між кущами і нагадував:

— Не збиватися у натовп, ховайтеся поодинці! Бо що ж це буде за гра, коли вони наповнять свої луб'янці за якусь хвилину?

Звичайно, було б неймовірно, якби чутки про грибний похід не дійшли і до вух Барбули. Тож господар затону зі своєю ріднею подався до вигину річки, — туди, де дерева стояли не так густо, а значить, і видно було набагато краще.

Зупинилися підводні любителі видовищ у глибокій ковбані, яку затінював невеличкий вільховий гайок. Звідси було добре видно, як Даваня гасав лісом і давав останні напучення своєму грибному вояцтву.

— А сам як вирядився! — насмішкувато зауважив Барбула. — Фазан, та й годі!

Проте в душі він страшенно заздрив своєму старому приятелеві. Заздрив тому, що не до нього, а до Давані прийшли діти з козубами. Тому, що у лісового господаря он скільки грибних припасів для дітей, а в нього, Барбули, немає нічого, окрім води та водоростей... Врешті, заздрив тому, що він не може, як його приятель, гасати по суходолу і роздавати на всі боки цінні вказівки.

— Коли ж ти, нарешті, змайструєш мені суходих? — докірливо запитав старий водяник свого сина, що сидів поруч.

— Вже скоро, — відказав Бухтик. — Зачекай ще трохи... Бачиш — ідуть Сергійко з Олею? За ними Васько Миколаєнко, Наталя Гаврилюк. Та, котра білявенька така. Бачиш?

— Та вже ж не сліпий, — відказав Барбула. — Не заважай дивитися.

До цього дня господар затону був переконаний, що його доньки, особливо Чара, найгарніші у світі. І лише тепер він на власні очі переконався, що навіть Чара нічим не відрізнялася від дівчаток. От хлопчики — то інша справа! Далеко, дуже далеко їм до Бухтика. Жоден з них не має такого верткого хвостика і блискучих, твердих ріжок.

А Бухтик сидів поруч з батьком і навіть не здогадувався, який він чудовий.

— Поглянь-но на того Миколаєнка! — збуджено говорив він. — От же ж розбійник! Йому б тільки футболити все підряд — м'ячі, консервні бляшанки, а то й справжні гриби!

Поруч з ним Чара загукала горлицею:

— Дядю Даваню! Найкращі гриби нехай ідуть до Олі! Скажи їм, будь ласка!

Господар лісу заспокійливо махнув рукою: чую, мовляв. Тоді трохи зачекав, доки Оля не відійде від гурту, і на пташиній мові скомандував:

— Найкращі гриби, слухай мою команду! Один, два, три... З'явись!

Господар лісу не дуже любив, коли в лісі ходили чутки, нібито він має пестунчиків. Даваня вважав, що для нього всі гості однакові. А Оля... Так за неї прохали її друзі! А прохання друзів — для нього закон.

...Оля завмерла. Просто перед нею виник величезний гриб боровик. Трохи далі — підберезовик, підосиновик, лисички — всі мов з картини зійшли. Але й поміж них вирізнявся своєю блискучою голівкою один маслюк. Той самий, що колись переплутав оленячих дітей з людськими. Проте як він витягнувся за цей час! Тепер це був справжній маслюковий король.

Оля обережно зрізала маслюка і простягла руку до боровика. Боровик ледве помістився у козубі.

— Гляньте, який гриб я знайшла! — в захваті вигукнула вона.

Даваня похапцем наказав грибам:

— Ховайся!

Першим до Олі підбіг Васько Миколаєнко.

— Оце гриб так гриб! Всім грибам гриб! — заздрісно сказав він. — А це що? Ого, це ж не маслюк, а справжній маслючище! А мені не щастить, все дрібнота якась попадається, — пожалівся він і зневажливо копірснув виводок тугих молоденьких лисичок: — Ось така дрібнота... і така... й така...

— Та не можна ж цього робити! — захвилювався Барбула. — Агов, Даваню! — закував він зозулю, — натякни йому якимось, що так робити негоже!

І Даваня натякнув. Він відтягнув далеко убік ліщинову гілляку і, зачекавши, поки Васько повернеться до нього спиною, зненацька

відпустив її. Гілляка свиснула в повітрі і впerezала розбишаку трохи нижче пояса.

Переляканий Васько з місця подолав таку висоту, яку і з розбігу не мріяв подолати.

В цю хвилину над деревами пролетіла стривожена Сорока. Вона невпинно скрекотіла:

— Тривога! Слухайте всі! Заблудився хлопчик! Увага! Йому загрожує небезпека — він підходить до трясовини!

Від того скрекоту Даваня стрепенувся і чимдуж поспішив до болота.

Допомогти заблукалому мандрівнику було найпершим обов'язком лісовика.

ЧУДЕРНАЦЬКИЙ ВОВК

А Вітько, між іншим, і гадки не мав, що заблуdivся. Просто він мріяв забратися якомога подалі в ліс, аби нікого не бачити і не чути. Він ніяк не міг забути отой провалений спектакль.

В лісовому санаторії тільки й розмов було, що про витівки Бухтика. Підеш, наприклад, до їдальні, — а там тебе разом з компотом пригощають всілякими подробицями із спектаклю. Втечеш від тих розмов на річку, — а на ній добра половина пляжників корчить з себе водянників та бісенят. А дехто і русалок. З досади забредеш на стадіон, — а там санаторні силачі з сопінням завдають один одного собі на плечі.

Навіть про шкапину — і ту говорили.

А от про Вітю Капустіна, найкращого з акторів, ніхто й словом не обмовився. Всім ніби заціпило... І Сергійко теж добрий: замість того, щоб підтримати товариша, відволікти його від похмурих думок, блукає невідомо де з своїм Бухтиком чи Олею.

"Хіба це життя? — сумовито розмірковував Вітько Капустін. — Та від такого життя краще вже лягти десь в лісі й померти з горя..."

І найвидатніший артист санаторію озирнувся навколо, прикидаючи, де б це його зручніше зробити. Щоб і сонечко не дуже пекло, і трава була м'якенька...

І лише тоді до нього дійшло, що він заблукав.

Ліс навколо був зовсім незнайомий. Рідкі дерева, миршаві кущі... І трава якась не така — шорстка, гостра.

Вітько повернув у інший бік, туди, де, на його думку, мав бути санаторій. І одразу ледве не провалився в ковбаню, наповнену коричневою рідотою.

За ковбанею починалися очерети.

Вітько розгублено зупинився. Щось раніше йому не траплялися біля санаторію такі очерети. Невже оце і є те болото, про яке він чув від дядька Кості стільки жахливих розповідей? Буцімто навіть лосі не можуть вибратися звідсіля...

— Агов! — закричав Вітько.

"Бач, як загукав! — подумав Даваня, поспіхом продираючись крізь шипшинові кущі. — Еге, та це ж Вітько, один із добрих знайомих Бухтика! Та й мій теж..."

Друзі Бухтика були і його друзями. А друга, як відомо не лише людям, в біді залишати не можна.

Щоправда, Даваня тут же пригадав, як йому довелося попотреміти від холоду, коли Вітько і Васько Миколаєнко вивернули на нього два відра крижаної води.

"Ну що ж, врятувати я тебе, звісно, врятую, — подумав Даваня. — Тільки ж і ти в мене, сизий голубочку, теж нахапаєшся дрижаків..."

А Вітько вже захрип від крику.

— Люди-и, де ви-и! — кликав він на допомогу. — Сергійку-у!

На хвилю він замовк, аби набрати повітря в легені, і тут за його спиною почувся тихий шурхіт. Вітько швидко повернувся на нього...

І завмер від жаху.

Перед ним стояв вовк.

Вітькові не раз доводилося бачити вовків в зоопарках. Якись обшарпані, облізлі, з підібганими хвостами, вони сумовито никали з кутка в куток в своїх тісних загородках. І, звичайно, ні в яке порівняння не йшли з цим вовчим велетнем, котрий стояв зараз перед нажаханим хлопцем.

А вовчисько невідривне дивився в очі Капустіну і облизувався так, що виднілися могутні і гострі ікла. Напевне, тільки-но пообідав якоюсь живиною... А може, уявляє собі, як він це зробить через хвилину.

Нараз вовк ліниво потягнувся і позіхнув. При цьому він показав таку велику пащеку, що Вітько відчув, як його душа зірвалася з місця і

чимдуж покотилася кудись в п'яти. Вона вважала, що там, мабуть, може сховатися.

"А що коли прикинутися мертвим і впасти на землю? — промайнула в його голові рятівна думка. — Здається, вовки мертвих не чіпають. Гидують..."

І Вітько як підкошений бебехнувся на землю, обличчям просто в мох. Зробити це було зовсім неважко з тої причини, що ноги все одно вже не тримали його.

І тут до нього дійшло, що він помилився. То ведмеді не чіпають. А вовки — ті, здається, навпаки...

Вітькові здавалося, ніби він вже цілу вічність упирається носом в мох. Навколо стояла така глибока, непорушна тиша, що було чути, як б'ється власне серце.

Якийсь сучок боляче тиснув йому в бік.

"Може, вовк подався геть? — з надією думав Вітько. — Часто буває таке, що вовки, особливо влітку, не чіпають людей. Я про це читав... А зараз якраз літо".

Проте вовк і не думав кудись подаватися. Він сидів на старому місці і, схиливши набік гостру свою морду, уважно розглядав Капустіна. Вітькові навіть здалося, ніби вовк весь час посміхається. І якимось дивно ворушить хвостом. Точнісінько як пес, що зустрів старого знайомого.

"Може, він приручений?" — з надією подумав Вітько. І ця рятівна думка дещо його підбадьорила, хоча душа все ще не хотіла повертатися на своє місце.

— Вовчику, га, вовчику, — тремтячим голосом за лебедів Вітько. — Ти ж добрий, правильно? Ти мені нічого поганого не зробиш, еге ж?

Проте вовк, здається, думав інакше. Він присів на задні лапи, напружився — і його верхня губа загрозливо ворухнулася.

І тут нерви у хлопця не витримали. Він пронизливо заверещав, кинув козуб в страхітливу вовчу пику і помчав, куди дивилися його очі.

Відверто кажучи, він і сам не знав, куди дивилися його очі.

Вітько щосили тікав від вовка, а той, схоже, грався з ним: то майне хвостом з одного боку, то гарикне з іншого. І щоразу Вітько кидався в протилежний бік. Звідкіля ж йому було знати, що то вовк завертає його на вірну дорогу?

Через деякий час вовк перестав показуватися з боків, проте Вітько не спинявся. Йому здавалося, ніби страшний вовк все ще женеться за ним.

Зненацька в просвітку між деревами замаячили чийсь постаті. То були Сергійко і Оля.

— Куди це ти біжиш? — запитала Оля, коли Вітько порівнявся з ними. — І де твої гриби?

— Т-там... — затинаючись, пробелькотів Вітько. — Т-там... Він за мною...

— Хто — там? — не зрозумів Сергійко. — І хто за тобою?

Вітько озирнувся. Позаду нікого не було.

— Вовк за мною гнався, — пояснив він, ледве переводячи подих. — Такий здоровенний, жахливий вовчисько!

— Зараз подивимося, який там вовчисько гнався за тобою, — недовіжливо сказав Сергійко і рушив у той бік, звідкіля біг Вітько. Та за першим же кущем він раптом зупинився і покликав товариша:

— Йди-но сюди! А це що?

За кущем лежав козуб Вітька. Він був з горою наповнений відбірними грибами.

— Так я ж його... — почав Вітько. Він хотів було поклястися, що козуб цей кинув далеко звідсіля, коли чимдуж тікав від вовка. І що козуб тоді був майже порожній.

Проте не сказав нічого. Він лише дивився на гриби і думав про те, що йому, певно, приснився якийсь дивовижний сон...

СВЯТО ПОВНОГО МІСЯЦЯ

Спали птахи в лісі. Спали звірі і риби.

Потонув у сріблястому мороці і лісовий санаторій. Світилося лише одне вікно — у комірчині нічного сторожа. Сторож любив спати при світлі.

Зненацька одне з темних вікон відчинилося. З нього обережно виліз хлопчик. Якусь хвилину він постояв під вікном, прислухаючись до нічних шурхотів. Затим, скрадаючись за кущами, аби ніхто з дорослих його не побачив, рушив до затону. Вірніше, до тієї галявини, де русалки мали виконувати танок на честь Повного Місяця.

Під вечір вони сиділи на лавці і Оля вмовляла Сергійка нікуди не йти.

— А як же розпорядок дня? — казала вона. — А раптом хтось дізнається?

— Так я ж ненадовго, — відказував Сергійко. — Тільки туди й назад. І ніхто мене не побачить. Я ж обережно. А потім тобі про все розповім.

Оля помовчала.

— Мені теж так хочеться подивитися на те свято, так хочеться! — призналася вона. — Проте я нізащо не зможу піти туди серед ночі. Я просто помру від страху. — І Оля поглянула на Сергійка очима, в котрих і справді причаївся переляк. — А ти не боїшся?

Правду кажучи, Сергійкові було трохи не по собі. Проте несподівано для самого себе він сказав:

— Та чого там боятися? Дорогу я знаю. Мені її показував Бухтик. А все інше — подумаєш!

Оля поглянула на нього з великою повагою.

— Ти дуже смілива людина, Сергійку, — сказала вона. — Ти найхоробріша людина в усьому світі!

І зрозуміло, що після таких слів Сергійко згоден був помандрувати на Північний полюс, а не те що на якусь там галявину, де всього-на-всього збираються танцювати маленькі русалки. О, після таких слів він, не вагаючись, кинувся б навіть у клітку з тигром! Звісно, коли б той був хоч трохи приручений...

І як Оля потім не умовляла його нікуди не йти, Сергійко зробив по-своєму.

Між рідкими хмарами повільно пропливало жовте місячне кружало. Час від часу під ногами лунко, немов постріли, потріскувало сухе галуззя.

Шкода, що сьогодні немає поруч Бухтика. З ним би було куди спокійніше. Проте Бухтик сказав, що він не має права супроводжувати Сергійка. На свято Повного Місяця приходять лише ті, кого запрошують русалки. А тим з водянників, хто порушував цей закон, загрожувало важке покарання.

— Так що треба тобі йти самому, — сказав Бухтик.

Сергійко зупинився біля кущів, за якими починалася галявина. Трохи далі, праворуч, мерехтіла срібляста поверхня лісової заплави. У воді чітко відбивався місяць, кучеряві хмари і ледь помітні блискітки далеких зірок. Інколи скрикувала сонна птаха. Від того крику здригалися зарості верболозу і по заплаві пробігали дрібні брижі.

Сергійко навіть не помітив, коли саме з води вийшли дві постаті в білому. Одна була трохи вищою, інша — зовсім маленька, менша, мабуть, за Наталю Гаврилюк. Сергійко здогадався, що це були Омаша і Чара. Русалки плавно пройшли на середину галявини і спинилися.

Навколо все завмерло, заціпеніло. Навіть легкий опівнічний вітерець — і той кудись згинув.

Сестри повільно, немов білі крила, здійняли руки і розпочали свій танок. Вони нечутно ковзали над вичахлою вже землею, і навіть трава не хвилювалася від їхньої ходи. Русалки невагомими пушинками опускалися на землю і знову сповільнено, наче уві сні, здіймалися вгору.

Легко вела свій танок Омаша. Але ще краще танцювала Чара. Сергійкові здавалося, ніби вона зовсім не торкається землі. Такий танок і справді можна бачити лише в чарівному сні.

Скільки сестри танцювали, Сергійко не міг сказати. Може, з кілька хвилин, а може, й цілу годину... Опам'ятався він лише тоді, коли менша з русалок, Чара, повернулася до свого затону, а Омаша почала віддалятися у бік верболозу, за котрим починалися справжні болота. І Сергійко, немов зачарований якоюсь невідомою силою, рушив за нею. Щось протестувало в ньому, упрохувало негайно повернутися назад, проте ноги вже не слухалися його. До того ж йому здавалося, ніби він ще й досі перебуває в світлому і радісному сні. Варто йому лише відштовхнутися — і він попливе над землею так же легко й окрилено, як це тільки-но вдавалося русалкам.

Раптом він відчув, що летить в якусь порожнечу, і ледве встиг вчепитися в жорсткий, миршавий кущик.

І в ту ж мить навколо все змінилося, мов за помахом чарівної палички. Омаша хутко повернулася до нього. Її очі спалахнули лютою зненавистю. Пролунав зловтішний сміх, — і русалка розчинилася в сріблястому мороці. І, як тільки вона зчезла, десь неподалік несамовито заквакала жаба.

А Сергійко почав повільно занурюватися в холодну й липку трясовину.

Оля прокинулася опівночі, їй здалося, начебто за вікном хтось подав голос. Вона сіла на ліжку й почала прислухатися. Ні, то лише здалося.

Навколо стояла непорушна й лунка тиша. В неї вривалося лише одноманітне й безперервне сюрчання коників. Високо над землею погойдувався між хмар круглий місяць.

Оля поглянула на годинника, котрий мама подарувала на день її народження: стрілки показували рівно дванадцять годин ночі.

"Може, Сергійко вже повернувся?" — подумала вона і перевела погляд на Сергійкове вікно. Проте вікно було відчинено. А вони домовлялися, що коли Сергійко повернеться, то зачинить його.

Отже, він ще не повертався.

Тоді вона сіла на підвіконні і почала чекати.

Оля пильно вдивлялася в тривожний, таємничий напівморок, освітлений згори непевним, мерехтливим світлом, і відчувала, як з кожною хвилиною її все більше охоплює невиразна тривога. Іти через колючі кущі, здригатися від кожного шурхоту, пробиратися через перелісок, де, здається, за кожним деревом хтось на тебе чатує... Бр-рр...

Ні, вона нізащо в світі не згодилася б на таке! Та що там вночі — вона і вдень не зважилася б податися до лісу сама.

"О, Сергійку, коли б ти тільки знав, яка я боягузка! — подумала Оля і невесело усміхнулася. — Тоді ти, напевне, ніколи б не дружив зі мною..."

І раптом їй здалося, начебто біля річки хтось закричав. Оля мерщій розчинила вікно і стала прислуховуватися. Але ні — то не був голос Сергійка. То кричала жаба. І кричала вона з таким відчаєм, що у дівчинки по спині забігали мурашки.

А через кілька хвилин вона помітила на освітленому узліссі якусь невиразну пляму. Пляма ця швидко збільшувалася в розмірах. Потім вона перетворилася в постать, і незабаром Оля впізнала в ній Бухтика.

Так, це був саме він. Тільки-но його розбудив відчайдушний крик Квакуші Премудрої, і Бухтик, ще не дізнавшись, в чому справа, одразу ж подумав, що його товаришеві, певно, загрожує смертельна небезпека...

Так воно й виявилось. Що-що, а на мові мешканців затону Бухтик розумівся.

Він хотів одразу ж кинутися на допомогу Сергійкові, проте вчасно згадав, що в ніч Повного місяця перед Омашею не встояв би й десяток водяників, її заклинання могли виявитися безсилями лише перед сміливою, безстрашною людиною.

І тому Бухтик біг до санаторію так, як ніколи ще не бігав у житті. Як добре, що вчора він на всяк випадок випрохав у Сергійка одну таблетку і сховав її під вербою!

Він вбіг на подвір'я і зупинився: всі вікна були затемнені. І лише в одному виднілася голова дівчинки...

Оля й опам'ятатися не встигла, як перед нею виросла кошлата Бухтикова постать.

— Сергійко в небезпеці! — задихаючись від сухого повітря, вигукнув він. — Треба його рятувати! Негайно! Де у вас можна знайти сміливу людину, щоб...

— Де він? — швидко запитала Оля.

— Хто, смілива людина?

— Та ні, Сергійко! Де він?

— Там, в трясовині. Омаша заманила його туди і...

— Біжімо! — вигукнула Оля і стрибнула з підвіконня у двір.

Сергійко повільно занурювався в трясовину.

А неподалік, як і раніше, надсаджувалася від крику величезна бридка жаба.

Більше нікого не було.

Кілька разів він пробував вибратися з грузького драговиння, проте миршавий кущик, за який він випадково вчепився, не міг витримати ваги його тіла. Коріння тріщало все чутніше.

Сергійко тоскно дивився на темне небо, всіяне зірками, на дерева, що височіли віддалік, на могутній кущ верболозу, який стояв за цим, миршавим. Ех, дотягнутися б тільки до нього!

Але до цього куща, мабуть, йому вже не дотягнутися ніколи. І ніколи більше не бачитиме він ні оцих зірок, ні друзів, не пробіжить по зеленій, теплій від сонця траві...

Зненацька жаба замовкла і стрибком обернулася до лісу. У повній тиші Сергійко почув, як хтось біжить у його бік. І вже зовсім близько від нього пролунав дзвінкий голос Олі:

— Ми тут, Сергійку! Ми йдемо!

СУД

— Так, я настоюю на тому, щоб відбувся суд, — повторила Омаша. — Треба нещадно покарати винних. Нещадно!

— Гаразд, винних я покараю, — згодився Барбула. — Але спочатку вислухаю усіх.

— А кого тут вислуховувати? — Омаша презирливо стенула плечем. — Чару? Так вона ще маленька. Чи, може, Бухтика? Так це ж він і винен в усьому!

— Вислухаю всіх, — твердо відказав господар затону. — Я суддя. А суддя повинен вислухати всіх.

— Тоді вислухай спочатку мене, — зажадала Омаша.

— Що ж, нехай буде по-твоєму, — згодився Барбула.

— Що каже основний закон водянників? — почала Омаша. — Він каже, що у свято Повного Місяця ніхто не має права втручатися у дії русалок. А Бухтик його порушив.

— Інакше вчинити я не міг, — перебив її Бухтик. — Сергійко мій товариш.

— Правильно, — підтримав його господар затону. — А ти, Омашо, повелася дуже погано. Адже друзі Бухтика — наші друзі. Це також закон...

— Та хіба вони нам друзі! — вигукнула Омаша і злісно примружила очі. — Хіба друзі стануть знищувати мій город, хіба вони стануть витягати на суходіл найкращу мою подругу? Ні, як ви там їх не виправдовуєте, вони завжди були й залишаться моїми ворогами... А є ще, до речі, один закон: мої вороги — ваші вороги! Є чи нема?

— Є, — мусив визнати господар затону. — Є такий закон.

— То ж бо й воно... А Бухтик порушив і цей закон: він допомагав моїм заклятим ворогам!

— М-мм... — тільки й змігся що сказати Барбула.

Важко, неймовірно важко було на душі у господаря затону. Не вперше сперечалися Бухтик і Омаша, не вперше лаялися. Але ще ніколи справа не доходила до суду. І зараз він, як головний у затоні, негайно повинен щось вирішувати. Це теж один із їхніх законів. І рішення, як ти його не крути, мало бути лише одне: хтось повинен бути суворо покараний... Але ж перед ним його власні діти!

І серце Барбули просто-таки розривалося від болю.

— Може, все ж таки помиритеся? — з надією запитав він по довгій паузі.

— Нізащо! — вигукнула Омаша. — Я йому цього не прощу ніколи.

— Не буду миритися, — вперто відказав і Бухтик. — Вона напала на мого найкращого товариша.

Чара мовчала. Лише переводила зляканий погляд з брата на сестру.

— Ну що ж... — важко зітхнув Барбула. — Тоді, Омашо, кажи, чого ти добиваєшся.

— З цього й треба було починати, — зауважила Омаша. — Я вимагаю, щоб в цьому затоні мені ніхто не заважав. Я вимагаю, щоб діти з санаторію були суворо покарані...

— Чи не забагато ти хочеш? — ущипливо запитав Бухтик. — Завваж, що друзів своїх в образу я не дам!

Омаша ніби й не чула його. Вона продовжувала:

— А ще я вимагаю, аби Бухтик не заважав, коли я сама їх каратиму.

— Цього ти ніколи не дочекаєшся! — вигукнув Бухтик.

— Ах, так... Тоді я вимагаю, аби він негайно покинув наш затон. Нехай живе в найглухішому місці! Сам!

Запанувала довга мовчанка. Таке вигнання вважалося найсуворішим покаранням.

— Це що — твоє останнє бажання? — нарешті обізвався Барбула.

— Так, останнє, — відказала Омаша. — Я вимагаю, щоб він негайно, цієї ж хвилини, покинув наш затон!

Барбула у відчаї охопив голову руками. Суперечки суперечками, проте він і в гадці не мав, що колись йому доведеться розлучитися з сином.

— Але ж... Омашо, подумай... Як не є, а він твій брат.

— Не треба мені такого брата!

Барбула перевів тоскний погляд на сина.

— Що скажеш ти, Бухтику?

— Я не жалкую, що так вчинив, — відказав Бухтик. — Що б там не було, а я завжди допомагатиму своїм друзям.

— Гм-мм... А що скажеш ти, Чаро?

У Чари тремтіли вуста. Маленька русалка ледь стримувалася, аби не розплакатися.

— Шкода мені Бухтика... І дітей теж... — повільно почала вона. — Діти врятували йому життя там, в санаторії. І зміцнили коріння верби...

— От-от, — пожвавішав Барбула. — І вірші вони нам читали.

— Тому я прошу тебе, Омашо, щоб ти взяла свої слова назад. А ще — пообіцяй нам не чіпати дітей.

— Ні, — відрізала Омаша. — Ніколи!

— Тоді... тоді я теж піду. З Бухтиком.

— Ну і йди собі на здоров'я! — пирхнула Омаша. — А ми з батьком тут удвох залишимося. Гадаєш, будемо сумувати без тебе? Аніскілечки! Правильно, батьку?

Барбула не відповів. Він думав. І від тих думок голова його ладна була розлетітися на друзки.

"Чара, Бухтик... Та що ж це воно робиться? Як же мені жити без них? — журився він. — Невже нічого не можна вдіяти?"

Нараз господар затону підвів голову і обвів своїх дітей важким, мученицьким поглядом.

— Атож, — почав він. — Вдіяти, бачу, не можна нічим. Треба когось висилати з затону. І моя батьківська воля така, що у вигнання піде не Бухтик, а ти!

І його вказівний палець зупинився на Омаші.

СУХОДИХ

Після вигнання Омаші господар затону зовсім занеміг. Щоправда, донька оселилася не так далеко, в сусідній річечці, і Барбула пообіцяв, що коли вона виправиться, то зможе повернутися назад.

І все ж він страшенно сумував за дочкою, хоча й був переконаний, що інакше вчинити не зміг.

Господар затону повільно плив дном річки і бурчав на весь світ: на мальків, котрі вічно плутаються під ногами, на мулисте дно, на сонце, яке стало надто пізно сходити, зате рано вкладатися.

Барбула зібрався було побурчати і на самого себе, коли раптом у поле його зору потрапив будиночок Бухтика. Барбула завмер: схоже, що в ньому відбувалося щось надзвичайне, бо з вікон і дверей раз по раз вилітали тисячі повітряних бульбашок.

Поганого настрою як не бувало. Натомість Барбулою оволоділа здорова цікавість. І була вона настільки сильною, що поважний господар затону, ніби якийсь хлопчисько, перебрався через огорожу і обережно заглянув у вікно.

І ось що він побачив.

Відомий винахідник сидів на колоді посеред кімнати і тримав у роті одразу дві довгі гнучкі трубки. Із однієї трубки він вдихав воду, а в іншу видихав. Вдихав і видихав. Вдихав і видихав. І обличчя його аж сяяло від задоволення.

А трубки тяглися із скриньки, що була прилаштована на Бухтиковій спині.

— Що тут робиться? — поцікавився Барбула. — І чого це ти сяєш, як майська ружа?

Бухтик не відповів. Йому було ніколи. Він лише кивнув головою, запрошуючи батька увійти до будиночка. Бухтик ніяк не міг надихатися як слід. Він навіть очі заплющив від задоволення.

— Та що це з тобою? — знову запитав Барбула. — Може, я чимось зможу допомогти?

Нарешті Бухтик вийняв трубки з рота. Потім зняв скриньку і обережно поклав її на коліна. Лише після цього подивився на Барбулу і сказав:

— Нічим ти мені вже не допоможеш.

Барбула стривожився не на жарт.

— Як це — нічим? Я ж для тебе все, що завгодно...

— Ні, вже не зможеш, — повторив Бухтик. — Не зможеш тому, що я й без тебе справився. Правда, мені допомагали Сергійко і дядько Костя...

Бухтик показав на скриньку з трубками і додав:

— Поки що це мій найкращий винахід. Він переверне все життя в нашому затоні.

— Не треба перевертати, — поспіхом промовив господар затону. — Тут поки що й без цього непогано. Ти краще скажи мені, що то за штуkenція і для чого вона.

Бухтик хитро примружив очі.

— Невже не здогадуєшся?

— Кгм-мм... На щось ніби схоже, — невпевнено відказав Барбула і почав розглядати останній винахід свого сина. Винахід цей і справді був на щось схожий. Трубки були схожі на звичайні гумові трубки, скринька теж нічим не відрізнялася від тих, що їх Барбула інколи знаходив у річці.

— Пам'ятаєш, як ти просив мене змайструвати таку річ, щоб можна було дихати на суходолі? — прийшов Бухтик батькові на допомогу. — Так от, цю річ я змайстрував.

У Барбули навіть подих перехопило.

— Невже суходих?

Бухтик задоволене кивнув головою.

— Атож. Він і є.

Барбула ще раз уважно обдивився скриньку з трубками. Навіть понюхав їх навіщось.

— Велике тобі спасибі, — сказав він. — От тільки... чи безпечний він? Чи надійний?

— Ну аякже! Як і все, що я змайстрував до цього.

— Саме це мене і хвилює, — зауважив Барбула. — Ти майструєш, а я страждаю.

— Та ти що — не віриш? — не на жарт образився Бухтик. — Ану, гайда на берег!

Вони рушили до верболозу. По дорозі Барбула раз по раз позирав на небо і занепокоєно похитував головою: на ньому не було ані хмарини. В такі дні підводні мешканці навіть носа не потикають з води.

— Ми що — будемо ходити по суходолу? — недовіжливо запитав він сина. — Поглянь-но лише, як пече сонце!

Бухтик зневажливо стенив плечем.

— Мене це зовсім не турбує, — відказав він і підніс трубку до рота. — Дивися краще, що я роблю. Через оцю трубку треба вдихати воду чи бодай вологе повітря. А ось через цю — видихати. Зрозумів?

Барбула довго розглядав скриньку з трубками.

— Гм-мм... воно, звісно... І довго так можна дихати?

— Скільки завгодно. Була б лише вода в скриньці. Ну, я пішов.

Бухтик поправив скриньку, ще раз вдихнув-видихнув і сміливо вийшов з води.

Господар затону отетеріло спостерігав за синовими діями. Невже можна без шкоди для здоров'я прогулюватися в отаку спеку? Та будь-який водяник одразу ж відкинув би копита... А Бухтикові хоч би що — прогулюється, ніби в себе вдома.

— Агов, Бухтику! Ти хоча б совість мав! — не витримав врешті-решт Барбула. — Може, я теж хочу спробувати!

Бухтик не заперечував. Він одразу шубовснув у воду і скинув спорядження. Потім замінив воду в скриньці і припасував пристрій на

батьковій спині. Після всього відступив на кілька кроків, прискіпливо оглянув Барбулу з ніг до голови і з сумнівом похитав головою.

— Мабуть, ця скринька тобі замала, — зауважив він. — Тобі швидше підійде цистерна. Чи хоча б бочка... Але для початку, думаю, підійде й таке.

Підбадьорений цими словами, Барбула вийшов на берег і ступив перший крок... Затим — другий, третій.

"Пече, — подумав він. — Все ж терпіти можна. Головне — я дихаю на суходолі!"

П'ятий крок, десятий...

Зненацька Барбула зупинився, відчайдушне замахав руками і чимдуж рвонув до рятівного затону.

— Чого ти? — запитав Бухтик. — Злякався, чи що?

Барбула не відповідав. Він виштовхнув трубки і пожадливо ковтав воду.

— Коли б то лише налякався! — прийшовши нарешті до тями, почав він. — Коли б то тільки це! Я ледве не задихнувся, ось що!

Бухтик став метушливо ритися в суходиху.

— Не може бути, — бурмотів він. — Принцип дії перевірено... Зараз дізнаємося... Напевно, щось трапилося з подачею води... Ага, ось воно що! — І Бухтик помахав перед батьковим носом жмутком водоростей. — Все ясно — це вони забили трубку. Треба встановити фільтр, та й годі. Такий, як в колодязі дядька Кості.

Барбула взяв жмуток водоростей, пом'яв їх у долонях. Навіть для чогось понюхав.

— Фільтр, кажеш... А чи не краще набирати до суходиху лише чисту воду?

Бухтик ошелешено витріщився на батька.

— А й справді... — вражено видихнув він. — Можна брати воду на чистому місці... Та ти, батьку, виявляється, міг би й сам стати неабияким винахідником!

— Таке скажеш... — ніяковіючи, усміхнувся Барбула.

А про себе подумав, що стати винахідником не так вже й важко. Варто лише зрозуміти, що до чого.

ПОТАЄМНЕ БАЖАННЯ

День був тихий і хмарний. Якраз підходящий для того, аби старі приятелі могли зустрітись.

Непосидючий Даваня, як завжди, дзиґою крутився на прибережному корчі. Він не міг відвести захопленого погляду від Барбули. Ще б пак — далеко не кожному доводилось бачити господаря підводних глибин, котрий, мов хлопчисько, гасав би по суходолі.

— Оце так-так! — вигукував Даваня. — От дає! Куди моїм зайцям до нього!

Втішений такою похвалою, Барбула припустив ще швидше.

— А ти чого мовчиш? — повернувся Даваня до Бухтика. — Що нового у санаторії?

— Та-а... Все гаразд.

— Як там Вітя, мій знайомий, поживає? Мабуть, ще й досі вовки сніяться? Гай-гай, хотілося б знову зустрітися з ним, та все часу не виберу.

— Непогано почуває, — знехотя відказав Бухтик.

Даваня пильно подивився на нього.

— Сьогодні ти якийсь не такий, як завжди, — зауважив він. — Щось трапилося, так?

— Поки що ні... Але незабаром трапиться.

— А що саме? — насторожився лісовик.

— Сергійка і Олю мами хочуть забрати додому.

Даваня на хвилю замислився. Потому вигукнув:

— Нехай лише спробують! Я їм такого туману в очі напущу — довіку до санаторію не доберуться!

І Бухтик трохи втішився.

"А й справді — чому б не зробити так, як каже Даваня? — подумав він. — Мами походять-походять лісом, та й поїдуть назад. А Сергійко з Олею залишаться..."

Барбула врешті-решт втомився гасати на березі і з розгону шубовснув у воду.

— Хух, ноги вже не тримають, — задоволено зазначив він і запитав у Давані. — Бачив, який молодецький вигляд я маю в суходиху?

— Та вже ж, бачив, — відказав Даваня, з цікавістю розглядаючи Бухтиків винахід. — Та мені здається, що молодець не стільки ти, скільки твій син. Ач, що вигадав!

І він обережно погладив скриньку своєю сухою долонькою.

— Молодець він молодець, та ще рано про це балакати, — заперечив Барбула і поплескав Бухтика по плечу. — От коли він зробить так, аби я став видимим для дітей, — о, тоді він буде найпершим молодцем у моєму затоні! Після мене, звісно.

— Знаєш, батьку, я вже втомився від твоїх забаганок, — обізвався Бухтик. — Скільки можна? Я вже й забув, коли востаннє був у Сергійка!

— Ти вчора був у нього, — посміхнувся Даваня. — Я з узлісся бачив, як ти і Сергійко ховалися під ялиною.

— Бач, він втомився! — і собі докинув Барбула. — Бідна дитина, нікому її пожаліти! А може, я теж втомився! Від чекання. А чи знаєш ти, що мені не менше від тебе кортить побувати у тому санаторії? Може, я теж хотів би показатися дітям!

Даваня жваво підстрибнув на своєму корчі.

— О, це було б чудово, коли б ти став видимим для них! — палко підтримав він приятеля. — Тоді б ми з тобою разом заявилися до санаторію і влаштували б там такий спектакль! Я став би... — Даваня на

мить замислився. — О! Я став би вовком, а ти — самим собою. Уявляю, як би діти нам зраділи!

— Ще й як зраділи б! — погодився Барбула, пригадавши, яким красенем він був у дзеркалі.

І тут Давані прийшла в голову така чудова думка, що він трохи не звалився з корча.

— Слухайте! — вигукнув він. — А раптом ми їм сподобаємося так, що вони попросять нас залишитися назавжди? Може таке бути? Може. От я і думаю: ким би ми захотіли там стати? Я, наприклад, став би лісничим. А ти, Бухтику?

— Я?..

Бухтик розгубився. Зараз йому дуже кортіло збудувати величезного підводного човна, щоб посадити в нього своїх друзів з санаторію і показати їм, як чудово в батьковому затоні. А може, краще винайти машину, яка б сама розчищала водорості? Що ж, непогана думка. Але, мабуть, ще краще сидіти на березі і надувати для своїх друзів рятівні кола. Сиди і надувай. Викупався — і знову надувай. А якщо...

— Не знаю, ким би я хотів стати, — нарешті чесно визнав він.

— Ех, ти, — сказав Даваня. — Теж мені винахідник. У людей же скільки цікавого!

— Саме тому й не знаю, ким мені бути. Мабуть... я так би й залишився винахідником.

— А я хотів би стати водогоном, — замріяно сказав Барбула. — Даватиму воду всім, кому вона потрібна. Захочу — квітам, захочу — деревам чи ще комусь...

— Ти хотів сказати — слюсарем по ремонту водогону, — уточнив Бухтик. — То, коли хочеш, я попрошу дядька Костю, і він тебе навчить.

— Ні, — рішуче заперечив Барбула. — Саме водогоном хочу стати. Хто дає воду: слюсар чи водогін? Ага, мовчиш! То ж бо й воно.

Даваня ще раз погладив скриньку з трубками.

— Чуєш, що батько каже? — запитав він. — Так що, Бухтику, не лінуйся. Думай, Бухтику, думай!

КОЛИ ТИ ПОТРІБЕН

Осінь була вже не за горами. Ночі ставали все довшими і холоднішими.

Птахи почали збиратися у великі зграї. Вони готувалися у вирій.

Пожовкле листя з тихим шурхотом зривалося з гілок і, погойдуючись, повільно пливло за течією на південь — туди, куди збиралися і пташині зграї.

Одна лише скринька з трубками, розтинаючи килим з опалого листя, вперто йшла проти течії.

— Що це? — запитала Оля.

— Не що, а хто, — поправив Бухтик і помахав скриньці рукою. — То мій батько тренується. Наступної весни він збирається побувати у санаторії. Дуже вже не терпиться йому подивитися на водогін.

Між важкими сизими хмарами проглянуло сонце. Воно світило, як і влітку, проте це було вже інше, осіннє сонце.

За хвилину воно знову сховалося за хмарами.

— А чому лише весною? — здригнувшись від пориву холодного вітру, поцікавився Сергійко. — Чому не зараз?

— Він ще не зовсім звик до суходиху, — пояснив Бухтик. — Та й ніколи йому зараз — треба готуватися до довгого зимового сну.

І Бухтик тяжко зітхнув.

Оля сиділа на пагорбі поруч з Сергійком і бережно перебирала каштанові качалки очерету. Це був подарунок від маленької русалки. Його тільки-но передав Олі Бухтик.

— Ці качалки ми розпушуємо і встеляємо наші зимові дупла, — сказав Бухтик. — М'яко, тепло. Не гірше, ніж на перині з пір'я.

— Я так і не познайомилася з Чарою, — сумовито зауважила Оля. — Мені дуже шкода...

— Чара теж за цим жалкує, — сказав Бухтик. — Однак що ж поробиш... Може, колись, згодом...

Затон повільно пересікала величезна жаба. Рухи її були такими неспішливими і млявими, що дітям здалося, ніби вона от-от засне на плаву.

Неподалік від дітей жаба застигла і поворушила своїм широким негарним ротом.

— Квакуша каже, що припливла сюди для того лише, аби попрощатися з вами, — переклав Бухтик. — Всі її рідні тільки-но вляглися спати.

— До побачення, Квакушо, — сказала Оля і помахала рукою. — Приємних тобі сновидінь.

— І велике спасибі за допомогу, — додав Сергійко.

— Еге ж, — згодився Бухтик. — Якби не вона...

Квакуша Премудра ще трохи подивилася на них. Затим так само мляво і сповільнено попливла назад, до своєї сонної рідні.

...Десь за переліском почулися виразні голоси.

— Це мами наші, — сказала Оля і підвелася. — Вони прийшли за нами. Що ж, треба прощатися.

Від цих слів Бухтик здригнувся. Не відриваючи погляду від затону, геть засипаного опалим листям, він безутішно зауважив:

— Ну от, ви собі поїдете, а я... мене все одно, що й не буде тоді на світі.

— Не треба такого говорити, — попрохала Оля, і голос у неї підозріло затремтів. Здається, ще трохи — і вона розплачеться.

— І справді, Бухтику, щось ти дуже сумне кажеш, — підтримав її Сергійко. — Коли хочеш знати, я назавжди запам'ятаю цей затон. І тебе теж... — Хлопчик міцно стиснув плече свого кошлатого товариша. — А наступного року я знову сюди приїду. Чесне слово, приїду!

— Я теж, — сказала Оля. — Я теж постараюся.

І тут Сергійко не втримався і зітхнув.

— Та до цієї зустрічі ще так далеко! Коли б ти знав, як мені не вистачатиме тебе!

Бухтик уважно подивився на хлопчика, і вперше за цілий день його очі трохи повеселішали.

— Гарно як, — сказав він. — Як гарно жити на світі, коли знаєш, що ти комусь потрібен!

І це, звичайно, було чистою правдою.

Коли обидві мами разом з Миколою Володимировичем підійшли до затону, на березі сиділи лише Оля та Сергійко.

Микола Володимирович подивився на дівчинку і задоволено посміхнувся. Вона аніскілечки не була схожа на ту Олю, яка прибула до санаторію два місяці тому. Тепер це була міцна, засмагла дівчинка. І хоча в її очах світився смуток, проте він зовсім не був схожий на колишній відчай.

"Молодці вони, Сергійко і Бухтик, — з теплотою подумав лікар. — Які ж вони молодці! Не знаю, що б я і робив без них..."

— Чого зажурилися? — весело запитала Сергійкова мама і тут же сама здогадалася чому: — Розумію, вам дуже не хочеться розлучатися з усім оцим...

І вона подивилася на пожовклий ліс, на принишклий, без жодних вже ознак життя, затон. Потім перевела погляд туди, де осіннє небо зливалося з землею.

— Яка краса! — сказала вона. — Атож, на вашому місці я також би зажурилася.

— Правду кажете, — підтримала її Олина мама. — Місця тут, можна сказати, казкові. От тільки я до цього часу не збагну, як ми з вами заблукали в кількох кроках від санаторію?

— Мамусю, я тобі потім про все розповім! — сказала вона і притисла до щокі маленьку кудлату іграшку. — Вона ж іще нічого не знає, правда, Бухтику?

Бухтик промовчав. На його мордочці світилася лагідна і трохи загадкова посмішка...